

УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА
УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

Випуск вісімнадцятий

**Література
до знаменних і пам'ятних
дат Тернопільщини
на 2008 рік**

Бібліографічний покажчик

Тернопіль
«Підручники і посібники»
2008

УДК 050.9
ББК 92.5(4УкрТер)
Л 64

Укладач *М. Друневич*
Редактор *Г. Жовтко*
Відповідальний за випуск *В. Вітенко*
Комп'ютерний набір *Н. Мучка, С. Стахурська*

Видано за фінансової підтримки Тернопільської обласної державної адміністрації та Тернопільської обласної ради.

Л 64

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2008 рік: Бібліографічний покажчик / Уклад. М. Друневич; Ред. Г. Жовтко. — Т.: Підручники і посібники, 2008. — 144 с.

ISBN

Видання містить інформацію про пам'ятні події краю та його видатних людей.

Посібник слугуватиме науковцям, освітянам, краєзнавцям, студентству, культурно-освітнім працівникам, широкому загалу читачів.

УДК 050.9
ББК 92.5(4УкрТер)

ISBN

© Тернопільська обласна універсальна наукова бібліотека

2

Від упорядника

«Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини» видається Тернопільською обласною універсальною науковою бібліотекою з 1991 року щорічно. Мета цього посібника — надати представникам державних структур, бібліотекарям, викладачам навчальних закладів, вчителям, краєзнавцям, журналістам, студентам, а також усім, хто небайдужий до історії краю, його сьогодення, довідковий матеріал про важливі події в історії області, ювілеї уродженців краю та видатних діячів, які життям і діяльністю пов'язані з Тернопільщиною.

Посібник відкривається переліком основних ювілейних і пам'ятних дат року. Далі подається перелік імен та подій, що не увійшли до основного списку.

Основні ювілейні дати систематизовано за хронологічною послідовністю, зокрема подається число, місяць, найменування події, текстова довідка та рекомендаційний список літератури, а в персоналіях — за алфавітом.

Розширити коло літератури цієї тематики допоможуть видання: «Література про Тернопільську область за... рік», краєзнавчі бібліографічні покажчики, списки та попереджувальні довідки, видані Тернопільською обласною універсальною науковою бібліотекою за попередні роки, зведений краєзнавчий каталог.

Перелік дат та ювілеїв неповний. Добір матеріалу до календаря закінчено 30 вересня 2007 року.

Електронний варіант покажчика розміщено в мережі Інтернет за адресою: www.library.te.ua на сторінках «Видання бібліотеки» та «Календар знаменних дат».

Висловлюємо щирі подяку за подання окремих матеріалів

П. З. Гуцалу — історик, краєзнавцю, журналісту, члену Національної спілки журналістів України,

Б. М. Саваку — краєзнавцю, літературознавцю, директору Денисівського краєзнавчого музею.

3

Знаменні і пам'ятні дати Тернопільщини на 2008 рік

СІЧЕНЬ

- 8 125 років від дня народження Романа Пилиповича Курбаса (8.01.1883 — літо 1944) — адвоката, доктора права, громадського і державного діяча
- 14 70 років від дня народження Левка Йосиповича Різника (14.01.1938) — письменника
- 17 75 років від дня народження Івана Антоновича Климишина (17.01.1933) — вченого-астрофізика
- 20 140 років від дня народження В'ячеслава Титовича Будзиновського (20.01.1868–14.02.1935) — українського письменника, історика, публіциста
- 24 75 років від дня народження Євгена Михайловича Дударя (24.01.1933) — українського письменника, гумориста

ЛЮТИЙ

- 2 100 років від дня народження Антона Івановича Малюци (2.02.1908–17.06.1970) — живописця, графіка, мистецтвознавця
- 6 50 років від дня народження Петра Зеновійовича Гуцала (6.02.1958) — історика, краєзнавця, журналіста
- 11 60 років від дня народження Володимира Васильовича Снітинського (11.02.1948) — вченого в галузі фізіології, біохімії
- 13 75 років від дня народження Марти Теодорівни Чопик (13.02.1933) — дитячої поетеси
- 15 60 років від дня народження Наталі Василівни Віргуш (15.02.1948) — української поетеси
- 20 120 років від дня народження Василя Олександровича Барвінського (20.02.1888–9.06.1963) — українського композитора, піаніста, педагога

БЕРЕЗЕНЬ

- 1 160 років від дня народження Михайла Михайловича Борискевича (1.03.1848–18.09.1899) — вченого-офтальмолога, педагога
- 3 80 років від дня народження Михайла Миколайовича Барана (3.03.1928–15.01.2004) — кобзаря, поета, диригента, композитора, художника, мистецтвознавця, заслуженого працівника культури України
- 6 135 років від дня народження Сидора (Ізидора) Тимофійовича Голубовича (6.03.1873–12.01.1938) — адвоката, доктора права, громадсько-політичного та державного діяча
- 16 60 років від дня народження Михайла Васильовича Левицького (16.05.1948) — поета, художника

- 19 170 років від дня народження Володимира Дмитровича Лучаківського (19.03.1838–19.04.1903) — адвоката, бургомистра
- 21 60 років від дня народження Олега Михайловича Германа (21.03.1948) — доцента, поета, громадського діяча
- 28 70 років від дня народження Ігоря Володимировича Вітенка (28.03.1938–21.09.1974) — вченого-кібернетика, логіка
- 460 років із часу утворення Тернопільського ставу (березень 1548 р.)

КВІТЕНЬ

- 1 70 років від дня народження Єфрема Олександровича Гасая (1.04.1938) — історика, краєзнавця, публіциста
- 17 160 років із часу скасування панщини і кріпосного права в Галичині (17.04.1848)
- 18 120 років від дня народження Івана Федоровича Хворостецького (18.04.1888–19.11.1958) — українського живописця

ТРАВЕНЬ

- 5 120 років від дня народження Мирослава Дмитровича Капія (5.05.1888–24.03.1949) — українського письменника, перекладача, фольклориста, краєзнавця
- 9 75 років від дня народження Романа Васильовича Андріяшика (9.05.1933–2.10.2000) — письменника, лауреата Національної премії України ім. Тараса Шевченка
- 17 80 років від дня народження Богдана Івановича Мазепи (17.05.1928–28.11.1978) — українського письменника в Канаді
- 18 95 років із часу заснування Тернопільського обласного краєзнавчого музею (18.05.1913)
- 25 100 років Черніхівської трагедії (25.05.1908)
- 28 100 років від дня народження Олекси Яковича Шатківського (28.05.1908–28.06.1979) — українського живописця, та графіка

ЧЕРВЕНЬ

- 1 125 років від дня народження Лева Юліановича Ганкевича (1.06.1883–14.12.1962) — адвоката, доктора права, громадсько-політичного діяча
- 6 70 років від дня народження Михайла Антоновича Безпалька (6.06.1938) — драматичного актора
- 15 170 років від дня народження Йосипа Сильвестровича Вітошинського (15.06.1838–24.01.1901) — українського хорового диригента, священика, громадського діяча
- 21 100 років від дня народження Ісидора Дмитровича Нагаєвського (21.06.1908–7.05.1989) — священика, історика, церковного та громадсько-освітнього діяча

ЛИПЕНЬ

- 4 145 років від дня народження Юліана Івановича Панькевича (4.07.1863–1933) — українського живописця, графіка
- 11 130 років від дня народження Олександра Онуфрійовича Лушпинського (11.07.1878–1944) — архітектора, скульптора, декоратора, художника, історика мистецтва
- 17 120 років від дня народження Шмуеля Йосефа Агнона (17.07.1888.–17.02.1970) — єврейського письменника, лауреата Нобелівської премії

СЕРПЕНЬ

- 7 50 років від дня народження Григорія Платоновича Шергея (7.08.1958) — заслуженого діяча мистецтв
- 21 65 років тому відбувся III Великий надзвичайний збір ОУН (21–25.08.1943)
- 23 75 років від дня народження Степана Франковича Будного (23.08.1933–22.06.1958) — українського поета
- 24 70 років від дня народження Богдана Омеляновича Базиликута (24.08.1938) — оперного співака, педагога, народного артиста України
- 28 125 років від дня народження Степана Васильовича Бриковича (28.08.1883–1948) — адвоката, доктора права, громадського діяча
- 31 125 від дня народження Осипа Тадейовича Назарука (31.08.1883–31.03.1940) — письменника, журналіста, громадського діяча
- 20 років із часу створення ансамблю народної музики «Візерунок» Тернопільської обласної філармонії

ВЕРЕСЕНЬ

- 1 60 років від дня народження Богдана Васильовича Хаварівського (1.09.1948) — педагога, директора Державного архіву Тернопільської області
- 1 50 років із часу заснування Тернопільського державного музичного училища ім. С. А. Крушельницької (1.09.1958)
- 22 45 років із часу відкриття меморіального музею Соломії Крушельницької (22.09.1963)
- 25 70 років від дня народження Ігоря Петровича Герети (25.09.1938–5.06.2002) — археолога, мистецтвознавця, заслуженого діяча мистецтв України

ЖОВТЕНЬ

- 4 140 років від дня народження Кирила Йосиповича Студинського (4.10.1868–1941) — літературознавця, мовознавця, фольклориста, академіка АН України

- 7 70 років від дня народження Євгена Петровича Корницького (7.10.1938) — українського диригента, хормейстера, народного артиста України
- 13 60 років від дня народження Євгена Григоровича Дороша (13.10.1948) — краєзнавця

ЛИСТОПАД

- 1 90 років із часу утворення Західноукраїнської Народної Республіки (1.11.1918)
- 2 130 років від дня народження Антона Івановича Манастирського (2.11.1878–15.05.1969) — українського живописця, графіка, народного художника України
- 5 70 років від дня народження Стефанії Михайлівни Шабатури (Кульчицької) (5.11.1938) — художниці
- 7 100 років від дня народження Михайла Олексійовича Качалуби (7.11.1908–7.04.1993) — українського поета, лікаря, громадського діяча
- 7 70 років від дня народження Антона Євдокимовича Гриба (7.11.1938) — художника, заслуженого майстра народної творчості України
- 16 130 років від дня народження Михайла Івановича Парашука (16.11.1878–24.12.1963) — українського та болгарського скульптора, громадського діяча
- 18 60 років від дня народження Люсі Степанівни Давидко (18.11.1948) — драматичної акторки, народної артистки України
- 26 75 років від дня народження Івана Григоровича Мердака (26.11.1933–27.05.2007) — скульптора, різьбяр по дереву, заслуженого майстра народної творчості України

ГРУДЕНЬ

- 12 75 років від дня народження Венедикта Антоновича Лавренюка (12.12.1933–22.10.2006) — краєзнавця, історика та музеєзнавця, заслуженого працівника культури України
- 12 60 років від дня народження Богдана Маркіяновича Савака (12.12.1948) — краєзнавця, літературознавця та громадського діяча
- 14 100 років від дня народження Ярослава Миколайовича Падоху (14.12.1908–28.08.1998) — вченого-правознавця, історика права, громадського та наукового діяча
- 370 років із часу видання в Кременці «Граматики...» (1638)
- 90 років із часу створення Української галицької армії (1918)
- 10 років із часу створення камерного хору Тернопільської обласної філармонії (1998)

Перелік пам'ятних дат, які не увійшли до основного списку

9 січня 1898 р. у м. Володимирі на Волині народився **Олександр Цинкаловський** — історик, вчений. Автор книг «Стара Волинь і Волинське Полісся: (Красназничий словник — від найдавніших часів до 1914 р.)», «Матеріали до праісторії Волині і Волинського Полісся», «Старовинні пам'ятки Волині» та інших. Помер 22 квітня 1983 р. Похований у Кракові.

22 січня 1973 р. у Чорткові на знак протесту проти радянського режиму молоді патріоти В. Виничук, В. Мармус, М. Мармус, А. Мацишин, С. Сапеляк, В. Сеньків і М. Слободян вивісили українські національні прапори.

24 січня 1863 р. в селі Малі Дідушичі Львівської області народився **Остап Йосипович Нижанківський** — композитор і громадський діяч. Його творчість займає важливе місце в розвитку музичної культури Галичини кінця XIX — початку XX ст. У 1892 р. О. Нижанківський створив у Бережанах філію Львівського товариства «Боян», у 1895–1896 рр. — його головний диригент, редактор багатьох його видань. Творча спадщина композитора порівняно невелика й обмежується переважно вокальними творами. Помер 22 травня 1919 р. Похований у Стрию Львівської області.

2 лютого 1863 р. в селі Бордуляки Бродівського району Львівської області народився **Тимофій Гнатович Бордуляк** — український письменник.

У квітні 1890 року переїхав у селі Заставці Підгаєцького повіту (тепер Монастириського району). Там і почав писати оригінальні оповідання із життя західноукраїнських селян. У 1893 р. письменник переїхав у с. Городище теперішнього Зборівського району, де жив до 1905 р.

Городищенський період життя був найбільш плідним для письменника. Тут було написано більшість відомих нам оповідань. Звідси він підтримував дружні зв'язки з Іваном Франком, Осипом Маковеєм, Михайлом Коцюбинським, Василем Щуратом.

У 1905 р. Т. Бордуляк переїхав у с. Великий Ходачків Козівського району, де й 16 жовтня 1936 р. помер. Похований в селі.

3 лютого 1863 р. в селі Велдіжі (тепер Шевченкове) Долинського району Івано-Франківської області народилася **Клементина Карлівна Попович (Боярська)** — українська письменниця, громадська діячка.

Працювала народною вчителькою в селах Львівщини. На перші роки вчительської роботи припадають і початкові поетичні спроби Клементини Попович. Твори друкуються в галицьких виданнях. Розвитком таланту та світогляду поетеси постійно опікується І. Франко.

З 1900 по 1944 р. К. Попович-Боярська проживає в Новосілці Костюковій Заліщицького району.

Творчий доробок письменниці — 32 вірші, одна поема «Звичайна історія», шість оповідань, спогади про Івана Франка, Наталю Кобринську, 39 листів до Івана Франка (1884–1898).

Померла К. Попович-Боярська 7 травня 1945 р. у селі Бабинці Борщівського району.

10 лютого 1878 р. у Тернополі почала виходити польськомовна газета «**Подоланин**» — перше періодичне видання в Тернопільському краї.

29 лютого 1888 р. у м. Бережанах народився **Богдан Андрійович Чайковський** — адвокат, доктор права, редактор, громадсько-освітній діяч. Гімназійну освіту здобував у рідному місті, завершив у 1906 р. у Перемишлі. В 1906–1910 рр. навчався на правничому факультеті Краківського університету, докторат з права захистив в університеті у Львові в 1914 р.

На початку Першої світової війни прагнув вступити до легіону УСС, однак у військо його не взяли. Б. Чайковський поселився в батьківському домі у Самборі, де перебував російську окупацію до літа 1915 р. Опісля працював адвокатом. У 1918 р. переїхав до Станіслава.

У період ЗУНР був редактором урядового «Вісника державних законів» і повітового часопису «Наддністрянські вісті». В 1920–1925 рр. займався адвокатською практикою в Коломиї (нині Івано-Франківська обл.), Підбужжі та Белзі на Львівщині. Від 1925 р. до вересня 1939 р. мав власну адвокатську канцелярію у Сокалі. Тут, крім фахової праці, займався громадськими справами: був головою повітової філії «Прогресу» (1932–1937), співробітником місячника «Змагання» (1931–1932) та двотижневика «Голос з-над Буга» (1936–1938), керував курсами диригентів, створив регіональний музей «Сокальщина» ім. А. Чайковського (1939).

В липні 1940 р., намагаючись уникнути переслідування органів НКВС, залишив Сокаль і поселився в Збоїськах (нині у складі Львова); згодом влаштувався працювати науковим співробітником Українського етнографічного музею. 26 червня 1941 р. Б. Чайковського заарештували каральні органи НКВС, а через кілька днів разом із сотнями в'язнів львівських тюрем замордували. 2 липня похований у Львові на Личаківському цвинтарі.

П. Гуцал

1 березня 1888 р. у селі Глещаві, нині Терехівського району на Тернопільщині, народився **Михайло Васильович Стечишин** — правник, літератор, громадський діяч української діаспори в Канаді. Брат Юліана Стечишина. В 1903 р. емігрував у Канаду. Працював робітником у Ванкувері, в 1907–1913 рр. навчався в учительській семінарії в Брендтоні. Три роки працював учителем, потім навчався на правничому факультеті Саскачеванського університету, який закінчив у 1919 р. Працював адвокатом у місті Вакав, деякий час вів справи спільно з Дж. Діфенбейкером — майбутнім прем'єр-міністром Канади.

Згодом відкрив власну канцелярію у Йорктоні. В лютому 1949 р. призначений суддею судового округу Вінярд у провінції Саскачеван, став першим українцем-суддею в цьому окрузі. Також першим із канадських українців отримав у 1937 р. титул королівського радника.

М. Стечишин був діяльним членом українських організацій і товариств. Він — співзасновник інституту ім. П. Могили, деякий час очолював його дирекцію. Брав участь у створенні та діяльності Союзу українців-самостійників, Української греко-православної церкви в Канаді.

Автор багатьох статей в українських виданнях, а також книг і брошур, зокрема «Польща й Україна», «Ісидор Самозванець» (обидві під псевдонімом М. Осьмомисл), «Союз українців самостійників і об'єднання українського народу» (1933), «Апостольські канони», «Ісидоризм у римській церкві» (1962), «Святий Петро й Рим» (1963) тощо. Видав збірки поетичних творів «Байки» (1958) та «Вірші» (1960).

Помер 16 березня 1964 р. у місті Саскатун, похований у м. Вінніпег (Канада).

П. Гуцал

25 березня 1898 р. у селі Заднишівка, що нині належить до смт Підволочиська, народився **Іван Кучмак** — художник. Навчався в українській гімназії в Тернополі. Влітку 1917 р. вступив в легіон УСС. В період ЗУНР — четар УГА, служив у окружній команді в Тернополі. В червні-липні 1919 р. брав участь в боях на Тернопільщині, після переходу за Збруч дійшов до Києва. Від лютого 1920 р. перебував у ЧУГА, в квітні потрапив у польський полон. Звільнений з табору для інтернованих українських вояків в Тухолі в 1922 р. і поступив на малярський курс у Краківську академію красних мистецтв. У 1926 р. емігрував у Канаду, жив і працював в Торонто. У 1934 р. переїхав у США, осів у Нью-Йорку. В обох містах організував власні малярські школи. Працював переважно в історичному жанрі, писав також портрети. У його живописних картинах і малюнках відтворені бої УГА, її перехід і перебування на Великій Україні, жахи епідемії тифу, звитяжність і трагічність становища українських вояків. Створив картини «Пацифікація» та «Соловки», які викривають репресії польського і радянського режимів проти українського народу. Брав участь у громадсько-мистецькому житті діаспори, був одним із організаторів першої виставки українських митців у США в 1971 р.

Помер 12 травня 1977 р. у місті Нью-Йорк, похований у місті Бавнд-Брук (США).

П. Гуцал

26 березня 1888 р. у Тернополі народився **Олександр Омелянович Гладишовський** — громадсько-політичний і кооперативний діяч, дипломат УНР. Закінчив гімназію в рідному місті, навчався у Львівській політехніці. На початку Першої світової війни мобілізований в австрійську армію, воював

на Галицькому фронті. Влітку 1916 р. потрапив у російський полон і вивезений у Поволжя. Восени 1917 р. прибув у Київ. Від січня 1918 р. був співробітником Міністерства промисловості і торгівлі, потім — Міністерства закордонних справ. Призначений першим секретарем посольства УНР у Швейцарії, в 1919–20 рр. був на такій же посаді в Данії.

На початку 1921 р. повернувся в Тернопіль. Займався кооперацією. Переїхав у Львів, де був директором канцелярії УНДО. В 1935 р. обраний членом ЦК УНДО. Навесні 1944 р. емігрував у Німеччину, від 1948 р. жив у США.

Помер 23 листопада 1966 р. у місті Нью-Йорк.

П. Гуцал

30 березня 1928 р. у Тернополі почала виходити українська газета «Громадянин» (редактор і видавець — Никифор Гірняк).

1 квітня 1928 р. у Тернополі створено **Українське музичне товариство** ім. М. Лисенка.

29 квітня 1943 р. — німецько-фашистські окупанти спалили **с. Молотків на Лановеччині** і знищили 617 його жителів.

6 травня 1978 р. у Тернополі відкрито **картинну галерею**. Основою експозиції та фондів послужило зібрання творів образотворчого мистецтва, які формувалися в краєзнавчому музеї.

16 травня 1898 р. в селі Боложівці, тепер Шумського району, народився **Семен Антонович Жук** — провідний діяч Кременецької «Просвіти», діяч Української радикальної партії, організатор кооперативного руху на Волині. Розстріляний в селі Чайковичі на Львівщині 26 червня 1941 року.

25 травня 1853 р. у Бережанах народився **Владислав Сатке (Satke Władisław)** — польський педагог, природознавець, метеоролог. Закінчив гімназію в рідному місті, політехніку в Мюнхені (1871). У 1880–83 рр. викладав у Золочеві. Від 1883 р. — у Тернополі: вчитель виділової школи (1883–87), директор нижчої школи (1887–1897), головний вчитель учительської семінарії (від 1897); одночасно від 1893 р. — керівник метеорологічної станції в місті (діяла від 1861 р. при колегії єзуїтів). Засновник і керівник Тернопільського наукового гуртка (1893). Член Польського товариства природодослідників ім. М. Коперніка. Член-кореспондент Віденського центру метеорології і магнетизму землі (1901).

Автор понад 80 наукових публікацій, зокрема розвідки «Тернопільський повіт з огляду географічно-статистичного» (1894), а також фантастичної повісті «Гості з Марса» (1897).

Помер 23 вересня 1904 р. у Тернополі.

П. Гуцал

У травні 1438 р. великий князь литовський Свидригайло видав грамоту **про надання Кременцю магдебурзького права**.

У травні 1898 р. у Тернополі **побував І. Франко** і виступав на багатолюдному віче.

1 черня 1923 р. у селі Загір'я, нині Зборівського району, народився **Михайло Кирилович Івасюга** — доктор історичних наук, професор Львівського університету. Помер 28 серпня 1992 р. у Львові.

5 червня 1848 р. у Галичині відбулися **вибори до парламенту Австрії** — перші в історії краю.

17 червня 1958 р. в селі Мшанець Зборівського району народилася **Оксана Степанівна Коваль** — головний спеціаліст-економіст відділу фінансів бухгалтерського обліку та кадрової роботи управління культури облдержадміністрації.

18 червня 1868 р. у селі Глибочок Борщівського району народився **Антін Косар** — літератор, культурно-просвітницький і громадський діяч. Закінчив школу у рідному селі. Створив власну книгозбірню. У 1884 р. заснував у родинному селі читальню «Просвіти». Автор книги «Збірка стихів» (1928). Рік смерті невідомий.

27 липня 1923 р. у селі Ігровиця, нині Тернопільського району, народився **Володимир Петрович Савич** — археолог, кандидат історичних наук. Помер у 1995 р. у Львові.

30 липня 1953 р. у селі Пробіжна Чортківського району народився **Юрій Іванович Шаповал** — доктор історичних наук, професор, керівник Центру історичної політології Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАНУ.

1 серпня 1548 року польський король Сигізмунд I надав **Тернополю магдебурське право**.

7 серпня 1873 р. у Купчинцях народився **Ілько Блажкевич** — диригент, громадський діяч. Учень О. Вітошинського, організатор урочин Т. Шевченка в рідному селі. Активний учасник художньої самодіяльності села. Викладав музику та співи в школі. У 1904 р. організував духовий оркестр, який в 1909–1914 рр. став одним із кращих оркестрів у Східній Галичині.

Помер Ілько Блажкевич у 1943 р. у рідному селі, де й похований.

23 серпня 1968 р. у Тернополі було відкрито **новий автовокзал**.

31 серпня 1893 р. у Бережанах народився **Нестор Остапович Нижанківський** — український композитор, музичний критик. Помер на еміграції в Лодзі 10 квітня 1940 р.

У серпні 1848 р. у річці Збруч, поблизу селі Личківці, нині Гусятинського району, **знайдено скульптуру Світовида** — так званого «Збруцького ідола».

У серпні 1943 р. відбувся футбольний матч між командами — тернопільського «Локомотиву» і збірною командою військово-повітряних сил гітлерівського рейху «Люфтваффе». Перемога була на боці тернопільської команди.

4 вересня 1608 р. було закінчено будівництво церкви **Різдва Христового** в Тернополі.

12

8–9 вересня 1698 р. біля Підгайців **почалася дводенна битва**, остання битва між польським військом і татарськими загонами за весь період нападів ординців на українські та польські землі 1450–1699 рр.

В кінці серпня 1698 р. чамбули на чолі з калгою-султаном Каплан-Гіреєм пройшли Чорним шляхом у Східну Галичину і після погрому краю підійшли до Підгайців, де перед містом оборону тримало військо під командуванням Г. Потоцького. На допомогу підійшов загін кам'янецького каштеляна Н. Жаболінцького. 8 вересня відбулася запекла битва. Татари не змогли взяти укріплені табір і замок. Наступного дня вони прорвалися до табору, але були відбиті рішучою контратакою. Кримчаки почали відступати, поблизу села Устя-Зелене (нині Монастирського району) переправилися через Дністер і повернулися в Крим. У квітні 1699 р. ординці здійснили свій останній наїзд на землі Речі Посполитої, дійшовши до Збаража та Вишнівця, але він не супроводжувався збройною сутичкою.

П. Гуцал

12 вересня 1823 р. у селі Берем'яни Буцацького району народився **Корнель Усйський** — видатний польський поет, громадський діяч.

Його перу належать чимало високомистецьких віршів, поетичних збірок: «Маратон» (1844), «Скарги Єремії» (1846), «Квіти без запаху» (1848), «Зів'яле листя» (1849), «Біблійні мелодії» (1852), «Пояснення Шопена» (1857) та інші.

Помер 19 вересня 1897 р. у селі Павлів Кам'яно-Бузького району Львівської області.

13 вересня 1873 р. у селі Городниця Гусятинського району народився **Денис Якович Лукіянович** — український письменник, літературознавець. В українську літературу він прийшов на початку 90-х років XIX століття. Його перу належать збірки творів «Новели», «Ескізи і оповідання», повісті «За Кадильну» (1902), «Від кривди» (1904), «Філістер» (1909) та інші.

Денис Лукіянович був представником двох епох в українській літературі. Йому випало щастя особисто спілкуватися з І. Франком, М. Коцюбинським, Лесею Українкою, О. Кобилянською, С. Крушельницькою та іншими діячами української культури XIX і початку XX століття.

Помер письменник 28 січня 1965 р. у Львові, де й похований.

13 вересня 1888 р. у Тернополі народилася **Софія Андріївна Стаднікова** — драматична актриса та співачка.

Сорок п'ять років не сходило з української сцени це ім'я. Належала до славної когорти артистичних родин Стечинських-Стадників. Дебютувала Софія на сцені театру «Бесіди» в ролі Акулини у виставі «Влада темряви» Л. Толстого. Зіграла ролі Полі і Наталки у «Міщанах» і «На дні» М. Горького, Марисю в «Мартині Борулі» І. Карпенка-Карого. Виступала спільно з прославленими корифеями сцени М. Заньковецькою і М. Садовським у «Наймичці» і «Суєті» І. Карпенка-Карого.

13

С. Стаднікова залишила слід в історії музичного театру як оперна та концертна співачка. У її репертуарі з 1907 року було дев'ять опер і двадцять партій в операх Й. Штрауса, І. Кальмана, Ф. Легара, М. Лисенка.

Померла у Львові 21 вересня 1959 року.

22 вересня 1648 р. козацьке військо гетьмана Б. Хмельницького здобуло **Збаразький замок**.

У вересні 1648 р. козацькі полки під командуванням М. Кривоноса і Ф. Джелалія та за участю місцевих повстанців на чолі з Коробкою штурмом здобули **Кременецький замок**.

У вересні 1848 р. у Вишнівці побував відомий французький письменник **Оноре де Бальзак**.

13 жовтня 1833 р. Синод Російської православної церкви надав **монастирю в Почасві статус Свято-Успенської лаври**.

26 жовтня 1883 р. у Тернополі народився **Степан Васильович Чумак** — адвокат, доктор права, громадський діяч. Гімназію закінчив у рідному місті. Право студіював у Львівському університеті. Відбувши необхідну практику, був помічником адвоката. Потім здобув у Відні диплом доктора права і працював адвокатом у Тернополі.

Під час Першої світової війни воював в легіоні УСС; деякий час завідував канцелярією в штабі, бібліотекою. В період ЗУНР — старшина УГА, прокурор Тернопільського окружного військового суду.

Від 1922 р. до вересня 1939 р. С. Чумак був відомим адвокатом, одночасно одним із організаторів господарського та громадсько-політичного життя української громади Тернополя. У 1922 р. обраний членом дирекції товариства «Міщанське братство», від осені 1923 р. — член керівництва «Подільського союзу кооператив» та «Подільської пасічної спілки». Був одним з директорів фабрики «Калина». Належав до керівництва місцевої організації УНДО.

Під час німецько-фашистської окупації 1941–1944 рр. брав участь у роботі окружного Українського допомогового комітету, деякий час був головою міста.

Влітку 1944 р. заарештований у Тернополі органами МДБ. Засуджений і відправлений у виправно-трудовий табір в Сибір. В ув'язненні загинув; обставини, дата і місце смерті С. Чумака невідомі.

П. Гуцал

30 жовтня 1848 р. у селі Теляче, нині Мирне Підгаєцького району, народився **Лонгин Михайлович Глібовицький** — адвокат, доктор права, літератор, громадсько-культурний діяч. Рідний брат матері відомих письменників братів Богдана і Левка Лепких. Дитинство провів у селі Крогулець на Гусятинщині, де його батько від 1849 р. обіймав парафію. Закінчив гімназію у Чернівцях. Право студіював у Чернівецькому та Віденському університетах. Став доктором права.

Тривалий час працював адвокатом у Бережанах. Одночасно був секретарем повітової ради, брав участь у роботі філії «Просвіти», виступав у хорі «Боян». Писав сатиричні твори, які публікував переважно у львівських часописах «Жало» й «Оса».

Від 1909 р. мав адвокатську канцелярію в Коломиї, продовжував вести громадсько-культурну діяльність. Там і помер у 1920 р.

П. Гуцал

У жовтні 1563 р. у Стамбулі за наказом султана страчений князь, засновник Запорізької Січі, перший український гетьман **Дмитро Іванович Вишневецький (Байда)**.

8 листопада 1868 р. у селі Підгайчики, нині Зборівського району, народилася **Марія Сільвестрівна Грушевська** (дівоче прізвище **Вояковська**) — перекладачка, член Центральної ради, громадська діячка, дружина М. С. Грушевського. Померла 19 вересня 1948 р. у Києві.

12 листопада 1933 р. у селі Бережанка Лановецького району народився **Павло Порфентійович Басок** — заслужений працівник культури України (1990).

Трудовий шлях розпочав у 1954–1961 рр. бібліотекарем приклубної бібліотеки села Шили Лановецького району. З 1961 р. завідував Пробіжнянською сільською бібліотекою Чортківського району. У 1965–1979 рр. працював в обласній науковій бібліотеці, а в 1979–1993 рр. — директор обласної бібліотеки для дітей. У цей період організує лялькові дитячі театри «Лялька і книга», обласні радіоконкурси «Джерело» та інші. Бібліотека була нагороджена дипломом за призове місце у республіканському змаганні.

Проживає в Івано-Франківську.

13 листопада 1913 р. у селі Івачів, нині Зборівського району, народився **Степан Петрович Галамай** — доктор права і політичних наук, журналіст, громадсько-політичний діяч. Помер 7 квітня 2004 р. у Львові.

22 листопада 1988 р. засновано **Товариство рідної мови в Тернополі**. Очолить його професор Р. Гром'як.

24 листопада 1938 р. у селі Дарахові Тербовлянського району народився **Орест Михайлович Олійник** — педагог, музикант, заслужений діяч мистецтв України (1997). Закінчив Львівську консерваторію. Працював викладачем Уманського музичного училища, завідувачем кафедри хорового диригування Рівненського інституту культури, головним хормейстером Львівського театру опери та балету імені І. Франка. Три роки працював в Улан-Баторському оперному театрі (Монголія). З 1993 р. — директор Тербовлянського вищого училища культури. Організатор хорової капели «Благовіст», автор навчальних посібників із музично-теоретичних дисциплін.

З ініціативи Ореста Олійника в Тербовлянському училищі культури працює лабораторія автентичного фольклору, завдяки чому є багато публіка-

цій, ведеться пошукова робота з вивчення фольклорно-етнографічного життя Теробовлянщини.

23 листопада 1998 року О. М. Олійник помер, похований у родинному селі.

26 листопада 1893 р. у Бережанах відбулися установчі збори музичного товариства «Боян». Його головою обрано радника краєвого суду Матвія Кошевка, заступником голови — священника Михайла Соневицького, секретарем — судового практиканта Ієроніма Калитовського, касиром — адвоката Миколу Чайковського, господарем — Василя Старецького. Вони, а також диригент Остап Нижанківський, заступник диригента Йосифа Фрайндова, судовий практикант Тадей Дияковський, дружина комісара дирекції скарбу Марія Топольницька стали членами виділу товариства. На зборах прийнято статут «Бояна» і програму його діяльності.

П. Гуцал

4 грудня 1823 р. у селі Паушівці (тепер Палашівка) Чортківського району народився **Іван Миколайович Гушалеви́ч** — український письменник.

Закінчив Бучацьку гімназію. Учителював у Львівській гімназії разом із Я. Головацьким, І. Вагилевичем, входив до складу комісії для вироблення української юридичної термінології, складав шкільні підручники.

Іван Гушалеви́ч відіграв певну роль як організатор журналістики на Західній Україні.

Кращі його поезії: «Любов родинної землі», «Родимії поля», ліричні вірші: «Лебедка», «Тужлива діва», «Голубка», «Човен». Ряд поезій І. Гушалеви́ча покладені на музику композиторами І. Лаврівським, Т. Рутковським, М. Вербицьким.

Помер 2 червня 1903 р. у Львові.

12 грудня 1863 р. у селі Супранівка, нині Підволочиського району на Тернопільщині, народився **Станіслав Михайлович Чикалюк** — адвокат, доктор права, громадський і кооперативний діяч. Дитячі та юнацькі роки провів у селі Терпилівка, нині цього ж району, де батько обійняв нову парадфію. Навчався в школі у Збаражі та гімназії в Тернополі, закінчив правничий факультет Львівського університету.

Здобувши докторат з права, від середини 1890-х рр. працював адвокатом у Тернополі; невдовзі відкрив у місті власну канцелярію. Був активним діячем місцевої «Просвіти», «Міщанського братства» й інших українських товариств. Один із засновників у 1899 р. Повітового кредитового товариства (в 1904 р. реорганізований у Подільський кредитний банк), член його дирекції до 1922 р. Брав участь у виданні газет «Подільський голос» (1904–1906) і «Подільське слово» (1910–1912). У 1904–1914 рр. — кошовий тернопільсько-го «Сокола».

На початку Першої світової війни переїхав в Австрію. В період ЗУНР був заступником комісара Тернополя. Після завершення Українських визвольних

змагань продовжив у місті адвокатську та громадську діяльність. Помер у 1926 р. в Тернополі.

П. Гуцал

14 грудня 1928 р. в селі Олесино Козівського району народився **Степан Йосипович Кусень** — доктор біологічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки, лауреат премії ім. О. В. Палладіна АН УРСР (1987).

Закінчив Львівський зооветеринарний інститут, проходив аспірантуру під керівництвом С. Гжицького. У 1966 р. захистив докторську дисертацію, а в 1967 р. йому присвоєно звання професора.

Читає лекції у Львівському університеті. У 1969 р. організував у Львові структурні підрозділи інституту біохімії АН УРСР і до 1995 р. — директор цього інституту, до 1999 р. — завідувач відділу біохімії клітинної диференціації провідних наукових систем інституту. Опублікував 280 наукових праць.

23 грудня 1983 р. відбулися установчі збори Тернопільської організації **Спілки художників України**. Головою новоствореної організації було обрано багатолітнього керівника бюро творчої групи Є. Удіна, відповідальним секретарем — Р. Гермака.

Зараз Тернопільську обласну організацію Національної спілки художників України очолює І. Дорош.

У 1553 р. була заснована перша козацька Січ, яку назвали **Запорізька Січ**. Засновником її був наш земляк Дмитро Іванович Вишневецький (Байда). Запорізька Січ — це феномен світової цивілізації навіть з висоти нинішнього дня.

Січовики мали символіку: прапори, гімн, герб. Виборна система правління. На Запоріжжі існувало суворе законодавство. Функціонувала постійна школа лицарського, військового мистецтва. Командний склад був високоосвічений.

У 1618 р. у Почасеві була надрукована перша книга на Тернопільщині «**Зерцало богословія**» Кирила Транквіліона Ставровецького.

У 1808 р. у Тернополі був проведений перший перепис населення: (7095 мешканців).

У 1813 р. в селі Жежаві (Зеленому Гаю) Заліщицького району народився **Еміль Станіславович Коритко** — етнограф. Етнографічний матеріал, зібраний і згрупований Е. Коритком, був виданий у 1839 р. у Любляні.

Помер 31 січня 1839 року.

У 1898 р. у Тернополі було відкрито українську державну **гімназію** ім. Франца Йосифа І.

У 1918 р. у Тернополі був організований «**Український театр**». Його організаторами були Микола Бенцаль і Теофіль Демчук. У репертуарі театру переважала українська класика.

У 1928 р. було збудовано **Теребовлянську електростанцію**, яка вперше на теренах Теребовлянщини виробляла електроенергію. У 1938 р. було завершено будівництво Янівської ГЕС, на місці якої колись був водяний млин.

У 1968 р. мільйонним тиражем на платівці всесоюзної фірми «Мелодія» вийшла пісня тернопільських авторів Владислава Толмачова і Бориса Демкова «**Квіти ромена**».

У 1968 р. розпочалося будівництво **Тернопільської обласної психоневрологічної лікарні**.

У 1983 р. у Тернополі почала діяти перша черга гідропарку «**Піонерський**», тепер «**Топільче**». У заболоченій раніше долині Серету, відмежованій від озера греблею, виросло містечко з кількома зонами відпочинку.

8 СІЧНЯ

125 років від дня народження Романа Пилиповича Курбаса

(8.01.1883 – літо 1944) — адвоката, доктора права, громадського і державного діяча

Р. Курбас належить до відомої родини, яка дала вітчизняній культурі актора і співака Степана Яновича (Курбаса) і геніального режисера, реформатора українського театру Леся Курбаса. В історію він увійшов як правник і громадський діяч, державник періоду Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР).

Народився 8 січня 1883 року в селі Старий Скалат, нині Підволочиського району на Тернопільщині, в сім'ї священика. Навчався в гімназії в Тернополі, і, як відомо, під час навчання в цьому навчальному закладі вперше ознайомив Леся Курбаса із європейським театром. Надалі студював право у Львівському та Віденському університетах. В студентські роки почав брати участь у соціал-демократичному русі, був причетний до транспортування в Росію нелегальної літератури.

Завершивши університетські студії, працював помічником адвоката в Стрию на Львівщині. Здобувши ступінь доктора права, відкрив адвокатську канцелярію в Боршеві. Крім фахової праці, займався справами «Просвіти» й інших українських товариств.

Під час Першої світової війни Р. Курбас служив в тилкових частинах австрійської армії. В кінці 1917 р. повернувся в Борщів і відновив адвокатську діяльність. На початку листопада 1918 р. — учасник встановлення у місті й повіті української влади, член повітового комісаріату. Обраний від Борщівського повіту до парламенту ЗУНР — Української Національної Ради. Брав участь у роботі сесій УНРади в Станіславі (нині Івано-Франківськ), входив до її законодавчої комісії. Був одним із творців закону про громадянство ЗУНР. У січні-березні 1919 р. одночасно працював комісаром Борщівського повіту. Потім обіймав посаду заступника державного ревізора в державному секретаріаті внутрішніх справ, займався антикорупційною діяльністю.

В середині липня 1919 р. разом з УГА перейшов на Велику Україну. Після поразки Українських визвольних змагань повернувся наступного року в Галичину і був ув'язнений поляками. В 1922 р. поселився в містечку Рожнятів (нині смт Івано-Франківської обл.), а незабаром відкрив власну канцелярію. Брав діяльну участь у громадсько-культурному житті повіту, зокрема, тривалий час очолював «Просвіту», виступав актором і режисером в аматорській театральній групі. Як стверджували сучасники, дбаючи про культурно-освітній розвиток на Рожнятівщині, Р. Курбас був «справжнім батьком» повіту.

В кінці 1939 р., коли утвердилася радянська влада, його заарештували органи НКВС. Слідство велось в Долині, тож там перебував у попередньому ув'язненні. Однак навесні наступного року, на щастя, був звільнений. Під час німецько-фашистської окупації 1941–1944 рр. обіймав у Рожнятові посаду бургомістра. В нелегких умовах чужинського режиму докладав зусиль, щоб полегшити життя людей, вберегти їх від сваволі окупантів.

У червні 1944 р., напередодні приходу Червоної армії, Р. Курбас і його дружина виїхали на Захід. Достовірно відомо: в кінці та після війни вони не перебували в жодній європейській країні, а це дає підстави припустити, що в дорозі обоє трагічно загинули.

П. Гуцал

Література

Гуцал П. Державник з родини Курбасів // Вільне життя. — 2006. — 23 груд.

Гуцал П. Правник і державник Роман Курбас // Гомін волі. — 2007. — 3 лют.

Гуцал П. Роман Курбас // Рада: Інформ.-метод. вісник. — 2006. — № 11. — С. 54–55. — (Історія краю в постатях і символах).

Медведик П. Курбас Роман Пилипович (1883, с. Куропатники, нині Бережан. р-ну — бл. 1932, м. Стрий, нині Львів. обл.) — адвокат, громадський діяч // ТЕС. — Т., 2005. — Т. 2. К-О. — С. 288.

14 СІЧНЯ

70 років від дня народження Левка Йосиповича Різника

(14.01.1938) — письменника

Народився 14 січня 1938 р. в селі Нараїв Бережанського району. Там провів дитячі і шкільні роки. У 1959 р. закінчив Львівський сільськогосподарський інститут, 23 роки працював у Львівському філіалі інституту «Укразем-проект». Принагідно займався літературною творчістю.

У 1969 р. вийшла його перша книга «З математичною точністю». Потім — «Голуби до сонця» (1976), «Наріжний камінь» (1977). У 1978 р. прийнятий у члени Спілки письменників і невдовзі повністю віддався творчій праці. Одна за одною виходять його книги «Повінь» (1982), «Міра оптимізму» (1984), «Неоплатні борги» (1985), «Друге дихання» (1986), «На крутизні», «Цілитель», «Обличчям до вікна», «Лідер» (1987–1999).

З 1991 р. видрукував у часописах: «Тернопіль» — повість «Героям слава!»; «Перевал» — повість «Віщій сон»; «Дзвін» — романи й повісті «Маргінал», «Усусуси на Лисоні», «Карма», «Пророк», «Січовий батько».

Л. Різник — лауреат літературної премії ім. А. Головка. У 1993 р. обраний головою Львівської організації Спілки письменників України.

Я. Мазурак

Література

Різник Л. Бочка: Фрагмент з оповідання // Тернопілля'95: Регіон. річник. — Т., 1995. — С. 569–572.

Різник Л. Всі люди браття: Оповідання з минулого // Вітчизна. — 1992. — № 2–3. — С. 93–101.

Різник Л. «Героям слава!»: Повість: (Розповідь колишнього підпільника-оунівця, чл. «Молодої гвардії») // Тернопіль. — 1991. — № 4. — С. 25–33.

Різник Л. Жінки: Повість // Жовтень. — 1980. — № 10. — С. 49–72.

Різник Л. Колекціонер: Уривок з повісті // Тернопіль: Тернопільщина літературна. — Т., 1991. — Дод. № 2. — С. 70.

Різник Л. Мамонт: Оповідання // Літ. Україна. — 1992. — 25 черв.

Різник Л. Пророк: Повість // Дзвін. — 1999. — № 3–4. — С. 3–40.

Різник Л. Розплата: Коротка повість // Дзвін. — 1994. — № 1. — С. 47–57.

Різник Л. Серцевий припадок на іменинах: Оповідання // Україна. — 1992. — № 14. — С. 6–8.

Качурівський Р. Витончений майстер слова // Вітражі. Храм книги–2. — Бережани; Т., 1999. — С. 166–167. — (Друге видання з історії Музею книги).

Левко Різник // Тернопіль: Тернопільщина літературна. — Т., 1991. — Дод. № 2. — С. 70.

Різник Левко — письменник-прозаїк // Мазурак Я. Літературна Бережанщина: Біогр. довідник. — Бережани, 2000. — С. 114.

Різник Левко Йосипович // Тернопілля'95: Регіон. річник. — Т., 1995. — С. 786; фотогр.

17 СІЧНЯ

75 років від дня народження Івана Антоновича Климишина

(17.01.1933) — вченого-астрофізика

Народився 17 січня 1933 року в селі Кутиска, нині Лановецького району Тернопільської області.

У 1955 році закінчив фізичний факультет Львівського університету ім. І. Франка. Тоді ж вступив у аспірантуру в цьому навчальному закладі. Будучи студентом, а згодом аспірантом, з 1951 року працював в астрономічній обсерваторії Львівського університету. У січні 1961 р. І. Климишин захистив кандидатську дисертацію, а через десять років — докторську.

Після закінчення аспірантури — молодший науковий співробітник, завідувач відділу та заступник директора з наукової роботи цієї ж обсерваторії.

У 1974 році І. Климишин переїхав у Івано-Франківськ, став професором педагогічного інституту (нині — Прикарпатський університет ім. В. Стефаника).

Як вчений, І. А. Климишин відомий не лише в Україні, а й за її межами. Про це свідчить, зокрема, обрання його в члени Міжнародного астрономічного союзу. У 1988 році йому присвоєно почесне звання заслуженого працівника вищої школи України, у 1992 р. обраний дійсним членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка, у 1993 р. — академіком Академії вищої школи України. Він також почесний член товариства «Просвіта» з 1995 р. Нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня (2000). Відмінник освіти України. У 2004 році удостоєний премії ім. В. Вернадського.

Іменем І. Климишина названо малу планету (число 3653) в Сонячній системі.

Він є автором понад 100 наукових статей у фахових українських і зарубіжних виданнях, понад 50 книг.

Література

Іван Климишин: «Довершеності ніхто і ні в чому досягти не може»: [Розм. з доктором наук, астрофізиком І. Климишином] // За вільну Україну. — 2003. — 14 січ. — (Ексклюзив).

Іван Климишин: Людина і планета / Розм. з вченим зап. Г. Садовська // Вільне життя. — 1998. — 3 берез.

Професор Іван Климишин: «Маємо робити те, що вивисує нашу гідність» / Розм. вів Б. Новосядлий // Божий сіяч. — 2004. — № 12 (груд.). — С. 5; портр.

Іван Климишин: «Моїм життєвим кредо завжди було бажання чесно служити людям» / Розм. з науковцем Прикарпат. ун-ту вів Б. Новосядлий // Свобода. — 2004. — 31 лип. — С. 4; портр. — (Роде наш красний).

Новосядлий Б. «Моя хвала Богові через великі сумніви пройшла»: [І. Климишин — астроном, доктор фізико-мат. наук] // Божий сіяч. — 2004. — № 11 (листоп.). — С. 5; фотогр.

Теленчі О. Можливо, нас вирощують, як айстри: [Бесіда з І. Климишином] // Голос України. — 1998. — 13 черв.

Названі нові лауреати: [Серед довічних стипендіатів фонду ім. В. Вернадського — проф. Прикарпат. ун-ту І. Климишин] // Урядовий кур'єр. — 2003. — 31 груд. — С. 3.

Титан науки з Волині // Головин Б. Нації незгасний смолоскип: Статті. Інтерв'ю. Спогади. — Т., 2003. — С. 149–152.

Головин Б. Вчений астроном Іван Климишин // Голос Лановеччини. — 1997. — 25 січ.

Крайнева Г. Його ім'ям названа планета: [Перебування на Лановеччині ученого-астронома І. Климишина] // Свобода. — 2003. — 5 лип., фотогр. — (Люди нашого краю).

Подунайчук В. Славетний земляк // Тернопіль вечірній. — 1998. — 7 серп.

Туревич Л. Вчений із Кутисок // Голос Лановеччини. — 1996. — 12 січ.

Туревич Л. «Зоряному чоловікові» — 70 років: [Вченому-астроному І. А. Климишину] // Голос Лановеччини. — 2003. — 18 січ. — (Наші славні земляки).

Туревич Л. Професор із села Кутиски // Русалка Дністрова. — 1996. — № 1 (січ.).

Туревич Л. Фонд видатного вченого: [Про І. Климишина — вченого-астронома] // Голос Лановеччини. — 1999. — 20 листоп.

Фарина І. Є така планета «Климишин» // Свобода. — 1996. — 18 квіт.

Весна Х., Головин Б. Климишин Іван Антонович (17.01.1933, с. Кутиска, нині Лановець р-ну) — вчений-астрофізик, педагог // ТЕС. — Т., 2005. — Т. 2. К–О. — С. 85–86; фотогр.

20 СІЧНЯ

140 років від дня народження В'ячеслава Титовича Будзиновського

(20.01.1868–14.02.1935) — українського письменника, історика і публіциста

Народився 20 січня 1868 року в Баворові Тернопільського району в сім'ї сільського вчителя.

Навчався спочатку у Львівській польській, а потім — українській гімназіях.

У 1886 році Будзиновський починає редагувати часопис «Праця», а через два роки започатковує молодіжний журнал «Товариш». На посаду редактора було запрошено І. Франка. До редакції також входили О. Маковей, М. Павлик, М. Ганкевич, К. Трильовський, О. Терлецький. У цьому журналі була надрукована перша стаття В. Будзиновського «Сільське робітничє питання» (рецензія на німецьку книжку).

У 1891 році вийшла перша його книжка «Культурна нужда австрійської Русі», а в 1894 р. — «Аграрні відносини», у 1895 р. — «Хлопська посілість». У тому ж 1895 р. Будзиновський стає редактором новоствореного «Громадського голосу» — офіційного органу радикальної партії, а невдовзі і газети «Радикал».

Переїхавши в 1896 р. до Чернівців, починає видавати газету «Праця», де вперше друкує новели В. Стефаніка. Разом з Д. Лукіяновичем видає «Універсальну бібліотеку» і продовжує роботу над селянським питанням.

У 1907 р. В. Будзиновський був обраний послом до австрійського парламенту, де представляв інтереси українського народу аж до жовтня 1918 р., до проголошення української держави. Почав писати історичні статті, а потім історичні оповідання і повісті: «Наші гетьмани», «Хмельниччина» та інші.

Після війни був редактором прогресивної газети «Рада». Видав публіцистичні твори «Йшли діди на муки»; історичні повісті «Осаул Підкова», «Під одну булаву» (1920); «Кров за кров» (1922); «Історія України» (1924); «Пластун» (1926), «Пригоди запорозьких скитальців» (1927), «Перед бурею» (1930), «Гримить» (1934). Найбільш популярними були історичні (33 кн.) та економічно-політичні (29 кн.) твори. Талановитими були його гумористичні твори (9 кн.).

Помер В'ячеслав Будзиновський 14 лютого 1935 року. Похований на Личаківському цвинтарі.

Література

Будзиновський В. Волю бути козачкою: Оповідання. — Нью-Йорк: Говелла, 1962. — 85 с.

Будзиновський В. Йшли діди на муки: Введення в історію України. — Т.: Тернопіль, 1994. — 128 с. — (Із репресованих книг).

Будзиновський В. Наші гетьмани. — Т.: Ред.-видав. відділ упр. по пресі, 1990. — 113 с.

Будзиновський В. Осаул Підкова: Уривок з повісті // Тернопіль: Тернопільщина літературна. — Т., 1992. — Дод. № 4. — С. 13–15.

Будзиновський В. Пригоди запорожців. — Нью-Йорк, 1957. — 220 с.

Будзиновський В. Пригоди запорозьких скитальців: Повість та оповідання. — К.: Дніпро, 1993. — 383 с.

Будзиновський В. Як Москва нищила Україну: На підставі старих народних пісень. — Т., 1991. — 34 с.

Будзиновський В'ячеслав — український письменник, публіцист // Українська журналістика в іменах / За ред. М. М. Романюка. — Л., 1994. — Вип. 1. — С. 28.

Будзиновський В'ячеслав // Українська література у портретах і довідках: Давня література — література XIX ст. — К., 2000. — С. 32–33.

В'ячеслав Будзиновський // Левицький К. Українські політики Галичини. — Т., 1996. — С. 83–85.

В'ячеслав Будзиновський: між національним та інтернаціональним // Адрусів С. Модус національної ідентичності: Львівський текст 30-х років XX ст. — Т., 2000. — С. 156–162.

Голобуд Б. В'ячеслав Будзиновський — політик і громадський діяч України кінця XIX — поч. XX ст. // Армія України. — 1998. — 8 верес. — (Сторінки історії).

Погребенник Ф. Письменник, видавець, меценат // Слово і час. — 1993. — № 2. — С. 13.

Чернопиский М. Девіз його життя: Демократична державність України // Розбудова держави. — 1993. — № 9. — С. 45–52.

Будзиновський В. Т. (1868–1935) — укр. письменник, історик і публіцист // УЛЕ. — К., 1998. — Т. 1. — С. 241.

Погребенник В. Ф. Будзиновський В'ячеслав Титович (30.01.1868, с. Баворів, нині Терноп. р-ну Терноп. обл. — 14.02.1935, м. Львів) — письменник, видавець, політичний діяч // ЕСУ. — К., 2004. — Т. 3. Біо-Бя. — С. 520–521.

Щербак Л., Ханас В. Будзиновський В'ячеслав Титович (20.01.1868, с. Баворів, нині Терноп. р-ну — 14.02.1935, м. Львів) — громадсько-політичний діяч, публіцист, письменник, історик // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А-Й. — С. 193; фотогр.

Будзиновський В'ячеслав (20.I.1868–14.II.1935) — укр. громадський та політ. діяч, письменник, історик, публіцист, видавець // Ткачов С., Ханас В. 250 імен на карті Тернопілля: Польсько-укр. взаємини. — Т., 1996. — С. 12.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2003 рік: Бібліогр. список / Уклад. М. Друневич. — Т.: Підручники і посібники, 2003. — С. 10–12: Про В. Будзиновського.

24 СІЧНЯ

75 років від дня народження Євгена Михайловича Дударя

(24.01.1933) — українського письменника, гумориста

Народився 24 січня 1933 року в селі Озерна Зборівського району. Закінчив Львівський університет (1962). Працював у редакції хмельницької молодіжної газети, у журналі «Перець».

Письменник-сатирик. Автор численних публікацій у періодиці. Окремі його твори перекладалися багатьма мовами світу. Він є прекрасним виконавцем своїх творів публічно. Понад десять тисяч виступів, творчих вечорів, радіо- і телезустрічей — це ще одна яскрава і не менш вагома сторінка творчого доробку відомого сатирика.

Євген Дудар є автором численних збірок гумору та сатири: «Прошу слова» (1967), «Вуглеводи і віники» (1968), «Операція «Сліпе око» (1970), «Сусіди не дримають» (1973), «Дисертація» (1976), «Сеанс гіпнозу» (1978), «Робінзон з Індустріальної» (1981), «Профілактика совісті» (1981), «Шедевр за

вуаллю» (1982), «Директор без портфеля» (1985), «Антифас» (1987), «Дон-Жуан у спідниці» (1988), «Рятуймо жінку» (1989), «Коза напрокат» (1990), «Хунта діє» (1993), «Штани з Гондурасу» (1993), «З публічних марафонів» (1993), «Плацдарм» (1996), «Українці мої, українці» (2001), «Спогади про себе» (2001).

Нині Євген Дудар на творчій роботі. Він член Національної спілки письменників України з 1973 року, заслужений діяч мистецтв України (1993), лауреат літературної премії ім. О. Вишні (1985), лауреат міжнародної премії ім. П. Орлика (1995), лауреат премії ім. М. Годованця (1997), лауреат премії ім. П. Сагайдачного (2000).

За боротьбу своїми творами проти тоталітарних режимів Євгена Дударя нагороджено «Золотою медаллю Тараса Шевченка» (Спілка визволення України, Австралія, 1990).

Література

Дудар Є. Антифас: Гумор і сатира. — К.: Дніпро, 1987. — 519 с.

Дудар Є. Директор без портфеля: Гумор та сатира. — К.: Рад. письменник, 1985. — 229 с.

Дудар Є. М. Дон-Жуан у спідниці: Гумористичні та сатиричні повісті. — К.: Дніпро, 1988. — 236 с.

Дудар Є. І силою, і правдою...: Перебране, вибране, доповнене. — Т.: Джура. — 2003. — 272 с.

Дудар Е. Коза напрокат: Юмор и сатира. — М.: Сов. писатель, 1990. — 240 с.

Дудар Є. Профілактика совісті: Сатира й гумор. — К.: Дніпро, 1981. — 357 с.

Дудар Є. Рятуймо жінку: Гумор та сатира. — К.: Рад. письменник, 1989. — 238 с.

Дудар Є. Сеанс гіпнозу: Гумор і сатира. — К.: Молодь, 1978. — 119 с.

Дудар Є. Спогади про себе: Фрагменти з мого бурхливого і неспокійного життя. — Т.: Джура, 2001. — 160 с.

Дудар Є. Хунта діє: Сатира і гумор. — К.: Орбіта, 1993. — 142 с.

Дудар Є. Шедевр за вуаллю: Гумор і сатира. — К.: Молодь, 1982. — 184 с.

Дудар Є. Аналогії: Сатирка // Літ. Україна. — 2004. — 27 трав. — С. 8.

Дудар Є. «Воплі і соплі»: Відкритий лист В. Путіну (приватний) // Персонал плюс. — 2004. — 29 листоп.—5 груд. — С. 10. — (Погляд сатирика).

Дудар Є. Задовбали!: «Єрундити» і «єрундиції»; Проста ситуація // Київ. — 2004. — № 9. — С. 183–188.

Дудар Є. Задовбали; «Пособніков к стенке» // Літ. Україна. — 2004. — 8 квіт. — С. 8.

Дудар Є. «Спогади про себе»: Фрагменти книги // Пам'ять століть відтворена у слові. — К., 2004. — С. 346–358; портр.

Дудар Є. Чи потрібно українцеві сміятися?...: Проблеми і проблемочки // Слово Просвіти. — 2006. — 8–14 черв. — С. 12; фотогр. автора.

Премія імені Івана Кошелівця: Рішенням редколегії журналу «Сучасність» Міжнародною літературною премією ім. І. Кошелівця за 2003 р. нагороджено Є. Дударя за зб. «Спогади про себе» // Літ. Україна. — 2004. — 15 квіт. — С. 2.

Лауреати премії ім. П. Сагайдачного: [Є. Дудар — за книжку памфлетів «Плацдарм»] // Літ. Україна. — 2000. — 7 груд.

Грамотою облдержадміністрації за внесок у відзначення 900-літнього ювілею м. Теревовлі нагороджено Дударя Є. М. — письменника-сатирика, заслуженого діяча мистецтв // Свобода. — 1997. — 19 серп.

Євген Дудар: «Мені сцена допомагає творити» / Розм. вів С. Гайдук // Книжковий огляд. — 2003. — № 10. — С. 76–83; фотогр.

Письменник-сатирик Євген Дудар: «Нині кавуна складніше вибрати, ніж дівчину...» / Розм. вела К. Дяченко // Укр. газета. — 2004. — 7 жовт. — С. 13.

Про сміх серйозно, з болем і тривогою: Сьогоднішній гість «Голосу України» — Євген Дудар / Розм. вів В. Югов // Голос України. — 2005. — 16 лип. — С. 11.

Євген Дудар: «Я не кривив душею» / Розм. вів В. Коскін // Слово Просвіти. — 2006. — 2–8 лют. — С. 10; фотогр.

Євген Дудар: «Я турботливий — як півень» / Розм. вела М. Криштопа // Слово Просвіти. — 2004. — 29–31 груд. — С. 13.

Артемчук І. Замість парнасу: До 70-річчя Євгена Дударя // Літ. Україна. — 2003. — 23 січ.

Грабовський В. Зцілюючий профілакторій Дударя // Урядовий кур'єр. — 2006. — 28 січ. — (На здобуття Національної премії України імені Тараса Шевченка).

Могильний А. Ювіляр видається на 20 літ молодшим // Голос України. — 2003. — 24 січ., фотогр.

Мотрич К. Речник бунтівного слова // Персонал. — 2005. — 23–29 листоп. — С. 11; фотогр. — (На здобуття Національної премії України імені Тараса Шевченка).

Пасемко І. Духовні вершини Євгена Дударя // Дзвін. — 2006. — № 2. — С. 134–139.

Сливинський О. Його скелясті Верховини... // Пам'ять століть. — 2003. — № 1. — С. 129–135.

Чи був Василь Симоненко у Львові?: [Листи В.Симоненка до Є. Дударя] // Літ. Україна. — 2005. — 17 берез. — С. 7. — (Епістолярій «ЛУ»).

Шульжук К. На особливому плацдармі: [Місце письменника-гумориста в укр. л-рі] / Шульжук К., Морозюк Г., Березюк Ю.: // Літ. Україна. — 2006. — 26 січ. — С. 6; фотогр. — (На здобуття Національної премії ім. Тараса Шевченка).

Якимович Я. У дусі «своєрідної їжакуватої глузливості»: [70-річчя укр. письм. Є. Дударя] // За вільну Україну. — 2003. — 5 лют., фотогр. — (Ювіляри).

Яновський О. Любов і ненависть Євгена Дударя // Слово Просвіти. — 2003. — 29 січ.–4 лют. — С. 12; фотогр. — (Ювілей).

Ящук О. Парадигма творчості Євгена Дударя // Укр. література в загальноосвітній школі. — 2004. — № 11. — С. 12–14.

Дем'янова І., Ониськів М. Дудар Євген Михайлович (24.01.1933, с. Озерна, нині Зборів. р-ну) — письменник-сатирик, виконавець власних творів // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А–Й. — С. 542; фотогр.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2003 рік: Бібліогр. список / Уклад. М. Друневич. — Т.: Підручники і посібники, 2003. — С. 14–17: Про Є. Дударя.

2 ЛЮТОГО

100 років від дня народження Антона Івановича Малюци

(2.02.1908–17.06.1970) — живописця, графіка, мистецтвознавця

Народився 2 лютого 1908 року в селі Токи Підволочиського району в сім'ї священика. Його дитинство та юність пройшли у Пальчинцях і Новому Селі.

Навчався у Тернопільській українській гімназії, закінчив школу О. Новаківського та інститут пластичних мистецтв у Львові. Був членом гуртка художників «РУБ» (1935–1939). Експериментатор різних видів графічної техніки. У 30-і роки працював декоратором у театрах «Заграда» В. Блавацького та естрадній «Богемі».

Брав участь у виставках 1928, 1932–1933, 1935 рр. Під час Другої світової війни вчителював, був заступником директора мистецько-промислової школи у Львові.

У 1944 році виїхав до Мюнхена, а 1950 р. емігрував до Нью-Йорка. Основною його діяльністю в еміграції стає мистецтвознавство і художня критика. Був членом Об'єднання митців-українців в Америці, входив до складу його управи, брав участь у всіх виставках.

У його спадщині — живописні пейзажі Карпат («Гірський краєвид», «Церковця», «Водопад»), акварельні краєвиди рідного краю, цикл рисунків («Страхіття», «Мандрівка в темряві» та ін.), друковані гравюри, рисунки вуглем та іншою графічною технікою. Кілька його живописних етюдів зберігаються у Львові, Тернопільському краєзнавчому музеї та в родині художника.

Помер 17 червня 1970 року в Нью-Йорку.

Література

Малюца Антін: Графіка, малярство. 1925–1943: Каталог виставки, 2 лют.–16 берез. 1998 / Автор-упоряд. І. Дуда. — Т.: Гал-Друк, 1998. — 36 с.: фоторепрод., фотогр.

Антін Малюца // Книга творчості українських мистців поза Батьківщиною. — Філадельфія, 1981. — С. 308.

Малюца Антін // Ювілейна книга Української гімназії в Тернополі. 1898–1998: До сторіччя заснування / За ред. С. Яреми. — Т.: Л., 1998. — С. 589.

Малюца А. — художник і мистецтвознавець // Збаражчина: Зб. статей, матеріалів і споминів. — Нью-Йорк, 1980. — Т. 1. — С. 325–327.

Гасай С. Мистецьке надбання художника А. Малюци // Збручанські вісті. — 1991. — 12 квіт.

Гримайло Д. Його знав світ: До 90-річчя від дня народження Антона Малюци // Гомін волі. — 1998. — 7 лют.

Дуда І. Живописець, графік і мистецтвознавець Антін Малюца // Тернопіль: Художники Тернопільщини. — 1994. — № 2–3. — С. 23.

Медведик П. Малюца Антін // Тернопіль: Українська гімназія в Тернополі. 1898–1944. — 1992. — Дод. № 3. — С. 56; портр., іл.

Собуцька В. Журавлі повертаються додому: [Антін Малюца — відомий художник] // Свобода. — 1998. — 14 лют.

Те ж: Божий сіяч. — 1998. — № 3 (берез.).

Дуда І. Малюца Антін Іванович (02.02.1908, с. Токи Підволочис. р-ну — 17.06.1970, м. Нью-Йорк, США) — живописець, графік, мистецтвознавець // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 2. К–О. — С. 451–452; фотогр.

Малюца Антін // Енциклопедія українознавства / За ред. В. Кубійовича. — Л., 1994. — Т. 4. — С. 1452.

6 ЛЮТОГО

50 років від дня народження Петра Зеновійовича Гуцала

(6.02.1958) — історика, краєзнавця, журналіста

Народився 6 лютого 1958 р. у селі Жеребках Підволочиського району в селянській родині. Восьмирічну освіту здобув у рідному селі. У 1975 р. за-

кінчив Скалатську середню школу. Протягом 1975–1980 рр. вчився на історичному факультеті Львівського державного університету ім. І. Я. Франка. Після його закінчення працював в університеті завідувачем науково-методичного кабінету.

У листопаді 1982 р. переїхав у Тернопіль. Викладав історію релігії, історію світової та української культури в педагогічному інституті (нині — національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка). У 1997–1999 рр. був заступником директора з науково-методичної роботи в класичній гімназії м. Тернополя.

Має понад 70 публікацій у наукових збірниках, енциклопедичних виданнях, щорічниках і періодиці. Зокрема, є членом авторського колективу «Релігієзнавчого словника» (Київ, 1996), фотоальбому «Міліція Тернопілля» (Тернопіль, 1998), «Юридичної енциклопедії» (Київ, 2001, Т. 3; 2002, Т. 4). Публікувався в регіональних річниках «Тернопілля'96» і «Тернопілля'97», збірнику «Літературна Збаражчина» (1996), «Історичному календарі». (Випуски третій, четвертий, п'ятий; Київ, 1996, 1997, 1998), «Українському церковно-історичному календарі» (Київ, 2001, 2003), довіднику «Тернопільська область: Адміністративно-територіальний устрій» (Тернопіль, 1997), «Наукових записках Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. (Серія: Історія. Випуск 8; (1999). Спільно із С. Півтораком видав краєзнавчу розвідку «У краю соколиних злетів: Нариси історії сіл Соколів та Соکیلники землі Теробовлянської» (Тернопіль, 1998).

Література

Гуцал П. Село Жеребки: його історія і люди: Наук.-краєзн. нарис. — Т.: ПП «Принтер-Інформ», 2003. — 148 с., 15 с. фотогр.

Гуцал П., Півторак С. У краю соколиних злетів: Нариси історії сіл Соколів та Соکیلники землі Теробовлянської. — Т.: ПМП «РОМС-К^о», 1998. — 93 с.: іл.

Гуцал П. Адміністративно-територіальний поділ Тернопільщини в минулому // Тернопільська область: Адміністративно-територіальний устрій (станом на 1 черв. 1997 року). — Т., 1997. — С. 226–236.

Гуцал П. Іван Борискевич: син «Весни народів» // Тернопілля'96: Регіон. річник. — Т., 1996. — С. 90–94.

Гуцал П. Славна сторінка в історії Тернополя: [Історія створення Української Тернопільської Ради 1917 р. Її діяльність] // Тернопілля'97: Регіон. річник. — Т., 1997. — С. 73–75.

Гуцал П. Тернопільщина: Адміністративно-територіальний поділ від Х до ХХ століть // Тернопілля'96: Регіон. річник. — Т., 1996. — С. 154–160.

Гуцал П., Півторак Р. «З щирим словом і солодкою піснею руською на устах...»: [Про краєзн. мандрівки по Галичині у 80-і роки ХІХ ст., в яких

брали участь студенти університетів] // Тернопілля'97: Регіон. річник. — Т., 1997. — С. 352–355.

Гуцал П. «Галицький чоловік» з уряду УНР: [Про В. Темницького — громад.-політ. діяча, уродж. села Шидлівці Гусятин. р-ну] // Вільне життя. — 1999. — 6 лют., портр. — (Рядок з біографії краю).

Гуцал П. «Країна моїх молодечих мрій»: [Д. І. Дорошенко і Тернопільщина] // Освітянин. — 1997. — № 4–5. — С. 42–43. — (3 історії краю).

Гуцал П. Кременецька окружна школа в 1789 році // Освітянин. — 1997. — № 1. — С. 25. — (Історичний екскурс).

Гуцал П. Митець з Божої ласки: [Про скульптора Л. Терлецького, уродж. села Скот'ятин Борщів. р-ну] // Свобода. — 1998. — 25 лип.

Гуцал П. Наш земляк був головою уряду ЗУНР: [Про С. Голубовича, уродж. села Товстенке Чортків. р-ну] // Свобода. — 1999. — 2 лют. — (Славетні імена).

Гуцал П. Свято української державності на Тернопіллі: До 80-річчя незалежності УНР // Освітянин. — 1998. — № 2. — С. 7.

Гуцал П., Півторак Р. Уряд ЗУНР у Тернополі // Свобода. — 1998. — 1 груд.

Гасай Є. Гуцал Петро Зеновійович (псевд. — П. Бабій, В. Столяр; 06.02.1958, с. Жеребки Підволочис. р-ну) — історик, краєзнавець, журналіст // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А–Й. — С. 443.

Гуцал Петро Зеновійович // Тернопілля'97: Регіон. річник. — Т., 1997. — С. 682.

11 ЛЮТОГО

60 років від дня народження Володимира Васильовича Снітинського

(11.02.1948) — вченого в галузі фізіології, біохімії

Народився 11 лютого 1948 р. в селі Козівка Тернопільського району.

У 1972 році з відзнакою закінчив Львівський зооветеринарний інститут. Працював у цьому інституті на викладацькій роботі. У 1976 р. захистив кандидатську, а в 1989 — докторську дисертацію. Член-кореспондент УААН, професор, директор інституту фізіології і біохімії тварин УААН.

Володимир Снітинський — автор понад 250 наукових праць, які широко відомі не лише серед кола вчених України, але й за її межами. Його праці перекладено іноземними мовами, друкуються у фахових журналах і збірниках у країнах близького і далекого зарубіжжя: Польщі, США, Росії, Молдові, Словачії, Туреччині, Франції, Латвії, Бельгії, Естонії, Ізраїлі, Грузії, Білорусії та інших.

У 1996 р. В. Снітинського обрано членом Нью-Йоркської академії наук (США), присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України». За досягнення у науковій праці, активність у громадсько-політичному житті України обраний академіком Української академії аграрних наук, нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня і святого архистратига Михаїла.

У 1998 році В. Снітинського призначено ректором Львівського державного аграрного університету (ЛДАУ).

Література

Снітинський В. Батьківська порада — на життя: [Про Б. Головина] // Головин Б. Нації незгасний смолоскип: Статті. Інтерв'ю. Спогади. — Т., 2003. — С. 308–309.

Снітинський В. Стреси сільськогосподарських тварин і птиці. — К.: Урожай, 1990. — 160 с.

Снітинський В. В., Антоняк Г. Л., Бершадський В. І. Зв'язування і протекліз І-інсуліну в плазматичних мембранах еритроцитів поросят // Всеукраїнська конференція з фізіології і біохімії тварин: Тези доп. — Л., 1994. — С. 138.

Снітинський В. В., Янович Д. В. Вплив рН інкубаційного середовища на сорбційно-десорбційні властивості цеоліту // Всеукраїнська конференція з фізіології і біохімії тварин: Тези доп. — Л., 1994. — С. 139.

Снітинський В. В. та ін. Біохімічна роль селену // Укр. біохімічний журнал. — 1994. — № 5. — С. 3–16.

Снітинський В. В. Вплив голодування у ранній постнатальний період на обмін вуглеводів у головному мозку свиней // Укр. біохімічний журнал. — 1990. — № 1.

Снитинский В. В. Энергетическое питание свиноматок и их продуктивность // Сельхоз. биохимия. — 1992. — № 2. — С. 130–137.

Володимир Снітинський: «Навіть квіти краще пахнуть на своїй землі...» / Розм. із вченим, ректором Львів. держ. аграрного ун-ту вів Б. Новосядлий // Свобода. — 2004. — 20 берез. — С. 5. — (Роде наш красний).

Те ж: Подільське слово. — 2004. — 13 серп., фотогр. — (Наші земляки).

Головин Б. Володимир Снітинський — академік // Тернопілля'98–99: Регіон. річник. — Т., 2002. — С. 237–239; фотогр.

Головин Б. Науковець із Козівки: [В. Снітинський — доктор біол. наук, директор ін-ту фізіології і біохімії тварин у м. Львові] // Подільське слово. — 1996. — 2 берез.

Діти — згусток батьківських сподівань: [Розп. про В. Снітинського] // Головин Б. Нації незгасний смолоскип: Статті. Інтерв'ю. Спогади. — Т., 2003. — С. 198–200.

13 ЛЮТОГО

75 років від дня народження Марти Теодорівни Чопик

(13.02.1933) — дитячої поетеси

Народилася 13 лютого 1933 року в Болехові, що на Франківщині. Закінчила Київський державний педагогічний інститут імені М. Драгоманова. Працювала логопедом в Тернопільській обласній дитячій клінічній лікарні.

У 1995 році вийшла перша збірка віршів М. Чопик «Це потрібно мені для життя». Опісля побачили світ п'ять дитячих книжечок-розмальовок: «Бабця не спала — казку складала» (1995), «Хто у небі скуба гуси» (1996), «Гарні діти в мамі квочки» (1997), «А що бачать очка» (1998), «Колобок» (2001).

У 1999 році вийшла ще одна збірка ліричних творів М. Чопик «Чом в душі вогонь не гасне?».

Неодноразово свої вірші Марта Чопик читала в програмі УТ-1 «Надвечір'я».

Захоплюється аплікацією. У травні 1998 року відкрито першу її персональну виставку аплікацій, організовану обласним центром народної творчості.

За твори для дітей у 2001 році М. Чопик нагороджена дипломом лауреата Всеукраїнської літературно-мистецької премії імені Іванни Блажкевич.

Література

Чопик М. А чому пада дощик у траву: Розмальовка / Худож. І. Зіліневич. — Збараж: Обрій, 2002. — 19 с.

Чопик М. Бабця не спала — казку складала: Вірші для дітей. — Т.: Лілея, 1995. — 46 с.

Чопик М. В комарика скрипка є: Вірші для мол. шк. віку. — Т.: Джура, 2000. — 48 с.

Чопик М. Гарні діти в мамі квочки. — Т.: Лілея, 1997. — 44 с.

Чопик М. Зернятко: Для мол. шк. віку. — Збараж: Обрій, 2003. — 47 с.

Чопик М. Колобок: За мотивами укр. нар. казки. — Т.: Джура, 2001. — 15 с.

Чопик М. Сто загадок / Іл. Н. Кордуби. — Т.: Лілея, 2005. — 64 с.

Чопик М. Хто в небі скуба гуси: Вірші для дітей. — Т.: Лілея, 1996. — 44 с.

Чопик М. Це потрібно мені для життя: Поезії. — Т.: Тернопіль, 1995. — 71 с.

Чопик М. Чом в душі вогонь не гасне?: Поезії. — Т.: Збруч, 1999. — 128 с.

Аркуша О. Я., Чопик М. Т., Сверчевська Н. Я. Абетка: Круговерть навколо А та Я: Посіб. для логопедів, вихователів дит. садків, учителів мол. класів. — Т.: Навчальна книга–Богдан, 2004. — 143 с.

Данилюк Х. «Колобок» покладено на вірші: [«Колобок» у віршах М. Чопик] // Нова Тернопільська газета. — 2002. — 8 трав. — (Цікаво).

Дармохвал Л. Вступне слово // Чопик М. Чом в душі вогонь не гасне?: Поезії. — Т., 1999. — С. 3.

Зілінко О. [Про автора] // Чопик М. Чом в душі вогонь не гасне?: Поезії. — Т., 1999. — С. 4.

Зозуляк Є. Обличчя знані та незнані: [Творчість терноп. поетеси М. Чопик] // Вільне життя. — 2004. — 13 берез. — С. 5. — (Світ нашої духовності).

Клос С. Навіть у поважному віці...: [М. Чопик — автор віршів, кн. для дітей, витинанок, аплікацій] // Місто. — 2004. — 25 лют. — С. 11; фотогр.

Попович Ж. Щастя взяла у долоні: [Терноп. поетеса М. Чопик] // Тернопіль вечірній. — 2003. — 27 лют. — С. 11; фотогр.

Семеняк В. «Бабця не спала — казку складала»: [Терноп. дит. поетеса М. Чопик] // Літ. Україна. — 2004. — 25 берез. — С. 5; фотогр.

Семеняк В. Віртуальний світ пані Марти в реальності: [Поетеса, лауреат премії ім. І. Блажкевич] // Ровесник. — 2002. — 21 лют.

Те ж: Молодь України. — 2004. — 16 квіт., фотогр. — (Муза).

Шова А. Взяти щастя у долоні: [Публ. про терноп. поетесу М. Чопик] // Медична академія. — 2002. — № 1 (січ.). — С. 9.

15 ЛЮТОГО

60 років від дня народження Наталі Василівни Віргуш

(15.02.1948) — української поетеси

Народилася 15 лютого 1948 року в Зборіві. У юності виїхала з родиною на Чернігівщину. Закінчила філологічний факультет Черкаського педагогічного інституту. Працювала журналістом у черкаських газетах.

Поетеса. З-під її пера вийшли збірки поезій: «Роменовий вир» (1971), «Промінь поля» (1985), «Відкритий світ» (1988), «Спіралі часу» (1990), «Очищення» (1996), «Не відрікаючись від себе» (1997), «Золоті сліди» (1998).

Член Національної спілки письменників України з 1971 р.

Окремі твори перекладені польською мовою.

Живе та працює в м. Черкасах.

Література

Віргуш Н. В. Відкритий світ: Поезії. — Д.: Промінь, 1988. — 53 с.

Віргуш Н. В. Роменовий вир: Лірика. — Д.: Промінь, 1971. — 55 с.

Віргуш Н. В. Спіралі часу: Поезії. — К.: Рад. письменник, 1990. — 76 с.

Віргуш Н. В. Стривожені птахи: Лірика. — К.: Молодь, 1973. — 46 с.

Віргуш Наталя Василівна (15.ІІ.1948, Зборів) — поетеса, журналіст // Медведик П. Літературно-мистецька та наукова Зборівщина: Словник біографій визначних людей. — Т., 1998. — С. 100–102.

Ониськів М. Віргуш Наталя Василівна (15.02.1948, м. Зборів) — поетка // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А–Й. — С. 283.

20 ЛЮТОГО

120 років від дня народження Василя Олександровича Барвінського

(20.02.1888–9.06.1963) — українського композитора, піаніста, педагога

Народився 20 лютого 1888 року в Тернополі. Навчався у Львівській гуманітарній гімназії, далі — в університеті і Вищому музичному інституті.

Закінчив Празьку консерваторію. У 1908 р. заявив про себе як композитор. Працював у Празі, де організовував концерти української пісні.

З 1914 р. — у Львові. У 1915–1939 рр. — професор і директор Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка. У 1939 р. — депутат Народних зборів Західної України. У 1941–1944 рр. — директор Державної музичної школи, а з 1944 по 1948 рр. — професор і директор Львівської консерваторії. У 1948 р. — репресований і, як «шпигун», разом з дружиною Наталею — дочкою знаменитого фізика Івана Пулюя — був висланий на 10 років у концентраційні табори Мордовії. Там йому заборонили не тільки грати на фортепіано, а і взагалі писати. Композиторська спадщина до кінця не вивчена, але досить велика. Доречно назвати музичну картину «Українське весілля» для мішаного хору, кантати «Заповіт» на слова Шевченка, «Наша туга, наша пісня» на слова С. Черкасенка. Крім того, він створив «Фортепіанний концерт», «Віолончельну сонату».

З вокальної музики відомі його романси та пісні «Ой, люлі» на слова Т. Шевченка, «Місяцю-князю», «Благословенна будь» — І. Франка, «О, краю мій» — Т. Оудуька, обробки народних пісень для голосу і хору.

Вагоме місце у творчій біографії В. Барвінського займала музично-критична праця. З-під його пера вийшло понад 120 статей, нарисів і рецензій. Найцінніша частина спадщини — камерно-інструментальні твори, у яких відобразилися нові музично-стильові мотиви початку ХХ ст., солоспів та камерні ансамблі.

Помер Василь Барвінський 9 червня 1963 р. у Львові. Похований на Личаківському цвинтарі.

Література

Барвінський В. З музично-письменницької спадщини: Дослідження, публіцистика, листи / Упоряд. В. Грабовський. — Дрогобич: Коло, 2004. — 256 с.: іл. — Імен. покажчик: с. 248–255.

Барвінський В. Колядки і щедрівки: Для фортепіано зі словесним текстом. — Т.: Збруч, 1997. — 23 с.

Барвінський В. Огляд історії української музики // Історія української культури / Під заг. ред. І. Крип'якевича. — К., 1993. — XV зшиток. — С. 691–718.

Барвінський Василь Олександрович: Укр. композитор, піаніст, музикознавець, педагог // Провідники духовності в Україні. — К., 2003. — С. 613–614.

Василь Барвінський в контексті європейської музичної культури: Статті та матеріали / Благодійний фонд «Соломія» в Тернополі; ТДПУ ім. В. Гнатюка. — Т.: Астон, 2003. — 190 с.

Горбач О. Концертно-виконавська діяльність Василя Барвінського // Наукові записки. Сер. Мистецтвознавство. — Т.; К., 2004. — № 1. — С. 83–87.

Жук Г. Віолончельна музика Василя Барвінського в контексті розвитку жанру в українській музиці на початку ХХ століття // Наукові записки. Сер. Мистецтвознавство. — Т.; К., 2004. — № 1. — С. 50–56.

Кияновська Л. Василь Барвінський (1888–1963) — композитор, педагог, піаніст, музикознавець // Визначні постаті Тернопілля: Біогр. збірник / Уклад.: О. Бенч, В. Троян. — К., 2003. — С. 14–15.

Муха А. Композитори України та української діаспори: Довідник. — К.: Муз. Україна, 2004. — С. 22: Про В. О. Барвінського.

Салдан С. Фортепіанна творчість Василя Барвінського — національне відродження // Наукові записки. Сер. Мистецтвознавство. — Т.; К., 2003. — Вип. 1. — С. 18–22. — Бібліогр.: с. 22.

Співоче поле України / Упоряд. Б. А. Артишук. — К.: Молодь, 2004. — С. 347: Про В. О. Барвінського.

Волощук Ю. Початок світлої доби: [Скрипкова музика В. Барвінського] // Українська культура. — 1999. — № 10. — С. 34.

Дужинський В. І вирвалась музика з-за ґрат: Спогад про композитора Василя Барвінського // За вільну Україну. — 2003. — 15 квіт. — С. 5.

Іваськів Р. Присвячено Василю Барвінському: [Всеукр. наук. конф. у ТДПУ ім. В. Гнатюка] // Вільне життя. — 2003. — 15 берез.

Німилович О. Лемківська пісня у творчості Василя Барвінського // Народна творчість та етнографія. — 2003. — № 5–6. — С. 51–59; ноти, портр.

Німилович О. Неопубліковані мініатюри Василя Барвінського // Мистецтво та освіта. — 2003. — № 2. — С. 52–54.

Попович Ж. «Я — композитор без нот» // Дзеркало тижня. — 2003. — 16 серп. — С. 24.

Те ж: Тернопіль вечірній. — 2003. — 17 квіт. — С. 13.

Ровенчак С. «Не забудьте покласти у фортепіано мелений чорний перець...»: Колишня учениця В. Барвінського і тепер пам'ятає уроки видатного українця // Високий замок. — 2002. — 1 серп., фотогр.

Смоляк О. Ім'я Василя Барвінського повертається // Вільне життя. — 2003. — 18 лют. — (Незабутні).

Філоненко Л. Перший Всеукраїнський конкурс юних піаністів імені Василя Барвінського: [Проходив у Дрогобичі] // Культура і життя. — 2005. — 13 лип. — С. 6.

Філоненко Л. «Українські народні пісні для фортепіано» Василя Барвінського // Мистецтво та освіта. — 2003. — № 2. — С. 51–52.

Павлишин С. С. Барвінський Василь Олександрович (крипт. — В. Б.; 20.02.1888, Тернопіль — 9.06.1963, Львів) — композитор, піаніст, музикознавець, педагог, громадський діяч // ЕСУ. — К., 2003. — Т. 2. Б–Біо. — С. 243–244; фотогр.

Пиндус Б. Барвінський Василь Олександрович (20.02.1888, м. Тернопіль — 09.06.1963, м. Львів) — композитор, піаніст, музикознавець, педагог, громадсько-культурний діяч // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А–Й. — С. 81–82; фотогр.

1 БЕРЕЗНЯ

160 років від дня народження Михайла Михайловича Борисикевича

(1.03.1848–18.09.1899) — вченого-офтальмолога, педагога

Народився 1 березня в селі Білобожниця Чортківського району. Вчився в народній школі м. Бучача, а пізніше — у гімназіях Станіслава та Тернополя. У 1866 р. вступив на медичний факультет Віденського університету, який закінчив 1872 р. Став аспірантом у клініці відомого офтальмолога Арльта, а пізніше — професора Штельвага. Протягом шести років удосконалював свій фах, служив військовим лікарем. У 1887 р. став професором окулістики університету в Інсбруці, а через два роки — деканом медичного факультету. У 1892 році запрошений на посаду професора університету в Граці. Його улюбленим заняттям була педагогічна діяльність, якій він із безмежною відданістю присвятив себе. Уславився як надзвичайно талановитий хірург. Для нього був характерний гострий діагностичний погляд, рідкісна досконалість володіння оперативною технікою, спокій, надійність оперативного втручання і, нарешті, гуманне поводження з пацієнтами.

Опублікував багато праць на тему окулістики і, особливо, гістології очної сітківки. Один із небагатьох українців, що став дійсним професором відомих західних університетів, ученим всеєвропейської, а може і світової міри. Деякі з його праць були пріоритетними у своїй науці. Вони й сьогодні мають зна-

чення для діагностики захворювань нервової системи людини. На жаль, жодна з праць не перекладена українською мовою, хоч у цих публікаціях використано матеріал спостережень за населенням галицького села.

Помер 18 вересня 1899 року. Похований на чужині в місті Граці.

Література

Борисикевич Михайло — вчений-медик // «Журавлина» книга: Тернопільська українська західна діаспора: Словник імен. — Т., 1999. — Ч. 1. А–Ї. — С. 63–64.

Борисикевич Михайло // Пундій П. Українські лікарі: Бібліогр. довідник. — Л.; Чикаго, 1994. — Кн. 1. — С. 37–38.

Збожна О. Чи закінчив Михайло Борисикевич Станіславську гімназію? // Тернопілля'97: Регіон. річник. — Т., 1997. — С. 504.

Те ж: Свобода. — 1997. — 28 серп. — С. 5.

Конопелько Г. Г. Михайло Борисикевич — лікар, вчений, педагог // Матеріали наукової конференції «Україна і світова наука». — Т., 1993. — С. 30–31.

Ониськів М. Михайло Борисикевич: офтальмолог з Галичини // Тернопілля'96: Регіон. річник. — Т., 1996. — С. 94–95.

Ониськів М. Борисикевич Михайло Михайлович (01.03.1848, с. Білобожниця, нині Чортків. р-ну — 18.09.1899, м. Грац, Австрія) — вчений-офтальмолог // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А–Й. — С. 170–171; фотогр.

Борисикевич Михайло (1848–1899) // Енциклопедія українознавства / За ред. В. Кубійовича. — Л., 1993. — Т. 1. — С. 159.

3 БЕРЕЗНЯ

80 років від дня народження Михайла Миколайовича

Барана

(3.03.1928–15.01.2004) — кобзаря, поета, диригента, композитора, художника, мистецтвознавця, заслуженого працівника культури України

Народився 3 березня 1928 р. в селі Хмелиська, нині Підволочиського району. Його дитинство і юність пройшли в селі Жеребки. Шлях у високе мистецтво М. Баран почав у Львові, де проживав від 1944 р. На перших порах зіткнувся з труднощами в здобутті професійної освіти, адже за участь у національно-визвольній боротьбі два його брати Василь і Григорій були знищені комуністичним режимом. Через це не допустили на навчання у Львівському університеті. Маючи нахил до малювання, вступив до художнього інституту. Відтоді створював живописні полотна, портрети і малюнки.

Живопис — лише одна грань великого таланту М. Барана. Любов до народної пісні, закоханість у музику розбудили в ньому композиторський і виконавський талант. Захопившись бандурою, присвятив себе кобзарському

мистецтву. Музичну освіту здобув у Львівському культурно-освітньому училищі (1965–69) та Дрогобицькому педагогічному інституті (1974–79). Спочатку збирав, вивчав і пропагував, наскільки це було можливо в радянських умовах, багату спадщину українських народних пісень, зокрема кобзарських. У 1960–80-і роки створив в організаціях і на підприємствах Львова кілька самодіяльних хорових колективів і капел бандуристів — «Діброва», «Троянда», «Зірниця», «Вишиванка», «Зелен-клин», «Срібні струни». Вони виступали в багатьох містах країни і за кордоном.

Понад сорок літ виступав М. Баран на сцені з бандурою в руках. У його репертуарі понад 200 пісень. Серед них — власні пісні і думи: «Б'ють гармати», «Пісня про Львів», «Дума про Зборівську битву» та інші. Писав він також музику на слова інших поетів. Як кобзаря, одного з кращих представників сучасного кобзарського мистецтва, його добре знали в Україні та поза її межами. Від 1990 р. він побував на гастролях у Польщі, Словаччині, Чехії, Австрії, Німеччині, Греції, Франції, Бельгії, Великій Британії, Канаді, США та Австралії. На міжнародному фестивалі народного мистецтва, що відбувся в Німеччині в 1993 р., удостоєний першої премії.

Дуже часто М. Баран співав народні думи й історичні пісні зі своїми синами Орестом і Тарасом. Їхнє сімейне тріо «Жайвори» було добре відоме в мистецькому світі. У 1988 р. удостоєний почесного звання «Заслужений працівник культури України».

М. Баран відомий як поет. У його творчому надбанні чимало творів, переважно історико-патріотичного спрямування. Виступав також як збирач і поширювач фольклору. Як музикознавець, писав статті про українську музичну культуру. Він є автором розвідок про маловідомих і до недавнього часу забутих кобзарів, композиторів, діячів мистецтва та історії. До 70-річчя М. Барана вийшла у світ збірка «Щедринь», у яку увійшла частина його літературного доробку.

Помер М. Баран 15 січня 2004 р. у Львові.

П. Гуцал

Література

Баран М. А щоб наша пісня і дума не меркла й не в'яла: [Про Р. Мариновича] // Русалка Дністрова. — 1995. — № 21 (листоп.).

Баран М. Кобзарський батько: [Про М. Чорного-Досінчука, уродж. Кременеччини, який заснував у Нью-Йорку школу бандуристів] // Русалка Дністрова. — 1997. — № 1 (січ.).

Баран М. Повернення додому... Був такий маестро — Юрій Цимбора // Русалка Дністрова. — 1994. — № 12 (верес.).

Баран М. Чарівник бандури: [З. Штокалко] // Русалка Дністрова. — 1995. — № 13 (черв.).

Баран Михайло Миколайович — кобзар, поет, композитор, художник, мистецтвознавець // Гуцал П. Село Жеребки: його історія і люди: Наук.-краєзн. нарис. — Т., 2003. — С. 122–124.

Головин Р. Раз добром нагріте серце: Штрихи до портрету заслуженого працівника культури України Михайла Барана: [Бандуриста, уродж. села Хмелиська Підволоч. р-ну] // Тернопілля'98–99: Регіон. річник. — Т., 2002. — С. 239–243.

Гонтківський П. Голос бандури: [Кобзар, бандурист, співак, художник-іконописець] // Гомін волі. — 2004. — 29 трав. — С. 2; фотогр. — (Славетні імена Підволочищини).

Мельничук Б. Кобзарському роду нема переводу, або Слово про нашого земляка Михайла Барана та його синів // Тернопіль вечірній. — 1994. — 13 квіт.

Гуцал П., Мельничук Б. Баран Михайло Миколайович (03.03.1928, с. Хмелиська, нині Підволочис. р-ну) — кобзар, композитор, поет, художник, фольклорист, громадсько-культурний діяч // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А–Й. — С. 78; фотогр.

Ключковська М. М. Баран Михайло Миколайович (3.03.1928, с. Хмелиська Скалат. пов., нині Підволочис. р-ну Терноп. обл.) — бандурист // ЕСУ. — К., 2003. — Т. 2. Б–Біо. — С. 218; фотогр.

6 БЕРЕЗНЯ

135 років від дня народження Сидора (Ізидора) Тимофійовича Голубовича

(6.03.1873 – 12.01.1938) — адвоката, доктора права, громадсько-політичного та державного діяча

С. Голубович займає помітне місце в українському політичному русі в Галичині першої чверті ХХ ст., належить до провідних діячів Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР), адже впродовж шести місяців очолював її уряд — Раду Державних Секретарів.

Народився 6 березня 1873 року в селі Товстенке, нині Чортківського району Тернопільської області, в сім'ї селян. Закінчив школу в Копичинцях, гімназійну освіту здобув у Тернополі. Від 1892 р. навчався на правничому факультеті Львівського університету. Деякий час очолював студентське товариство «Академічна громада».

Здобувши в 1902 р. ступінь доктора права, переїхав у Тернопіль, де працював адвокатом. Через два роки відкрив у місті власну канцелярію. В Тернополі С. Голубович проводив значну громадсько-політичну і культурно-освітню діяльність: у 1904–1914 рр. очолював окружні філії товариств «Про-

світа» і «Сокіл», в 1906–1914 рр. був секретарем Подільської ради — української політичної організації в краї, в 1904–1906 рр. редагував газету «Подільський голос». Він був співзасновником та одним із керівників Повітового кредитного товариства, Подільського союзу кооператив, товариства «Народний дім».

У 1911 р. С. Голубович обраний послом австрійського парламенту, а в 1913 р. — і послом Галицького сейму. Обидва мандати зберігав до падіння Австро-Угорської імперії восени 1918 р. В цей період він став одним із впливових діячів Української національно-демократичної партії. Від початку Першої світової війни перебував у Відні, входив від травня 1915 р. до Загальної Української Ради, співпрацював із Союзом визволення України. З наступного року очолював у Львові «Центральний банк» і редакцію газети «Українське слово».

С. Голубович був серед учасників засідання у Львові 18–19 жовтня 1918 р. так званої Конституанти — Української Національної Ради, яка після Листопадового повстання проголосила ЗУНР. 9 листопада призначений державним секретарем судівництва в уряді республіки. Брав участь у розробці законів ЗУНР та її тимчасової конституції, виробленні умов злуки УНР і ЗУНР в соборну Українську державу. В середині грудня 1918 р. очолив уряд ЗУНР, який від 23 листопада перебував у Тернополі. 4 січня 1919 р. затверджений на цій посаді; обіймав одночасно посади державного секретаря фінансів і державного секретаря торгівлі і промислу.

Уряд на чолі з С. Голубовичем в складних умовах воєнної розрухи, польсько-української війни та несприятливої міжнародної ситуації провів чималу роботу з налагодження державного будівництва, утвердження законності і правопорядку, забезпечення стабільності в суспільстві, створення боєздатної армії. Однак у роботі Ради Державних Секретарів були й суттєві недоліки та помилки, зокрема, у вирішенні головної проблеми — земельної, інших складних соціальних проблем, боротьбі з корупцією, проведенні дипломатичної діяльності.

9 червня 1919 р. у Заліщиках вся повнота влади в ЗУНР була передана диктатору Є. Петрушевичу і С. Голубович став уповноваженим з внутрішніх справ. Після переходу керівництва республіки та УГА на Велику Україну, перебував у Кам'янець-Подільському. В листопаді 1919 р. виїхав у Відень. В уряд ЗУНР в екзилі не ввійшов, однак за його дорученням вів переговори із зарубіжними політичними силами, в тому числі польськими.

Восени 1923 р. С. Голубович повернувся у Львів. Був одним з лідерів Української трудової партії, а після її розколу в травні наступного року створив й очолив Народно-трудова партію. Брав участь у підготовчій роботі щодо створення та вироблення політичної платформи Українського національно-демократичного об'єднання. Однак влітку 1925 р. через різні обставини змушений залишити політичну діяльність.

Продовжував працювати адвокатом у Львові, в 1931–1937 рр. — у Залозцях (нині смт Залізці Зборівського району на Тернопільщині).

Помер у м. Львові. Похований на Личаківському цвинтарі.

П. Гуцал

Література

Головин Б. Дорога на вершину // Головин Б. Нації незгасний смолоскип: Статті. Інтерв'ю. Спогади. — Т., 2003. — С. 72–79.

Гуцал П. Сидір Голубович — голова уряду ЗУНР // Тернопілля'97–98: Регіон. річник. — Т., 2002. — С. 114–116.

Гуцал П. Сидір Голубович: Штрихи до політичного портрета // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Історія. — Т., 1999. — Вип. 8. — С. 53–55.

Кравченко О. Сидір Голубович // Ювілейна книга української гімназії у Тернополі. 1898–1998: До сторіччя заснування / За ред. С. Яреми. — Т.; Л., 1998. — С. 654.

Гуцал П. Наш земляк був головою уряду ЗУНР // Свобода. — 1999. — 9 лют.

Гуцал П. Сидір Голубович // Рада: Інформ.-метод. вісник. — 2005. — № 6. — С. 52–55.

Горбатенко В., Чисніков В. Голубович Сидір (Ісидор) // Юридична енциклопедія. — К., 1998. — Т. 1. — С. 612.

Гуцал П. Голубович Сидір (Ісидор) Тимофійович (06(18).03.1873, с. Товстенке, нині Чортків. р-ну — 12.01.1938, м. Львів) — адвокат, громадсько-політичний діяч // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А-Й. — С. 387; фотогр.

16 БЕРЕЗНЯ

60 років від дня народження Михайла Васильовича

Левицького

(16.03.1948) — поета, художника

Народився 16 березня 1948 року в селі Пукеничах Стрийського району Львівської області. Там же закінчив початкову, а в сусідніх Лисятичах — середню школу. Позаяк відчував потяг до друкованого слова, то вступив на факультет журналістики Львівського держуніверситету. Однак після першого курсу змінив орієнтацію на Дрогобицький педінститут.

Свого першого вірша надрукував чотирнадцятирічним школярем у газеті «Зірка», був премійований путівкою в табір «Молода гвардія» — як кращий юнкор і художник. У гості до юних талантів тоді завітали Олесь Бердник, Марія Познанська та Інна Кульська. Вони звернули увагу на кучерявого хлопчину з Прикарпаття, а остання навіть свою адресу дала, щоби написав Ми-

хась нові твори. Правда, цією протекцією він не скористався, а пробивався в літературу самотужки. Був учасником наради молодих поетів — авторів журналу «Дніпро» (1974 р.). Ще через чотири роки він — делегат республіканського зльоту творчої молоді України. У 1979-му брав участь у республіканській нараді молодих письменників. Того ж року у Львівському видавництві «Каменяр» вийшла перша книга Михайла Левицького «Мамині перепілки». У січні 1981 р. став членом Спілки письменників України.

Новий етап у творчості Михайла Левицького розпочався 1982 року з його переїздом до Тернополя, коли тут створювалася обласна організація СПУ. У місті над Серетом він працює як поет, перекладач, художник, журналіст. В тому ж «Каменярі» виходить його друга книга поезій і перекладів «Світ околиць» (1986 р.), віршовані добірки друкують «Дніпро», «Жовтень» та інші часописи. Тут він став лауреатом літературної премії імені Іванни Блажкевич.

Тонкий лірик, Михайло Левицький, відповідно, будує і власну перекладацьку діяльність, інтерпретуючи рідною мовою твори Сергія Єсеніна та Миколи Рубцова.

З плином літ не минуло, а, навпаки, ще більше загострилося його давнє захоплення малюванням. І нині, як признався поет, він віддає перевагу не перу, а пензлю. Встиг зробити п'ять персональних виставок, переважно у Тернополі. У 1996 році став членом Спілки художників України.

Окремої розмови заслуговує його громадсько-політична діяльність. Саме Михайло Левицький разом з іншими письменниками Тернопілля був одним з ініціаторів створення першої в Україні крайової організації Народного руху, яку він очолив у тривожні, але радісні дні нашого національного відродження, був депутатом обласної ради першого демократичного скликання, багато зробив для становлення української державності в регіоні.

І хоча Михайло Левицький пише мало, бо виважує кожне слово, він є автором десяти поетичних збірок та перекладів, останні з яких «Де ростем, там мусимо цвісти» та «З останньої пелюстки літа...».

Поетичне, малярське цвітіння Михайла Левицького — самобутнє, неповторне, і квітне воно не з примусу, а з любові. Тому воно справжнє, тому й довговічне.

Є. Зогуляк — журналіст, письменник

Література

Левицький М. Вівторок: Поезії. — Т.: Збруч, 1994. — 32 с.

Левицький М. Де ростем, там мусимо цвісти: Вибрані поезії. — Т.: Збруч, 1998. — 94 с.

Левицький М. З останньої пелюстки літа...: Вибрані поезії / Передм. П. Сороки; Післямова Є. Зогуляка; Іл. автора. — Т.: Джура, 2004. — 204 с.: іл.

Левицький М. Мамині перепілки: Поезії. — Л.: Каменяр, 1979. — 64 с.

Левицький М. В. Світ околиць: Поезії. — Л.: Каменяр, 1986. — 46 с.

Левицький М. Я завжди був закоханий в дерева: 20 віршів про кохання. — Т., 1993. — 31 с.

Єсенін С. Відгомонила золота діброва / Переклад М. Левицького. — Т., 1998. — 23 с.

Левицький М. «Проснеться біля серця вірш»: Поезія // Свобода. — 2003. — 13 берез., фотогр.

Левицький М. «Тут світять осені ікони з обличчям наших матерів»: [Поезії] // Свобода. — 2000. — 28 листоп., портр.

Демків Б. «Тоді прокричати, коли всі мовчать, тоді промовчати, коли всі кричать...»: [Бліц-інтерв'ю з поетом і худож. М. Левицьким] // Тернопіль вечірній. — 1998. — 16 берез.

Михайло Левицький: «Життя поставило мені не випадково аж дві «п'ятки». Я цього заслужив у Бога і в людей» / Розм. з терноп. поетом вів М. Маслій // Нова Тернопільська газета. — 2003. — 12 берез. — С. 8; фотогр. — (16 березня 55 років М. Левицькому).

Вацик А., Добридень Б. Сучасна історія Тернополя починається з Михайла Левицького: [Творч. портрет поета і громад. діяча] // Тернопільська газета. — 1998. — 12 берез.

Ліберний О. Дійшов до завершального туру: [М. Левицький висунутий на здобуття Нац. премії ім. Т. Шевченка] // Свобода. — 2006. — 21 січ. — С. 4; фотогр.

Машлянка Б. Претендент на Національну премію: [М. Левицький] // Місто. — 2006. — 8 лют. — С. 3; фотогр.

Романчук Л. Перший із останньої пелюстки: [М. Левицький серед претендентів на здобуття Шевченківської премії] // Нова Тернопільська газета. — 2006. — 18–24 січ. — С. 10; портр.

Сорока П. Сповідь перед світом і собою: [Про терноп. поета М. Левицького та його поезію] // Вільне життя. — 2006. — 18 лют. — С. 8. — (На здобуття Національної премії ім. Тараса Шевченка).

Сорока П. Яса тихого слова: [М. Левицький — лірик і громадянин] // Літ. Україна. — 2006. — 26 січ. — С. 7; портр. — (На здобуття Національної премії ім. Тараса Шевченка).

Зозуляк Є. «Де ростем, там мусимо цвісти»: [Творч. вечір терноп. поета і худож. М. Левицького] // Вільне життя. — 2004. — 2 жовт. — С. 5.

Івашук М. «Щасливі, що маємо такого митця»: [Творч. вечір поета, перекладача М. Левицького] // Свобода. — 2003. — 22 берез. — (Слово про ювіляра).

Коверко О. Перо і пензель — дві зорі творчості Михайла Левицького: [Творчий вечір письменника, художника, громад. діяча] // Нова Тернопільська газета. — 2004. — 29 верес. — С. 10; фотогр.

Ліберний О. Такі ніжні пелюстки літа. Не останні...: [Презентація книги терноп. поета і худож. М. Левицького «З останньої пелюстки літа...»] // Свобода. — 2004. — 12 жовт. — С. 4. — (Творчий вечір).

Машлянка Б. Михайла Левицького вшанували і піснями, і танцями, і фільмом: [Творч. вечір терноп. письменника, художника, громад. діяча] // Місто. — 2004. — 29 верес. — С. 6; фотогр.

Весна Х., Ханас В. Левицький Михайло Васильович (16.03.1948, с. Пукеничі, нині Стрий. р-ну Львів. обл.) — поет, художник, перекладач, громадсько-політичний діяч // ТЕС. — Т., 2005. — Т. 2. К–О. — С. 331–332; фотогр.

19 БЕРЕЗНЯ

170 років від дня народження Володимира Дмитровича Лучаківського

(19.03.1838–19.04.1903) — адвоката, бургомістра

На початку 70-х років XIX сторіччя найвизначнішою постаттю поміж українців Тернополя, і взагалі на Поділлі, був молодий тоді адвокат Володимир Лучаківський.

Народився 19 березня 1838 року в селі Ременіві на Львівщині в родині пароха. У 1845 році сім'я переїхала в Довжанку поблизу Тернополя. Успішно закінчив школу, Тернопільську гімназію, здійснилася мрія — став адвокатом (закінчив правовий факультет Львівського університету). У 1862 році відкрив свою канцелярію і був єдиним адвокатом-українцем в Тернополі. Активно займався народними справами, його призначили посадником (бургомістром) Тернополя. У той час було майже немислимо, щоб українець обійняв таку високу посаду. Але це сталося завдяки його поміркованій політиці, вмінню дипломатично вирішувати проблеми, високій освіченості та авторитету серед різних верств населення. Володимир Лучаківський усвідомлював, що одним з головних його обов'язків є просвітницька робота, він прагнув до відродження національної культури, традицій, мови. На засіданнях вперше почали виголошувати промови українською мовою, він завжди допомагав усім українським інституціям і як досвідчений юрист, і як першокласний адвокат. Коли в Тернополі 26 червня 1876 року заходами Олександра Барвінського було створено товариство «Просвіта», його головою обрали Володимира Лучаківського. У філію «Просвіти» в Тернополі увійшли священники, вчителі, визначні міщани. Активісти їздили селами і містечками з метою відкриття хатляра).

читалень. Так були організовані хати-читальні у Курівцях, Великих Бірках, Цеброві, Довжанці, Микулинцях.

Багато добрих справ було здійснено при сприянні Володимира Лучаківського. У липні 1881 року відбувся перший український концерт у Тернополі у концертному залі «Нового Замку» (Нового Палацу), у 1883 році на Шевченківському концерті відбувся перший публічний виступ Соломії Крушельницької, у 1884 році — концерт з нагоди 23 річниці смерті Тараса Шевченка.

Важливою подією стала організація тимчасового комітету для укладення Статуту Фундації ім. князя Острозького, куди увійшли Глинський, Лучаківський, Струмінський, Барвінський. Фундація викупила на Микулинецькій вулиці простору ділянку, де згодом побудувала притулок для убогих міщан.

У 1887 році була влаштована велика етнографічна виставка з нагоди приїзду архієпископа Рудольфа, престолонаслідника Австро-Угорської імперії. Крайова етнографічна виставка проходила в павільйонах міського парку «Новий город» (нині Старий парк). У ній взяли участь вихідці з різних куточків Галичини, які демонстрували одяг певних регіонів, у спеціальних павільйонах було відтворено традиційні типи народного житла. Під керуванням композитора Олександра Барвінського виступали селянські хори, відновлювались традиційні обряди. Організатор виставки Володислав Федорович, великий землевласник, український меценат, член австрійської палати панів, третій голова «Просвіти» у Львові, запросив Альфреда Сількевича, відомого на той час фотографа, зробити світлини з цього свята. Одним з журналістів, які висвітлювали подію, був кореспондент польськокомовної газети «Kurjer Lwowski» Іван Франко.

Володимир Лучаківський залишив помітний слід в історії культури нашого краю. Починаючи з 60-х років, «пробував сили в літературі»: писав поезії, оповідання, гуморески, дописував до «Діла», «Дзеркала», належав до редакційного гуртка «Правди». Серед опублікованого: комедії «Іспит на мужа», «Несподівані женихи».

Єдиний його син Тадей, старший радник касаційного трибуналу у Відні, був видатним талановитим урядовцем, вірним своєму народові.

Помер Володимир Лучаківський 29 березня 1903 року, похований на Тернопільському кладовищі. У 1908 році тернопільський магістрат в пам'ять про відомого бургомістра, який багато зробив для рідного міста та його жителів, завершив закладання парку здоров'я ім. Володимира Лучаківського на території передмістя (нині село Великі Гаї). Сьогодні іменем Володимира Лучаківського названа одна із вулиць міста.

В. Стецько — завідувачка відділу науково-просвітницької роботи Тернопільського обласного краєзнавчого музею

Література

Барвінський О. Спомини з мого життя / Упоряд.: А. Шацька, О. Федорук; Ред.: Л. Винар, І. Гирич. — К.: Смолоскип, 2004. — 528 с.

С. 100, 111, 246, 247, 267, 268, 271, 310, 311, 318, 333, 379: Про В. Лучаківського.

Бойцун Л. Тернопіль у плині літ: Іст.-краєзн. замальовки. — Т.: Джура, 2003. — 392 с.

С. 7, 91, 98, 100, 174, 207, 234, 235, 241, 250, 255, 260, 261, 276, 305, 344: Про В. Лучаківського.

Стецько В. Володимир Лучаківський в історії Тернополя // Наукові записки / Терноп. обл. краєзн. музей. — Т., 2003. — Вип. 3. — С. 90–96; фотогр.

Стецько В. Перший бургомістр Тернополя — українець // Тернопілля '98–99: Регіон. річник. — Т., 2002. — С. 202–203; фотогр.

Те ж: Тернопіль вечірній. — 1999. — 15 верес.

Головин Б. Володимир Лучаківський, перший голова тернопільської «Просвіти» // Слово Просвіти. — 2003. — 7–13 трав. — С. 4. — (Наш конкурс).

Роман Горак: «Ця людина гордо називала себе українцем» / Розм. з львів. письмен., автором наук. розвідки про В. Лучаківського вів Я. Гулько // Тернопіль вечірній. — 2003. — 3 квіт. — С. 6; фотогр.

Гулько Я. Лучаківський — перший бургомістр-українець: Завдяки цьому керівникові у Тернополі з'явився водогін, електричне освітлення, телефонні апарати тощо // Тернопіль вечірній. — 2003. — 16 січ.

Клос С. На честь бургоміста Тернополя: [Конверт і листівка до ювілею В. Лучаківського] // Тернопіль вечірній. — 2003. — 6 лют., фотогр.

Лучаківський Володимир (н. 1839 — п. 1903, Тернопіль) — укр. громад. діяч, тернопільський адвокат. В УРЕ не представлений // Дніпро. — 1999. — № 3–4. — С. 144.

Сушкевич В. ...І підемо на вулицю Лучаківського: Ім'я першого бургомістра-українця повернулося на карту-схему Тернополя // Вільне життя. — 2002. — 15 серп., фотогр.

Хаварівський Б. Бургомістр Володимир Лучаківський: Історія в постатях і символах // Рада. — 2002. — № 2. — С. 96–97.

Яким був він, бургомістр-українець: [Розм. із зав. відділу наук.-просвіт. роботи обл. краєзн. музею В. Стецько про бургомістра Тернополя В. Лучаківського] // Тернопіль вечірній. — 2003. — 13 лют. — С. 1, 10; фотогр. — (До 165-річчя від дня народження В. Лучаківського).

Головин Б., Стецько В. Лучаківський Володимир Дмитрович (Лучаковський; псевд. — Володимирко; 19.03.1838, с. Ременів, нині Кам'ян.-Буз. р-ну

Львів. обл. — 19.04.1903, м. Тернопіль) — адвокат, письменник, перекладач, громадський діяч // ТЕС. — Т., 2005. — Т. 2. К–О. — С. 409–410; фотогр.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2003 рік: Бібліогр. список / Уклад. М. Друневич. — Т.: Підручники і посібники, 2003. — С. 23–24: Про В. Лучаківського.

21 БЕРЕЗНЯ

60 років від дня народження Олега Михайловича Германа

(21.03.1948) — доцента, поета, громадського діяча

Народився 21 березня 1948 року в селі Чернихів Зборівського району. Освіту здобував у Кобзарівській середній школі (1966), у Львівській політехніці (1972) і на факультеті художнього конструювання інституту прикладного мистецтва у Львові (1973).

Працював дизайнером на виробництві, а після служби в армії розпочав свою педагогічну діяльність асистентом Тернопільської філії Львівської політехніки (1974–1985), старшим викладачем кафедри українознавства приладобудівного інституту (1985–1990). У 1990–1991 роках Олег Герман працював завідувачем відділу культури Тернопільської міської ради, заступником голови обласного об'єднання Товариства української мови (нині — товариство «Просвіта»).

З 1991 року продовжує педагогічну й наукову працю. Читає навчальні курси «Основи художнього конструювання», «Ергономіка та інженерна психологія», «Українська і світова культура», «Народознавство». У 1995 році захищає дисертацію на тему «Діяльність товариства «Просвіта» на Поділлі наприкінці XIX і в першій половині XX століття». Автор більше тридцяти наукових статей та більше двох сотень публіцистичних матеріалів у пресі. З 1995 року — проректор з гуманітарної освіти і виховання Тернопільського державного технічного університету імені Івана Пулюя.

Написав чотирнадцять книг поезій. У 1993 році прийнятий членом Національної спілки письменників України. Лауреат літературної премії імені Володимира Вихруща за 2002 рік. У регіональній акції «Галицький лицар–2003» був визнаний переможцем номінації «Літератор року».

З 1997 року Олег Герман стає членом Національної ліги українських композиторів. Автор циклу музичних творів, учасник фестивалів авторської пісні «Оберіг–89», «Оберіг–90», першого конкурсу української естрадної пісні «Червона рута» у Чернівцях (1990).

Режисер-постановник масового святкового дійства до 450-ліття Тернополя (1990), урочистих програм «Хресна дорога України» (1991), «Великодня родина» (1993) та інших, режисер художніх телефільмів «Ріка часу» (1999) та

«Червоний жупан» (2000). Автор сценарію художнього телефільму «Князь Церкви» (2002).

Займає активну позицію в культурно-громадському житті Тернополя й області. З 2003 року — директор Інституту національного відродження імені Ігоря Герети.

Література

Герман О. Віддзеркалля: Поезії. Пісні. П'єса. Новели. — Т.: Джура, 2004. — 154 с.

Герман О. Для тебе: Поетичний дарунок закоханим. — Т.: Лілея, 1997. — 80 с.

Герман О. Душа болить словами: Поезія і проза. — Т.: Б. в., 1997. — 114 с.

Герман О. Краплини тихої довіри: Поезії. — Т.: Б. в., 1994. — 64 с.

Герман О. Мелодія слова. — Т.: Ред.-видfd. відділ управління по пресі, 1992. — 94 с.

Герман О. Найпершою була любов. — Т.: Лілея, 1996. — 112 с.

Герман О. Настрій полудневого дощу. — Т., 1992. — 79 с. — (Б-ка журналу «Тернопіль»; Вип. 5).

Герман О. Прислухайтесь... Дзвенить струна. — Т., 1990. — 124 с.

Герман О. Силуети: Поезія, проза. — Т., 2001. — 178 с.

Герман О. Хресне сходження: Медитації. — Т.: Джура, 2001. — 36 с.

Герман О. Щаслива мить...: Вибрані твори. — Т.: Збруч, 1999. — 456 с.

Герман О. «Падолист в снігопад переходить поволі»: 3 нових поезій // Свобода. — 2003. — 13 груд. — С. 4; фотогр.

Герман О. «Різдво зближається довіри...»: [Поезія] // Вільне життя. — 2004. — 22 груд. — С. 3.

Герман О. Я Тризуб, сину, підійму: [Поезії] // Свобода. — 2004. — 24 листоп.

Герман О. Скажи впевнено: «Україна починається з мене» // Вільне життя. — 2004. — 22 груд. — С. 3. — (Що в серці поета).

Олег Герман: «У кожного на цій землі є своя місія» / Розм. з відомим терноп. науковцем, поетом вела Т. Вербицька // Тернопільська газета. — 2005. — 27 квіт.–3 трав. — С. 5; фотогр.

Бойко О. Свято, подароване поетом: [Урок літератури, присвячений творчості О. Германа] // Вільне життя. — 2004. — 4 груд. — С. 8; фотогр. — (Світ нашої духовності).

Зозуляк Є. Мистецький світ поета: [О. Герману — п'ятдесят] // Вільне життя. — 1998. — 20 берез.

Пастушенко Н. Так і живу: [О. Герман — поет, бард, проректор ТНТУ] // Ровесник. — 2001. — 29 листоп.

Тимочко П. Олегові Герману — 50 // Літ. Україна. — 1998. — 19 берез.

Шот М. «Крізь мене слово пророста»: [Про поета, проректора ТДТУ О. Германа] // Урядовий кур'єр. — 2003. — 16 серп., фотогр.

Гулько Я. Йдеться про особливу любов: [Про кн. О. Германа «Найпершою була любов»] // Тернопіль вечірній. — 1997. — 25 січ. — (Рецензія).

Сорока П. Обрій ліричних настроїв: [Про кн. О. Германа «Віддзеркаля»] // Свобода. — 2004. — 3 лип. — С. 4. — (Книги наших земляків).

Зозуляк Є. Герман Олег Михайлович (21.03.1948, с. Чернихів Зборів. р-ну) — науковець, письменник, громадський діяч // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А-Й. — С. 351; фотогр.

28 БЕРЕЗНЯ

70 років від дня народження Ігоря Володимировича Вітенька

(28.03.1938–21.09.1974) — вченого-кібернетика, логіка

Народився 28 березня 1938 року в с. Чернихівцях Збараського району Тернопільської області. Батько Володимир Вітенько загинув на війні 1941 року. Мати, за зв'язки та допомогу ОУН-УПА, у 1944 році була заарештована й засуджена на 20 років каторжних робіт. Ігор виховувався у двоюрідній сестри Анни Кониш у Верняках Збараського району.

Початкову освіту здобув у с. Чернихівцях, а середню — у Збаражі (1954).

Захоплення точними науками допомогло Ігореві в 1955 р. вступити на фізико-математичний факультет Львівського університету, який із відзнакою закінчив у 1960 році.

У 1967 році у Львові Ігор захистив кандидатську дисертацію та переїхав працювати в Ужгородський університет. У 1972 році рішенням Московської ВАК Ігореві надано звання доцента на кафедрі теоретичної кібернетики й математичної логіки.

Працюючи в Харкові та Ужгороді, І. Вітенько видає в Києві, Львові та Ужгородському університеті низку вагомих наукових праць та навчальних посібників із кібернетики і математичної логіки.

Добре знав німецьку й англійську мови. Готувався до захисту докторської дисертації, для чого зібрав багатий науковий матеріал. У листах до мами Ігор скаржився, що захист докторської дисертації під загрозою, бо на нього пишуть багато огидних анонімок і сигналізують, що він походить із бандерівської родини.

19 серпня 1974 року І. Вітенько приїхав у гості до матері в с. Чернихівці, щоб трохи відпочити душею. Та через місяць, 21 вересня 1974 року, його знайшли мертвим у Винниківському лісі під Львовом.

Так трагічно й таємно обірвалося життя талановитого вченого, одного з небагатьох фахівців із кібернетики і математичної логіки. Можливо, він став би гордістю української національної науки.

Література

Возняк Г. Талант кібернетика: (світлій пам'яті Ігоря Вітенька) // Збірник праць / ТМО НТШ. — Т., 2004. — Т. 1. — С. 290–293. — Бібліогр.: с. 293.

Олещук І. Вчений-математик і кібернетик Ігор Вітенько // Матеріали наукової конференції «Україна і світова наука»: Зб. праць. — Т., 1997. — Вип. 2. — С. 41–42.

Олещук І. Ігор Вітенько: вчений-кібернетик і логік з Черниховець // Тернопілля'96: Регіон. річник. — Т., 1996. — С. 146–148.

Крамар Р. За що вбили Ігоря Вітенька // Тернопільська газета. — 1997. — 29 січ.

Олещук І. Він не став вірним слугою тоталітарної системи // Шлях перемоги. — 1995. — 4 берез.

Те ж: Дзвін. — 1995. — № 8 (жовт.).

Олещук І. Загадкова смерть чернихівського кібернетика // Вісник історії краю. — 1996. — № 11–12 (листоп.–груд.). — (Жертви тоталітарної системи).

Олещук І. Мов спалах яскравої зірки: [Про молодого вченого-математика і кібернетика І. Вітенька] // Тернопіль вечірній. — 1994. — 15 черв.

Возняк Г., Олещук І. Вітенько Ігор Володимирович (28.03.1938, с. Чернихівці, нині Збараз. р-ну — 21.09.1974, м. Винники Львів. обл.) — вчений-кібернетик, логіст // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А-Й. — С. 286; фотогр.

БЕРЕЗЕНЬ

460 років із часу утворення Тернопільського ставу

(березень 1548 р.)

Тернопіль вигідно відрізняється від інших міст насамперед Ставом, який розташований майже в Центрі. Прогулятися його набережною любляють і самі тернополяни, і гості міста. Утім, мало хто знає, що наше рукотворне озеро має давню та багату історію.

Річки чи озера кілька століть тому використовували як перепону для ворогів. Тому оборонні споруди будували на їхніх берегах. Тернопільський замок був недоступний для нападників завдяки насипним валам та болотам, які лежали зліва від замку, але не доходили до його мурів. Тож не вистачало лише водойми, яка не дала б ворогам підійти упритул до замку.

У 1548 р. каштелян краківський Ян Тарновський отримав дозвіл від польського короля на створення ставу над берегом Серету. Збудували дамбу — і з північно-західного боку Тернополя з'явився Став. Він доходив аж до замкових мурів і став останнім штрихом в оборонній системі міста. Називали його Новим Ставом, бо в той час поряд з містом вже був один став — на південному заході (де тепер парк «Топільче»).

Цей другий став належав власнику кількох навколишніх сіл пану Боваровському. З часом на цьому місці водойми не стало, а залишилися торфовища. Торф там добували ще у 20-30-х та 50-х роках ХХ ст.

Під час Другої світової війни були пошкоджені шлюзи на дамбі, тому і Ставу як такого не було.

Відновлювати водойму почали у 1952 році. На початку 60-х її зробили глибшою. Спеціальна техніка поглиблювала водойму, а намул з дна через труби потрапляв на торфовище, де потім висадили парк «Топільче», та на луку, де тепер височіє готель «Галичина».

Л. Бойцун — краєзнавець

Література

Бурма В. Тернопільське озеро. — Л.: Каменяр, 1973. — 39 с.: фотогр.

Гуцал О. Тернопільський став // Екологія Тернополя в цифрах і фактах на межі тисячоліть: Міськ. екол. бюлетень № 4. — Т., 2001. — С. 154–159.

Підгайний В. Тернопільський став // Шляхами Золотого Поділля: Регіон. зб. Тернопільщини. — Філадельфія; ПА, 1970. — Т. 2. — С. 173–175.

Тернопільські стави. Серет, Загребелля // Бойцун Л. Тернопіль у пліні літ. — Т., 2003. — С. 34–45.

Березовська С. У центрі міста пливе теплохід...: Майже п'ять століть величезне озеро годує і розважає тернополян // Високий замок. — 2005. — 9 лип. — С. 3.

Бойцун Л. Історія Тернопільського ставу: (Від давніших часів до Другої світової війни) // Нова Тернопільська газета. — 2001. — 1, 8 серп.

Бурма В. Голуба хвиля Тернопільського ставу // Вільне життя. — 1999. — 4 листоп.

Васильчук О. Тернопільський став має вікову історію // Ровесник. — 1999. — 12 серп. — (Погляд в минуле).

Грещук Г. «Голуба перлина» міста // Свобода. — 2000. — 4 трав.

Грубіно В. Тернопільському ставу майже п'ять століть? // Нова Тернопільська газета. — 2005. — 16–22 листоп.

Грубіно В. Тернопільський став був болотом? // Нова Тернопільська газета. — 2006. — 11–17 січ. — С. 11.

Левків І., Окаринський В. Причина унікальності...: [Історія терноп. ставу] // Тернопільська газета. — 2003. — 13–19 серп., фотогр. — (Ретро-Тернопіль).

Лукашкевич М. Тернопільський став здобув друзів: [Проблеми екології ставу та шляхи їх вирішення] // Вільне життя. — 2005. — 19 жовт. — С. 6. — (Порушимо проблему).

Машлянка Б. Тернопільський став // Місто. — 2005. — 17 серп., фотогр. — (Тернополю — 465).

Попова О. Тернопільській «перлині» — 457: Створений для захисту міста, нині Став робить Тернопіль унікальним / Розп. Л. Бойцун // Rіa плюс. — 2005. — 17 серп., фотогр.

Тернопільський став: [Графічне зобр.] // Rіa плюс. — 2003. — 23 лип. — С. 7.

1 КВІТНЯ

70 років від дня народження Єфрема Олександровича Гасая

(1.04.1938) — історика, краєзнавця, публіциста

Народився 1 квітня 1938 року в селі Токи, нині Підволочиського району Тернопільської області. У 1978 році закінчив історичний факультет Кам'янець-Подільського педінституту. Сімнадцять років працював старшим науковим працівником Тернопільського краєзнавчого музею, з 1989 року — старший науковий редактор Тернопільської обласної редакції Книги Пам'яті та книги «Реабілітовані історією».

Він — автор книжок «Село Токи та його околиці: Історико-краєзнавчий нарис» (Т., 1992), «Не втомлюся шукати» (Т., 1998), доповнення (розділу) «Галичани на Соловках» до книги Семена Підгайного «Українська інтелігенція на Соловках: Спогади 1933–1941 рр.» (перевидана у тернопільському видавництві «Джура» 1999 р. із видання канадського видавництва «Прометей», 1947 р.), співавтор (разом з Б. Мельничуком і Р. Матейком) краєзнавчої книги про Підволочиський район «І гомін віків, і природи краса» (Т., 1991), публіцистичного есе «Вогненний гарт», вміщеного у книзі «Художник Яків Струханчук — жертва сталінського терору» (К.: Дніпро, 1997).

Єфрем Гасай — учасник передачі «Суботні зустрічі» з Еммою Бабчук (Київ, 3 червня 2000 р.) Національної радіокомпанії України та двох передач «Без табу» з Ольгою Герасим'юк (Київ, 29 трав. та 5 черв. 2002 р.) республіканської телевізійної компанії «1+1», автор численних публікацій на краєзнавчу й історичну тематику у збірниках і часописах.

Він не зупиняється в пошуку. Адже пошук нових і призабутих імен, вправлення перекривлених історичних фактів, допомога людям у здійсненні їхніх прагнень, надій і сподівань — головний алгоритм зусиль Єфрема Гасая. Він ніколи не хапався за легкодоступні теми, розробку яких заохочував і щедро оплачував радянський режим. І в часи заборон, і коли впали при хрущовській відлизі численні загати, і тепер, коли архіви та спецхови стали доступ-

ними для дослідження, Єфрем Олександрович постійно розширює коло пошуків.

Відчуваючи інтуїцією красназвця-дослідника, що за нього ніхто цього не зробить, він поринув в архіви, по крупинці визбируючи відомості про тих, кого переслідувала та замордувала комуністична влада. Так народжуються його сповіді за тих, хто вже нічого не може сказати про себе, — замордованих сталінським і брежнєвським режимами українських письменників, художників, композиторів, акторів, військових, урядовців...

Можна з упевненістю сказати, що Єфрем Гасай сьогодні на Тернопільщині залишається першою скрипкою святих і благородних пошуків Істини. Гідний учень незабутнього археолога, науковця, поета Ігоря Герети, він невтомно шукає загублені долі, розстріляні світанки невинно убієнних режимом синів та дочок України. І в цьому його Божий дар та людська сила.

Б. Хаварівський — красназвєць, директор Державного архіву Тернопільської області

Література

Гасай Є. І гомін віків, і природи краса: Дорогами Підволочиського району: Пугівник / Є. Гасай, Р. Матейко., Б. Мельничук. — Т.: Ред.-видав. відділ управління по пресі, 1991. — 72 с.

Гасай Є. Не втомлюся шукати. — Т.: Принтерінформ, 1998. — 218 с.

Гасай Є. Повернуті імена. — Т.: Принтер-інформ, 2002. — 234 с.

Гасай Є. О. Село Токи та його околиці: Історико-краєзн. нарис — Т.: Тернопіль, 1992. — 103 с.

Гасай Є. Безпідставне звинувачення: [М. Островський — січ. стрілець, учасник боїв на Лисоні] // Подільське слово. — 2002. — 15 листоп., фотогр. — (Імена).

Гасай Є. Відтоді минуло десятиліття: [УПА під час Великої вітчизняної війни] // Вільне життя. — 2001. — 13 листоп.

Гасай Є. «Ворог народу» лише тому, що родом з Галичини: [Про долю родини Волянюків із села Пальчинці Збараз. р-ну] // Свобода. — 2005. — 18 черв. — С. 4. — (Книга пам'яті).

Гасай Є. Врятувало грузинське прізвище: [Про долю воїна-грузина Кукурія Мжванадзе] // Гомін волі. — 2004. — 19 листоп. — С. 3. — (Бувальщина).

Гасай Є. Засуджений тричі. Двічі — до розстрілу: [Про долю Т. Лози з Петриків, репресованого та розстріляного в 1937 р.] // Подільське слово. — 2005. — 1 квіт. — С. 8.

Гасай Є. Їхня доля поєднана з нашим краєм: [Про долю родини Кічерів, репресованих сталінським режимом] // Вільне життя. — 2005. — 18 черв. — С. 9; фотогр. — (Повернуті імена).

Гасай Є. Місце народження утаємничив: [Про долю активного учасника ОУН, вояка дивізії «Галичина», учасника Нац. зборів 30 черв. 1941 р., уродж. села Токи І. Вігушинського] // Гомін волі. — 2005. — 2 лип.

Гасай Є. Один місяць і одинадцять днів: [Про сім'ю Шалаутів з Борщєва] // Вільне життя. — 2005. — 20 серп. — (Рядок з біографії краю).

Гасай Є. Омріяною дорогою батька прибули діти: [Воїн УГА, репресований у 1937 р., уродж. села Івачів Долишній Терноп. р-ну О. Дзядик] // Подільське слово. — 2003. — 17 жовт., фотогр. — (Забуті імена).

Гасай Є. Слово про повстанського лікаря: [Матвія Лотовича] // Тернопіль'98–99: Регіон. річник. — Т., 2003. — С. 180–181; фотогр.

Гасай Є. Тернопільщина в літописі звільнення України // Вільне життя. — 2005. — 14 трав. — С. 9. — (Пам'ять).

Гасай Є. Тернопільщина у літописі Перемоги // Тернопіль вечірній. — 2000. — 5 трав.

Гасай Є. Хто він, генерал Мишковський: [Генерал-хорунжий армії УНР Є. В. Мишковський похоронений на Микулинець. цвинтарі м. Тернополя] // Свобода. — 2005. — 24 верес.; 1 жовт. — (Твій військовий цвіт, Україно).

Бубній П. Археолог забутих імен // Сільські вісті. — 1998. — 26 черв.

Головин Б. Невтомний пошуківець і красназвєць // Вільне життя. — 2003. — 1 квіт., фотогр.

Гродецька В. Відкривач «білих плям»: Майже 50 років терноп. слідопит самотужки розшукує сліди зниклих людей і з'єднує долі родичів // Ріа плюс. — 2004. — 8 верес. — С. 17; фотогр.

Гродецька В. У пошуках втрачених імен: Майже п'ять десятиліть тернопільський слідопит самотужки розшукує могили воїнів та встановлює імена полеглих // Експрес. — 2004. — 10–11 серп. — С. 8.

Гуцал П. Дослідник людських доль // Гомін волі. — 2000. — 1 січ.

Левицька Л. Жінки ридали на його плечі, а чоловіки міцно стискали в обіймах // Голос України. — 2003. — 9 верес.

Мичко С. Пам'ятай ім'я своє: Унікальний слідопит повертає людям їхніх рідних та близьких: [Слідопит-краєзнавєць Є. Гасай] // Україна молода. — 2005. — 4 черв. — С. 8; портр.

Мичко С. Унікальний слідопит змінює людські життя // Місто. — 2005. — 31 серп. — С. 8; фотогр.

Попович Ж. «Без табу» для Гасая — не табу: Під час зйомок у студії несподіванка чекала самого невтомного пошуківця // Тернопіль вечірній. — 2002. — 12 черв., фотогр.

«Українська інтелігенція на Соловках»: [На презентації книги С. Підгайного бережанці відкрили для себе надзвичайну людину, пошуківця, красназвєць Є. Гасая] // Жайвір. — 2000. — Трав. — С. 11; фотогр.

Бескид О. Через роки, через відстані: [Про кн. Є. Гасая «Не втомлюся шукати»] // Свобода. — 1999. — 24 лип.

Попович Ж. Життя вмістило сотні доль: [Про кн. Є. Гасая «Не втомлюся шукати»] // Тернопіль вечірній. — 1999. — 24 серп.

Попович Ж. Тіням забутих предків повертають імена: [Про зб. докум. нарисів Є. Гасая «Повернуті імена»] // Тернопіль вечірній. — 2003. — 31 лип.

Головин Б. Гасай Єфрем Олександрович (01.04.1938, с. Токи, нині Підволочис. р-ну) — історик, краєзнавець, публіцист // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А-Й. — С. 339; фотогр.

17 КВІТНЯ

160 років із часу скасування панщини і кріпосного права в Галичині

(17.04.1848)

Століттями Польща, Австро-Угорщина, Росія проводили колоніальну політику в Галичині.

Панщина, яка «полягала в повинності селян обробляти землі пана за право користуватися своїми наділами», тривала на західноукраїнських землях від 1529 року аж до 1848, тобто понад 300 років. Усі намагання селян упродовж тих століть скинути ненависне ярмо були потоплені панами в крові, задушені в підземеллях в'язниць. В іншій ситуації постав 1848 рік. Уже весною над Європою повіяли свіжі вітри революції. Австрійську імперію почали розхитувати до основ народні виступи в підвладних їй країнах. Прагнули до розвитку національної культури, вимагали визволення чехи, національне відродження почалося серед сербів і хорватів. А 13 березня спалахнуло повстання в самому Відні. В австрійській столиці робітники, студенти, учителі вийшли на барикади. Це вже була революція.

16 квітня 1848 року австрійський цісар Фердинанд підписав маніфест про скасування панщини, а 22 та 23 квітня, на самий Великдень, він був оголошений народові і дістав силу закону 16 травня 1848 року.

Це був рік важливих подій в Галичині. Так Собор учених проголосив самостійність української мови. У Львівському університеті було створено першу в нашій історії кафедру української літератури, яку очолив Яків Головацький. Тодішні українські провідні діячі намагалися політично організуватися й зламати польські панівні позиції в Галичині, створити свій автономний край в Австрії. Головна Руська рада ухвалила галицький герб (жовтий лев на голубому полі), прапор (синьо-жовтий) і гімн.

Боротьба за національні права тривала.

На честь скасування панщини майже по всіх селах були встановлені пам'ятні знаки як історичні пам'ятники для прийдешніх поколінь.

Скасування панщини дало часткову свободу селянинові й розірвало зв'язок між селянином і паном. У галицького селянина, який став власником землі, пробудився не властивий йому раніше потяг до політики, освіти, культури.

Відтак і надалі галицький селянин став тим політичним чинником, який не можна було більше ігнорувати.

Література

1848 р. квітня 17: Розпорядження Міністра внутрішніх справ Австрії губернаторові Галичини негайно оголосити про скасування панщини та інших феодальних повинностей селян // Класова боротьба селянства східної Галичини (1772–1849): Док. і матеріали. — К., 1974. — С. 390.

Аграрна реформа 1848 р. в Австрійській імперії і в Західній Україні // Лановик Б., Лазарович М., Чайковський В. Економічна історія: Курс лекцій. — Т., 1999. — С. 151–153.

Ковальчук Г. І. Розвиток капіталістичної промисловості Східної Галичини в перші десятиріччя після скасування кріпосного права (1848–1870 рр.) // 3 історії західноукраїнських земель. — К., 1957. — Т. 2. — С. 108–123.

Косачевская Е. М. Восточная Галиция накануне и в период революции 1848 г. — Л.: Изд-во Львов. ун-та, 1965. — 151 с.

Революція 1848–1849 рр. та її вплив на розвиток краю // Лановик Б., Лазарович М. Історія України: Короткий курс лекцій. — Т., 2000. — С. 160–163.

Соціально-економічний та політичний розвиток західноукраїнських земель у першій половині XIX ст. // Лановик Б., Матейко Р., Матискевич З. Історія України: Навч. посібник. — К., 1999. — С. 168–178.

Гаврилук О. Не тільки з цісарської ласки // Свобода. — 1998. — 16 трав. — (150 років тому скасовано панщину в Галичині).

Джуджук Л. Прийшла земля і воля під тиском селян: 155 років тому скасовано панщину в Галичині // Гомін волі. — 2003. — 10 трав.

Дубецький І. Хрести волі: [Скасування панщини на Заліщанщині] // Колос. — 2003. — 31 трав. — (До 155-річчя скасування панщини у Галичині).

Ліберний О. Кінець визиску // Свобода. — 1998. — 16 трав.

Полянський О. Український національний рух в час революції 1848 року // Освітнянин. — 1998. — № 2. — С. 4–6; № 5. — С. 30–32. — (До 150-річчя Весни Народів).

Родіонова Л. «Сільський господар» у поступі українського села // Свобода. — 1998. — 26 трав. — (До 150-річчя скасування панщини).

Сінкевич Б. На вітрах століть: Про скасування панщини в Галичині. Відзначення цієї події на Тернопільщині // Демократична Україна. — 1998. — 10 верес. — (Минуле і сьогодні).

Мартинюк Й. Це наша історія: [На знак скасування панщини в селі Конохи Козів. р-ну, в 1-у річницю цієї події, селяни поставили камінний хрест, який і донині стоїть у центрі села] // Вільне життя. — 1998. — 29 трав.

Черняхівський Д. Пам'ятники свободи: [На честь скасування панщини в Галичині. Відновлені в с. Плєсківцях Зборів. р-ну] // Свобода. — 1998. — 16 трав.

Селянська реформа 1848 р. // УРЕ. — 2-е вид. — К., 1983. — Т. 10. — С. 99–100.

Скасування панщини і кріпосного права // Енциклопедія українознавства / За ред. В. Кубійовича. — Л., 1996. — Т. 5. — С. 1938.

18 КВІТНЯ

120 років від дня народження Івана Федоровича Хворостецького

(18.04.1888–19.11.1958) — українського живописця

Народився 18 квітня 1888 року в селі Юридики біля Почаєва. Батько художника був слюсарем, якому не чужа була духовність. Хотів бачити сина іконописцем, тому віддав до лаврської іконописної школи, де хлопець навчався в прекрасного майстра А. Лазарчука. Іван працював натхненно. Шкода, що наше атеїстичне минуле знищило написані ним ікони. Брав участь у розписах церкви в с. Пустовітах Кременецького повіту. Згодом керівник цих робіт К. Крушевський взяв юнака до Києва, а потім — до Білої Церкви, де вони розписували разом собор. Довгі сім років навчання в Київському художньому училищі зробили Хворостецького художником-професіоналом. Знання іконопису дуже допомогло йому в роботі. Проте хотів учитися далі. Не дозволила війна та революція: довелося покинути Петербурзьку художню академію.

Аж через 10 років уже в поважному віці вступив до Київського художнього інституту, який закінчив у 1928 р.

Перед війною віддавав перевагу жанровим композиціям.

Великого успіху зажив І. Хворостецький у 1928 р. на міжнародній виставі у Венеції. Його картина «Пралі» була відзначена як краща робота.

Багато уваги приділяв краєвидам, насамперед київським. А як упав західний кордон, приїхав додому й малював невтомно рідні околиці.

На превеликий жаль, усі його довоєнні твори згоріли. З того періоду збереглися лише чотири роботи в Державному музеї українського мистецтва в Києві.

Довгий час художник не міг майже нічого малювати, хоч і повернувся додому, до рідної хати. Згодом, вже після війни, малює по кілька пейзажів на рік, а десь від 1952 року, набравшись мужності, працює багато й натхненно. Поспішає, бо вік вже солідний: дуже хочеться зробити якнайбільше, хоч трохи надолужити втрачене.

Працює талановито, але, на жаль, поспіх відбився на всій його творчості етюдністю, хоч ціла низка його робіт, без сумніву, збагатили наше малярство, наприклад, «Останній сніг» (1945), «Пасіка» (1949), «Зима» (1952), «Мальви» (1954), «Копиці» (1958).

Іван Хворостецький брав участь у багатьох виставках — республіканських, всесоюзних, міжнародних. Його персональні виставки пройшли з успіхом у Києві, Тернополі, Почаєві, Кременці, Херсоні, Москві. У 1968 р., до 80-річчя від дня народження художника, на його хаті в селі Юридики було відкрито меморіальну дошку, а згодом — музей у Почаєві.

Помер 19 листопада 1958 року в Почаєві.

Література

Павлов В. П. Іван Федорович Хворостецький: Життя та творчість: Спогади сучасників. — К.: Мистецтво, 1981. — 79 с.

Баліцька Т. Не втратьмо нам залишених скарбів // Свобода. — 2000. — 9 верес.

Броннікова Л. З любов'ю до тебе, рідний краю: [115 років від дня народж. укр. худож. І. Ф. Хворостецького] // Діалог. — 2003. — 19 квіт. — (Родом із мистецтва).

Броннікова Л. Лірик з душею поета // Діалог. — 1993. — 24 квіт.

Він любив свій Почаїв // Лавренюк В. Храм у дзеркалі ріки: Нотатки музейника. — Т., 2000. — С. 266–271.

Герета І. Іван Хворостецький (18.04.1888–19.11.1958) // Тернопіль: Художники Тернопільщини. — 1994. — № 2–3. — С. 8–9; фотогр.

Демків Б. Дорога до людських сердець: [Спогади митців України про І. Ф. Хворостецького] // Вільне життя. — 1990. — 16, 21 жовт.

Лавренюк В. Він любив свій Почаїв // Вільне життя. — 1990. — 15 трав.

Попович Ж. Митець, який зупинив вітер // Тернопіль вечірній. — 2003. — 3 лип. — С. 2.

Собуцька В. Той не живе, хто думає лише про себе // Свобода. — 2003. — 19 лип., фотогр. — (Данина пам'яті).

Хворостецький Іван Федорович (18.04.1888, с. Юридики, тепер у складі м. Почаєва — 19.11.1958, м. Почаїв) — укр. рад. живописець // УРЕ. — 2-е вид. — К., 1985. — Т. 12. — С. 121.

Хворостецький Іван Федорович (18.IV.1888, с. Юридики, тепер у складі м. Почаєва — 19.XI.1958, м. Почаїв) — укр. живописець // Митці України: Енциклопед. довідник. — К., 1992. — С. 612.

5 ТРАВНЯ

120 років від дня народження Мирослава Дмитровича Капія

(5.05.1888–24.03.1949) — українського письменника, перекладача, фольклориста, краєзнавця

Народився 5 травня 1888 р. у селі Коцюбинці Гусятинського району Тернопільської області в родині вчителя. У юності жив у селі Іванівка коло Тербовлі. Навчався в Тернопільській українській гімназії, у 1914 р. закінчив факультет німецької та української мов Львівського університету, де його професорами були К. Студинський і О. Колесса. Навчав німецької мови в гімназіях Тербовлі (до 1928 року), Лежайська (1928–1938, Польща), Відня (до 1945 р.) і середній школі Косова.

Перша поетична збірка Капія «На цім подолі смутку» (1906–1907) за браком коштів не була опублікована, її рукопис зберігається в Центральному історичному архіві у Львові. Там же зберігається неопублікована його праця про І. Вагилевича (1914).

У 1905–1907 роках М. Капій листувався з письменницею Оленою Пчілкою, у редакційному нею журналі «Рідний край» помістив свої вірші. Друкував поезії у часописах «Бжолла», «Будучність», «Неділя», в антології «Українська муза» (Київ, 1908), у львівських альманахах «Розвага», «Терновий вінок» (1908), «Не вмере, не загине» (1914). Він автор соціально-побутових нарисів, оповідань («З його думок», 1907; «Незабутнім тіням Тарасовим», 1914 та ін.), пригодницько-фантастичної повісті «В країні блакитних орхідей» (1932), у якій передбачає майбутнє України. Рідко підписував свої твори псевдонімами (Юрій Луговий, Лугович).

Переклав Капій поему «Демон» М. Лермонтова (1909), повісті «Зоря півдня» (1913), «Чорна Індія» (1930), «Плесом Амазонки» і «Діти капітана Гранта» Жюльє Верна, драму «Будівничий Сольнес» Г. Ібсена, окремі оповідання В. Дорошевича, О. Купріна, О. Кіплінга, М. Конопницької, вірші Г. Гейне, О. Мірбо.

Записав на Тернопільщині (у селах Іванівка, Костільники) народні пісні, казки, легенди, які зберігаються в ІМФЕ ім. М. Рильського АН України. Деякі з них опубліковані в різних фольклорних збірниках.

Помер М. Капій 24 березня 1949 р. у м. Косові на Івано-Франківщині.

Література

Капій М. Грай, вівчарику; Осіння співанка; «І вже тії білі квітки...»: [Вірші] // Тернопіль: Українська гімназія в Тернополі. 1898–1944. — 1992. — Дод. № 3. — С. 28.

Капій М. Прийди до мене; З синіх гір; «Росцвілися квітки по широких лугах...»; «Я гадав, що по днях...»; Весною; З циклю «Ізраїль» (фрагмент); Не питай: [Вірші] // Українська муза: Поетична антологія. — К., 1908. — Вип. 11. — С. 1125–1128.

Капій (Луговий Юрій) Мирослав (5.05.1888–23.03.1949) — педагог, вчений, письменник, перекладач // Тербовлянщина: Іст.-краєзн. та літ.-мистец. журнал. — Л.; Тербовля, 1999. — Вип. 1. — С. 122.

Качкан В. А. Із забуття — на царину рідної культури // Качкан В. А. Українське народознавство в іменах: Навч. посібник: У 2 ч. — К., 1994. — Ч. 1. — С. 310–326.

Качкан В. Мирослав Капій: Із забуття — на царину рідної культури // Тернопіль. — 1994. — № 5–6. — С. 25–28.

Качкан В. Цвіт забутих орхідей: Штрихи до життєпису Мирослава Капія // Тербовлянщина: Краєзн. і літ.-мистец. альманах-календар на 2001 рік. — Т., 2001. — С. 363–365; фотогр.

Мазурак Я. Капій Мирослав (псевд. Юрій Луговий, Лугович Юрій, М. К.) — письменник, перекладач, фольклорист, педагог // Мазурак Я. Літературна Бережанщина: Біогр. довідник. — Бережани, 2000. — С. 50–51; фотогр.

П. М. Капій Мирослав Дмитрович — письменник, перекладач, педагог і збирач фольклору // Тернопіль: Українська гімназія в Тернополі. 1898–1944. — 1992. — Дод. № 3. — С. 28; фотогр.

Тербовлянщина: Краєзн. і літ.-мистец. альманах-календар на 2001 рік. — Т.: Збруч, 2001. — 487 с.

С. 50, 183, 407, 424: Про М. Капія

Капій Мирослав Дмитрович (5.V.1888, с. Коцюбинці Гусятин. р-ну — 24.III.1949, м. Косів Івано-Фр. обл.) — укр. письменник і перекладач // УЛЕ. — К., 1990. — Т. 2. — С. 404.

Качкан В., Кушнерик Г. Капій Мирослав Дмитрович (псевд. — Лугович Юрій, Юрій Луговий, крипт. — М. К.; 05.05.1888, с. Коцюбинці, нині Гусятин. р-ну — 24.03.1949, м. Косів, нині Івано-Фр. обл.) — письменник, перекладач, фольклорист, краєзнавець, педагог // ТЕС. — Т., 2005. — Т. 2. К–О. — С. 28; фотогр.

Капій Мирослав (5.V.1888–24.III.1949) — укр. письменник і перекладач // Ткачов С., Ханас В. 250 імен на карті Тернопілля: Польсько-укр. взаємини. — Т., 1996. — С. 26.

9 ТРАВНЯ

75 років від дня народження Романа Васильовича Андріяшика

(9.05.1933–2.10.2000) — письменника, лауреата Національної премії України ім. Тараса Шевченка

Народився 9 травня 1933 року в селі Королівка Борщівського району Тернопільської області в родині мельника. Після середньої школи навчався на фізико-математичному факультеті Чернівецького університету, потім заочно закінчив Львівський університет, здобув фах журналіста. Трудову діяльність розпочав у районній пресі, був кореспондентом молодіжної газети «Комсомольське плем'я» (Вінниця), тижневика «Друг читача», науковим редактором «Української радянської енциклопедії», на редакторській роботі у видавництві «Радянський письменник».

У літературу Роман Васильович увійшов першим своїм романом «Люди зі страху» у 1966 році. У ньому талант письменника дав рясні й дужі сходи. Усе, що взяв у народу, — досвід, освіченість, мудрість і любов до рідного слова, — він, як мудрий сівач, уміло віддав сповна. Високим інтелектуалізом позначені роздуми, жадання, поривання, втілені в помислах і діях його героїв. Потім з'явилися нові талановиті твори: «Додому нема вороття», «Кровна справа», «Полтва», «Сад без листопаду». А за роман «Сторонець» письменник був удостоєний Шевченківської премії. «...я хотів би повторити, — сказав письменник при одержанні цієї нагороди, — Федькович сьогодні з нами, яким уже він мені удався. Та й інше. Тільки Україні незалежній завдячую, що книжка побачила світ, що навіть удостоєна державного вшанування».

2 жовтня 2000 року, на 68-му році життя, Р. Андріяшик помер.

Література

Андріяшик Р. В. Додому нема вороття; Люди зі страху: Романи. — К.: Дніпро, 1993. — 535 с.

Андріяшик Р. В. Думна дорога: Роман. — К.: Рад. письменник, 1982. — 263 с.

Андріяшик Р. В. Кровна справа: Роман. — К.: Рад. письменник, 1978. — 207 с.

Андріяшик Р. В. Полтва: Роман. — К.: Дніпро, 1989. — 254 с.

Андріяшик Р. В. Сад без листопаду: Роман. — К.: Дніпро, 1984. — 253 с.

Андріяшик Р. В. Сторонець: Роман. — К.: Укр. письменник, 1992. — 175 с.

Андріяшик Р. Пише в Тернопіль Роман Андріяшик: [Лист писаний року 1998, адресований на «Тернопілля» Михайлу Ониськіву] // Тернопілля'98–99: Регіон. річник. — Т., 2002. — С. 374.

Андріяшик Р. Про свій перший роман: [«Люди зі страху»] // Вільне життя. — 2005. — 22 січ. — С. 5.

Андріяшик Р. Трагедія Галичини: [Про роман «Люди зі страху»] / Публ. М. Ониськова — Публ. вперше // Літ. Україна. — 2005. — 17 квіт. — С. 7. — (Слово і доля).

Андріяшик Р. «Шепоти ненароджених бунтівників»: Роздуми над щоденниками Романа Андріяшика // Літ. Україна. — 2006. — 25 трав. — С. 7.

Про присудження Державних премій України імені Т. Шевченка 1998 року: Указ Президента України // Літ. Україна. — 1998. — 12 берез.

Те ж: Голос України. — 1998. — 10 берез.

Р. Андріяшику за роман «Сторонець»

Галяс Я. Дорога на Олімп і Голгофу: [Спогади про Р. Андріяшика] // Свобода. — 2003. — 21 черв. — (70-річчя Р. Андріяшика).

Галяс Я. Невідомі вірші Романа Андріяшика // Галицький вісник. — 2003. — 13 черв.

Здоровега В. Думна дорога Романа Андріяшика // Пам'ять століть відтворена у слові. — К., 2004. — С. 48–51.

Здоровега В. Слово про друзів. Думна дорога Романа Андріяшика // Пам'ять століть. — 2004. — № 3–4. — С. 49–52; портр.

Зозуляк Є. Спадок письменника: [Творч. шлях письм. Р. Андріяшика] // Вільне життя. — 2003. — 20 трав. — (Незабутні).

Квіт С. Думна дорога Романа Андріяшика // Визвольний шлях. — 2002. — № 1. — С. 103–111.

Ониськів М. Як пісня лебедина: Роман Андріяшик про свій перший роман «Люди зі страху» // Літ. Україна. — 2005. — 17 лют., портр. письменника.

Слабошпицький М. Вистояти в негоду: Романові Андріяшику виповнилося б 70 // Літ. Україна. — 2003. — 15 трав. — С. 7. — (Ювілеї, ювілеї...).

Слабошпицький М. Подолання страху і пошук надії: Проза Романа Андріяшика // Дивослово. — 2003. — № 10. — С. 5–7.

Штось Г. Згусток волі до життя: [Творчість Р. Андріяшика] // Тернопілля'98–99: Регіон. річник. — Т., 2002. — С. 372–373.

Барна В. Прозаїк європейського обширу: [Ювілейні заходи, присвяч. 70-річчю від дня народж. укр. письм. Р. Андріяшика] // Свобода. — 2003. — 12 лип. — (70-річчя Романа Андріяшика).

Барна В. Роман Андріяшик повертається: [Вшанування пам'яті укр. письм. на Тернопільщині] // Літ. Україна. — 2003. — 17 лип., фотогр.

Те ж: Русалка Дністрова. — 2003. — № 1–3 (серп.). — С. 15–16; фотогр.

Волга Л. Людина над часом: [Вшанування пам'яті укр. письм. Р. Андріяшика] // Урядовий кур'єр. — 2003. — 21 черв. — С. 9; фотогр.

Зозуляк Є. Дні Андріяшика на Тернопіллі // Вільне життя. — 2003. — 21 черв.

Людина не зі страху: [Вечір пам'яті укр. письм. Р. Андріяшика в Київ. будинку письменників] // Літ. Україна. — 2003. — 22 трав. — С. 6.

Дністровий А. Це — Андріяшик! // Книжковий огляд. — 2004. — № 11–12. — С. 80–82. — Рец. на кн.: Андріяшик Р. Вибране. — К.: Рад. письменник, 2004. — (Б-ка шевченківського комітету).

Даниленко В. М. Андріяшик Роман Васильович (9.05.1933, с. Королівка, тепер Борщів. р-ну Терноп. обл. — 2.10.2000, Київ) — письменник // Матеріали до українського біографічного словника: Короткі біогр. довідки. — К., 2006. — Вип. 1. — С. 137–138.

Тарнашинська Л., Герасимова Г. Андріяшик Роман Васильович (09.05.1933, с. Королівка, нині Борщів. р-ну — 02.10.2000, м. Київ) — письменник // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А–Й. — С. 39–40; фотогр.

Тарнашинська Л. Б., Герасимова Г. П. Андріяшик Роман Васильович (9.05.1933, с. Королівка, нині Борщів. р-ну Терноп. обл. — 2.10.2000, Київ) — письменник // ЕСУ. — К., 2001. — Т. 1. А. — С. 500–501; фотогр.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2003 рік: Бібліогр. список / Уклад. М. Друневич. — Т.: Підручники і посібники, 2003. — С. 30–32: Про Р. Андріяшика.

17 ТРАВНЯ

80 років від дня народження Богдана Івановича Мазепи

(17.05.1928–28.11.1978) — українського письменника в Канаді

Народився 17 травня 1928 року на хуторі Веснівка, який належить до села Денисова. У селі закінчив семирічну та сільськогосподарську школи. В часі Другої світової війни, з відступом німецького фронту, він разом з матір'ю подався на Захід. У Німеччині 1948 року Б. Мазепа закінчив учительську семінарію. Згодом переїхав у Канаду, до рідні в місто Едмонтон.

А щоб мати засіб для прожиття, він працює спочатку в друкарні, згодом радіокореспондентом міжнародної служби СБС «Голос Канади» (1966–71) та на інших підприємствах Едмонтона, а рівночас продовжив заняття на вечірніх заняттях при Альбертському університеті.

Але заслужив визнання серед української спільноти в Канаді Б. Мазепа іншим. Там він почав писати вірші, публіцистичні твори та рецензії, які друкувалися в українсько-канадській пресі, колективних збірниках, альманахах та окремих виданнях. В Едмонтоні він видав дві поетичні книжки: «Зоряна даль» (1956) та «Полум'яні акорди» (1976).

Чудовий ритм звучання в поезії Б. Мазепи запримітили українсько-канадські композитори Б. Веселовський, І. Соневицький, С. Яременко, які на його вірші написали свої музичні твори.

У 1967–1971 рр. він виконував функції голови літературно-мистецького клубу, був членом Об'єднання українсько-канадських письменників «Слово» та в 1972–1974 роках був його скарбником.

У всій творчості цього письменника простежується туга за рідним краєм, безмежна відданість та любов до неньки-України.

Помер Б. Мазепа передчасно, 28 листопада 1978 року, в полудень свого віку й похований на українському цвинтарі святого Михайла в Едмонтоні.

Б. Савак

Література

Мазепа Б. Зоряна даль: Лірика. — Канада; Едмонтон, 1956. — 62 с.

Мазепа Б. Полум'яні акорди: Лірика. — Канада; Едмонтон, 1976. — 62 с.

Мазепа Б. Полум'яні акорди: Лірика. — Т., 1998. — 43 с.: фотогр.

Мазепа Б. Україні; Рідному Денисову; Веснівка; Іванові Франкові // Тернопіль: Тернопільщина літературна. — 1992. — Дод. № 4. — С. 50.

Богдан Мазепа // Хома В. А Денисів село славне. — Т., 1997. — С. 23–24.

Богдан Мазепа // Хома В. Літературно-мистецька Козівщина. — Т., 2003. — С. 108–109.

Савак Б. Повернення Богдана Мазепи // Тернопілля'98–99: Регіон. річник. — Т., 2002. — С. 204–206.

Те ж: Вільне слово. — 1998. — 22 трав.

Савак Б. З історії села Денисова. — Т.: Тернограф, 2006. — С. 47–49: Про Б. Мазепу.

Хома В. Лірик з Веснівки // Вільне слово. — 1992. — 14 берез.

Хома В. Поетична муза Богдана Мазепи // Вільне життя. — 1998. — 26 трав.

Хома В., Савак Б. Мазепа Богдан Іванович (17.06.1928, х. Веснівка, нині с. Козів. р-ну — літо 1978, м. Едмонтон, Канада) — письменник, громадський діяч // ТЕС. — Т., 2005. — Т. 2. К-О. — С. 425; фотогр.

18 ТРАВНЯ

95 років із часу заснування Тернопільського обласного краєзнавчого музею (18.05.1913)

Тернопільський обласний краєзнавчий музей — відомий в Україні та в близькому і далекому зарубіжжі науковий та науково-просвітницький заклад — коріннями своїми сягає початку ХХ століття.

95 років тому в Тернополі було відкрито перший музейний заклад — регіональний музей Подільського товариства «Народна школа».

Ще в 1906 році краєзнавці міста, згуртовані при товаристві «Народної школи», почали клопотати про створення в Тернополі музею. Для його експозиції збирали археологічні знахідки, бони (паперові гроші) і нумізматику (монети), народний одяг, стародруки, природничі експонати.

У 1910 році для музею було виділено чотири кімнати в будинку товариства «Народної школи» по вулиці Качали, 2. Протягом трьох років велися роботи зі створення експозиції.

Довгий час вважалося, що музей був відкритий у 1912 р., бо в цьому році було видано путівник. Фактично ж, це був лише каталог музейних експонатів. Готуючись до відзначення ювілейної дати, працівники Тернопільського краєзнавчого музею віднайшли в обласному архіві примірник запрошення на відкриття музею, яке відбулося 13 квітня 1913 року. Це достовірний документ, який дає підставу музеєві починати своє літочислення саме із цієї дати. Після відкриття музей проіснував недовго. У роки Першої світової війни він припинив свою діяльність, а значна частина експонатів була втрачена.

Вдруге музей був відкритий для відвідувачів у 1930 році. Проте й цього разу не став державною установою, а його діяльність здійснювалася силами громадськості. Тепер він називався «Регіональний музей Подільського товариства «Народної школи».

Лише в 1939 році в Тернополі було створено державну установу «Тернопільський історико-краєзнавчий музей». Його основу становили фонди існуючого громадського музею, які систематично поповнювалися новими експонатами про трудове життя міста й області.

Значно поповнилися фонди художніми збірками, націоналізованими в поміщицьких маєтках.

У роки Другої світової війни охоронець фондів музею Стефанія Стефанівна Садовська зуміла заховати частину цінних експонатів у підвалах музей-

ного приміщення і зберегти їх. За це ця мужня та високоосвічена жінка була нагороджена орденом «Знак пошани».

Сьогодні у складі музею працює 35 наукових працівників, які професійно забезпечують усі види музейної діяльності: науково-дослідницьку, просвітницьку, експозиційну, виставочну, видавничу, комплектування фондів, збереження пам'яток історії та культури, науково-методичну та тощо.

У фондах музею зберігається майже 120 тисяч експонатів. Заклад має велику бібліотеку закритого типу, книжковий фонд якої становить 11500 одиниць.

Щорічно музей обслуговує біля 100 тисячі відвідувачів.

Сьогодні Тернопільський обласний краєзнавчий музей — це один із найсерйозніших наукових і просвітницьких закладів України.

Література

Гайдукевич Я., Лавренюк В. Тернопільський обласний краєзнавчий музей: Нарис-путівник. — Т., 1998. — 80 с.: іл.

Гайдукевич Я. М., Зелена І. Я., Лавренюк В. А. Музеї Тернопільщини: Путівник. — Л.: Каменяр, 1989. — С. 6–26: Про Терноп. краєзн. музей.

Тернопільський краєзнавчий музей: Путівник. — Л.: Каменяр, 1986. — 72 с.: іл.

Гайдукевич Я. Оберіг історичної пам'яті: Обласний краєзнавчий музей — науковий і просвітницький заклад Тернопілля, один з кращих музеїв України, відзначає в ці дні своє 90-річчя // Свобода. — 2003. — 15 трав. — С. 5; фотогр., герб музею.

Гайдукевич Я. Обласний краєзнавчий: повернуті імена: [Про роботу обл. краєзн. музею] // Вільне життя. — 2004. — 18 трав. — С. 4. — (Сьогодні — Міжнародний день музеїв).

Гродецька В. Поляки створили у Тернополі український за духом музей: Краєзнавчому музею незабаром — 90 років // Ріа плюс. — 2003. — 26 берез. — С. 6.

Лавренюк В., Гайдукевич Я. У музейних схронах — відгомін епох: [З історії та діяльності Терноп. обл. краєзн. музею] // Тернопілля'98–99: Регіон. річник. — Т., 2002. — С. 88–89.

Одинчук А. Учора, сьогодні, завтра: [Ювілей в Терноп. обл. краєзн. музеї] // Вільне життя. — 2003. — 21 січ. — (Подобиці для «ВЖ»).

Сирник І. Вперше освятили краєзнавчий музей // Тернопільська газета. — 2005. — 21 груд. — С. 2; фотогр.

Віра Стецько: «На вічних цінностях тримається світ?» / Розм. із зав. відділу наук.-просвітн. роботи Терноп. краєзн. музею вела В. Ярчук // Свобода. — 2002. — 20 лип., портр.

Боднар М. Свій до свого зі своїм: [Вист. «Україна і Шевченко» із фондів Терноп. краєзн. музею в Румунії] // Свобода. — 2002. — 4 квіт. — (Нашого світу — по цілому світу).

Костишин Л. Золотом рук і серцець: [Виставка сюжетної вишивки в обл. краєзн. музеї] // Вільне життя. — 2006. — 28 черв. — С. 4; фотогр. — (Світ захоплень).

Костюк С. Відчував душею Україну: [Докум.-книжково-фотографічна виставка, присвячена перебуванню І. Франка на Тернопільщині, відкрита в обл. краєзн. музеї] // Рада. — 2005. — № 8. — С. 55.

Костюк С. Міста рідного шлях...: [Виставка в обл. краєзн. музеї «Тернопіль: погляд крізь століття»] // Рада. — 2005. — № 8. — С. 56.

Попович Ж. «На згадку про мене»: [Експонати нар. артиста України Б. Міруса, уродж. Чортків. р-ну, у фондах Терноп. обл. краєзн. музею] // Тернопіль вечірній. — 2004. — 18–24 берез. — С. 13.

Турчин Н. Митець повернувся: [Виставка худож. робіт І. Марчука в обл. краєзн. музеї] // Вільне життя. — 2005. — 4 черв., фотогр. — (Виставка).

Червона Н., Дудка А. У музеї презентували писанки: [Передвеликодня виставка писанок у краєзн. музеї] // Номер один. — 2006. — 19 квіт. — С. 18; фотогр.

Южно-Лучка М. У краєзнавчому музеї є кам'яна гробниця, одна з найцінніших в Європі колекція серпів і навіть мамонт // Нова Тернопільська газета. — 2006. — 13–19 груд. — С. 12; фотогр.

Гайдукевич Я. Стефанія Садовська: [Професор історії та географії, наук. співробітник краєзн. музею в післявоєн. роки] // Наукові записки / Терноп. обл. краєзн. музей. — Т., 2003. — Вип. 3. — С. 14–29; фотогр.

Гулько Я. Як починався Тернопіль: Надставна церква в обласному центрі збудована в XII столітті. Науковці дискутують: чи справді так було?: [«Тернопіль: час, події, люди» — під такою назвою відбулася наук. конф. в обл. краєзн. музеї] // Свобода. — 2006. — 7 січ. — С. 3. — (Із сивої давнини).

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2003 рік: Бібліогр. список / Уклад. М. Друневич. — Т.: Підручники і посібники, 2003. — С. 32–34: Про Терноп. обл. краєзн. музей.

25 ТРАВНЯ

100 років Черніхівської трагедії

(25.05.1908)

В історії українського народу є події, які, виходячи за певні часові й локальні межі, ніби фокусують у собі життя багатьох поколінь. До таких подій належить і кривава трагедія, що розігралася в мальовничому селі Черніхів у травні 1908 року. Цей збройний виступ селян визначав відновлення боротьби селян за сервітути проти риболовецького закону, яким австрійський уряд не тільки заборонив селянам ловити рибу, а й навіть користуватися водою для своїх потреб. Тому говорив в австрійському парламенті Василь Стефаник: «Ми були примушені взятися за насильні міри». 25 травня, коли селянам села Черніхів стало відомо, що жандарми і польський наглядач заарештували жінку, яка прала білизну на ріці Серет, і її хлопчика, що вудив рибу, вони вирішили за будь-яку ціну звільнити їх.

Селяни на чолі з Михайлом Карачком, озброєні мотиками та буками, збіглися на подвір'я до хати війта, куди привели заарештованих, і вимагали звільнити їх. У с. Черніхів негайно були викликані гусари, які разом із жандармами почали стріляти. Внаслідок звірячої розправи було вбито 5 і поранено 7 селян.

Черніхівська драма викликала неоднозначний громадський резонанс як у Галичині, так і в усій Австро-Угорщині.

Події, що сталися на Тернопільщині, розглядалися в Державній раді та парламенті Австро-Угорщини.

Австрійська адміністрація, староста Тернопільського повіту твердили, що селяни Черніхова виступили під «впливом агітації соціалістичного посла Остапчука», а польська поміщицька преса та кореспондентське бюро намагалися представити подію як «бунт хлопів, організований і масовий». Газета «Діло» спростувала подібні твердження. І справді, це був масовий стихійний виступ, один з виявів мужньої боротьби галицького селянства за своє соціальне й національне визволення, боротьби, яка розхитувала Австро-Угорську клаптикову монархію та прискорювала її розпад. У цьому й полягає історичне значення подій у Черніхові.

Література

Історія селянства в УРСР. — К., 1967. — Т. 1. — С. 523.

Свежинський П. В. Аграрні відносини в Західній Україні в кінці XIX — на початку XX ст. — Л., 1966. — С. 167.

Свежинський П. В. Черніхівська трагедія 1908 р. // Український історичний журнал. — 1992. — № 4. — С. 40–44.

Ступка М. Кривава подія 1908 року // Ступка М. Над тихим Серетом: Спогади й оповідання. — Нью-Йорк, 1983. — С. 12–21.

28 ТРАВНЯ

100 років від дня народження Олексі Яковича Шатківського

(28.05.1908–28.06.1979) — українського живописця та графіка

До плеяди видатних художників нашого краю яскравим штрихом вписано ім'я Олексі Яковича Сміх-Шатківського. Народився 28 травня 1908 року поблизу Почаєва на хуторі Сміх — від цього і прізвище «веселе». Це пізніше, коли навчався малярству у Варшаві, стало воно подвійним — Сміх-Шатківський.

У 1939 році О. Шатківський одержав диплом Варшавської академії на відділі малярства. Ще в роки навчання в академії художник брав участь у всіх виставках, за що був відзначений чотирнадцятьма нагородами.

Повернувшись до Почаєва, Шатківський працює у школі вчителем малювання, одночасно продовжує малярську практику. В цей час пише такі роботи: «Дорога на Св. Почаїв», «Лавра Почаївська», «Портрет Т. Шевченка» та інші.

Війна 1941-го на тривалий час перервала і роботу, і художню практику майстра. Вже після її закінчення О. Шатківський влаштовується на роботу в Тернопільський драматичний театр художником-декоратором. Саме на ці роки (кінець 40-их і 50-ті) припадає найбільший творчий злет Шатківського як художника. У його малярській манері відбуваються суттєві зміни. Він створює найкращі за силою образності зразки живописних і графічних творів: «Скверок», «Річка під Львовом», «Зоя», «Артемон», «Столітня хата».

І знову настає перерва у творчості. На цей раз хвороба змушує Олексі Яковича звернутися до лікарів. Він їде до Москви, де переносить складну операцію. Після повернення, ще не повністю одужавши, Шатківський з подвоєною енергією береться за малювання. Дружина Зоя, сини Мирослав і Артемон, друзі підтримують художника. У його творах цього періоду простежуються чисті фарби, дзвінка душа і Божий дар колориста («Мальви», «Святий вечір», «Мати і син», «Квіти»).

Незабаром сім'я Шатківських переїздить до Львова. Олексі Якович до кінця своїх днів проживав у цьому старовинному місті, яке полюбив не менше, ніж рідний Почаїв.

Помер О. Шатківський 28 червня 1979 року. Похований у Львові. Велика і розмаїта творча спадщина О. Сміх-Шатківського належить до провідних у розвитку національного мистецтва другої половини ХХ століття.

С. Поліщук — науковий працівник
Кременецького краєзнавчого музею

Література

Шатківський Олексі Якович: Каталог виставки. — Л.: Каменярь, 1970. — 63 с.: іл., портр.

Броннікова Л. І нині милують зір його самобутні полотна // Діалог. — 2004. — 5 черв. — С. 4. — (Родом із мистецтва).

Герета І. Олексі Шатківський // Тернопіль: Художники Тернопільщини. — 1994. — № 2–3. — С. 13–14; портр.

Поліщук С. «Олексі малював душею...» // Вільне життя. — 2005. — 5 лют. — С. 5.

Поліщук С. Творець із життєрадісною вдачею // Діалог. — 2005. — 12 берез. — С. 4. — (Родом із мистецтва).

Ратинський І. Олівцем та пензлем: До 93-річчя від дня народження Олексі Шатківського // Вільне життя. — 2001. — 15 трав.

Шилінська Л. Картин яскраве світло й кольори дзвінки // Діалог. — 2001. — 3 лют.

Шимчук Є. Олексі Шатківський — маляр // Шлях перемоги. — 1994. — 26 листоп.

Шатківський Олексі Якович (28.V.1908, м. Почаїв, тепер Терноп. обл. — 28.VI. 1979, Львів) — укр. живописець і графік // Мистецтво України: Біогр. довідник / За ред. А. В. Кудрицького. — К., 1997. — С. 641.

Шатківський Олексі Якович (28.05.1908–28.06.1979) // Митці України: Енциклопед довідник. — К., 1999. — С. 639.

1 ЧЕРВНЯ

125 років від дня народження Лева Юліановича Ганкевича

(1.06.1883–14.12.1962) — адвоката, доктора права, громадсько-політичного діяча

Народився 1 червня 1883 року в селі Староміщина, нині Підволочиського району на Тернопільщині, в сім'ї поштового службовця на залізниці. Його дитинство пройшло в Бродах на Львівщині та у Львові. Після закінчення гімназії поступив на правничий факультет Львівського університету, але в 1901 р., на знак протесту проти відмови властей відкрити український університет, разом з усіма студентами-українцями залишив його. Продовжував студії у Карловому університеті в Празі (Чехія). В 1906 р. повернувся у Львів, здобув ступінь доктора права і розпочав власну адвокатську практику.

Зі студентських років Л. Ганкевич брав участь у громадсько-політичному житті. Він став одним із провідних діячів Української соціал-демократичної партії (УСДП) Галичини, завжди відстоював в ній ідейну платформу україн-

ської державності. В 1907 р. був делегатом партії на Соціалістичному конгресі в Штутгарті (Німеччина).

Після початку Першої світової війни перебував у Відні, співпрацював із Союзом визволення України, Головною Українською Радою та Загальною Українською Радою, був їх представником у Софії (Болгарія). В 1917 р. деякий час вів пропагандистську роботу в таборах військовополонених українців в Австрії.

9 листопада 1918 р. увійшов до парламенту ЗУНР — Української Національної Ради. За дорученням керівництва республіки залишився у Львові після відступу українського війська 22 листопада. Був співзасновником Українського горожанського комітету і як заступник його голови чимало зробив для захисту українців та їх прав в умовах польської окупації. На початку наступного року разом з іншими діячами УСДП організував вихід часопису «Вперед» — єдиного українського видання у Львові в цей період.

У травні 1923 р., коли УСДП перейшла на прокомуністичні позиції, вийшов з неї, створив та очолив незалежну групу «Вперед». Остання в грудні 1928 р. оформилась у нову партію, головою якої обрали Л. Ганкевича. Він виступав з осудом ідеології та політики фашизму і комунізму, був учасником конгресів і засідань керівних органів Соціалістичного робітничого інтернаціоналу.

Л. Ганкевич належав до провідних українських адвокатів у 1920–1930-і рр. в Галичині. Був, зокрема, оборонцем в 1931 р. учнів Чортківської гімназії, яких польські власті судили як членів ОУН, а також діячів ОУН на Варшавському (1935–1936) і Львівському (1936) процесах.

У травні 1923 р. Л. Ганкевич — один із засновників Союзу українських адвокатів, обраний його першим головою. Редагував «Бюлетень Союзу українських адвокатів» (1927). Видав працю «Союз українських адвокатів: Матеріали й завваги з нагоди десятиліття» (1934), опублікував у журналі «Життя і право» кілька статей.

У період радянської влади 1939–1941 рр. в Західній Україні перебував у Польщі. Під час німецько-фашистської окупації знову проживав у Львові. Навесні 1944 р. виїхав у Німеччину, звідки через чотири роки емігрував у США. За океаном продовжував громадсько-політичну діяльність. Був членом-засновником і першим головою Товариства українських правників Америки, одним із керівників Організації українських соціалістів США. Автор багатьох статей на суспільно-політичні, правничі та історичні теми в періодиці і збірниках, а також споминів, що опубліковані в часописах. Писав книгу з історії УСДП Галичини, однак не встиг її завершити.

Помер у м. Нью-Йорку, похований у місті Бавнд-Брук (США).

П. Гуцал

Література

Ганкевич Лев — адвокат, політичний і громадський діяч // «Журавлина» книга: Тернопільська українська західна діаспора: Словник імен. — Т., 1999. — Ч. 1. А–І. — С. 122.

Гуцал П. Лев Ганкевич // Рада: Інформ.-метод. вісник. — 2006. — № 10. — С. 59–60. — (Історія краю в постатях і символах).

Весна Х. Ганкевич Лев (01.06.1881; за ін. даними — 01.06.1883, м. Підволочиськ; за ін. даними — с. Староміщина, нині Підволочис. р-ну — 14.12.1962, м. Нью-Йорк, США) — адвокат, громадсько-політичний діяч // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А–Й. — С. 336.

Ганкевич Лев (1883), адвокат // Енциклопедія українознавства / За ред. В. Кубійовича. — Л., 1993. — Т. 1. — С. 354; фотогр.

Ганкевич Р. В. Ганкевич Лев Юліанович (01.06.1881, м-ко Підволочиськ, нині смт Терноп. обл. — 01.06.1961, Нью-Йорк) — громадський і політичний діяч // ЕСУ. — К., 2006. — Т. 5. Вод-Гн. — С. 374; фотогр.

Горинь В. І. Ганкевич Лев (01.06.1883–14.12.1962) — громад. та політ. діяч, публіцист, адвокат // Енциклопедія історії України. — К., 2004. — Т. 2. Г–Д. — С. 50–51; фотогр.

6 ЧЕРВНЯ

70 років від дня народження Михайла Антоновича Безпалька

(6.06.1938) — драматичного актора

Народився 6 червня 1938 року в Ліонському передмісті Гіні (Франція), де закінчив 1 клас. Батьки покинули Тернопіль у пошуках кращої долі, але в 1945 році повернулися. М. Безпалько закінчив СШ № 1 (1953) і Першу театральну студію при Тернопільському музично-драматичному театрі (клас К. Капатського та Г. Авраменка) (1956).

Працює драматичним актором у Тернопільському театрі понад чотири десятиліття аж до сьогодні. Зіграв 200 ролей в українській, російській, зарубіжній класиці та п'єсах сучасних драматургів.

Серед його ролей: Андрій («Марина» М. Зарудного), Гордій («Кайдани порвіте»), Микола («Пам'ять серця»), Савка («Незабутне»), Роман («Вірус кохання»), Назар («Чортове плем'я»), Сава («Земля»), боярин Михайл («Цар Іван Шишман»), Микола («Наталка Полтавка»), Гринь («Ой піду я в Бориславку»), Марко («Циганка Аза»), Кошовий («Тарас Бульба»), козак Гудзь («Про що тирса шелестіла»), а також в оперетах — Старий циган («Циганський барон» Штрауса), Фері («Сільва» Кальмана), Професор («Гуцулка Ксения» Барнича) та інші.

На театральному курсі Тернопільського музичного училища ім. С. Крушельницької викладає курс гримування актора.

Література

Весна Х. Дід Мороз на ймення Михайло: [Нарис про творчий шлях актора] // Ровесник. — 1988. — 26–31 груд., фотогр. артиста в ролях.

Демків Б. «І швець, і жнець...»: До 60-річчя від дня народження актора Тернопільського драмтеатру ім. Т. Шевченка Михайла Безпалька // Вільне життя. — 1998. — 6 черв.

Ляховський І. 200 ролей Михайла Безпалька // Тернопільська газета. — 1998. — 4 черв.

Приступа І. «Дід Мороз не може грати Миколая...»: [Розм. з актором об-драмтеатру М. Безпальком] // RIA плюс. — 2003. — 30 груд. — С. 6; фотогр.

Собуцька В. Добрий дух театру: [Колеги та учні про актора драмтеатру М. Безпалька] // Свобода. — 2003. — 3 черв. — С. 6; фотогр.

Собуцька В. Ще не одна чекає роль. Готуйтеся, король!: Живою легендою Терноп. театру назвали на ювілейному творчому вечорі з нагоди 60-річчя від дня народження і 40-річчя творчої діяльності найбагатшого на ролі актора Михайла Безпалька // Свобода. — 1998. — 20 черв. — (Ювілей).

15 ЧЕРВНЯ

170 років від дня народження Йосипа Сильвестровича Вітошинського

(15.06.1838–24.01.1901) — українського хорового диригента, священника, громадського діяча

Народився 15 червня 1838 року в Косові Івано-Франківської області. Навчався в Чернівецькій, Самбірській, Перемишлянській гімназіях. У Перемишлі здобув практичні знання музики у вчителів і диригентів Людвіга Седляка і Францішка Люренса, співав під їх керівництвом у гімназійному й кафедральному церковних хорах. У 1864 р. закінчив Львівську духовну семінарію і став працювати в селі Зарванія Тербовлянського району, у якому вперше організував селянський хор.

Та справжніх успіхів у культурно-громадській діяльності Вітошинський досягнув у селі Денисові, куди у 1867 році був призначений священником.

З його ініціативи у 1870 році в Денисові була організована чи не перша в Західній Україні сільська читальня «Просвіти», котра стала осередком культурно-громадського життя не тільки для місцевих жителів, а й для тих людей довколишніх сіл, які тягнулися до знань.

Того ж 1870 року в селі Денисові Й. Вітошинський організував перший селянський хор. Щорічно хор давав у Денисові п'ять-шість концертів. Виступали на свята скасування панщини, під час Шевченківських днів, вечорниць та інших свят.

У своїх концертах хор співав пісні «Огні горять», «Весна вже наспіла», «Гуляли, гуляли», «Верховина», «Квіти мої», «Заповіт» тощо.

Селяни виконували твори М. Лисенка, О. Нижанківського, М. Вербицького, С. Воробкевича.

З 1884 року в Денисові Й. Вітошинський утримував дворічну школу диригентів, у якій вів курс теорії музики, сольфеджіо й диригування.

Вітошинському належать записи українських народних пісень. З його ініціативи в Денисові заснували драматичний гурток, побудували громадський будинок.

Володіючи достатніми агрономічними знаннями, Вітошинський увів кращі сорти зернових, поширив культуру картоплі. З перших днів свого перебування в Денисові вів активну боротьбу з алкоголізмом.

Й. Вітошинський перший приніс на Поділля культуру кольорових вишків, організував школу навчання цього мистецтва. Започаткував розведення фруктових садів. Був взірцевим пасічником і щиро заохочував до цього ремесла інших.

Подвижницьку діяльність Й. Вітошинського шанували, нею захоплювалися І. Франко, В. Стефаник, Б. Лепкий, А. Чайковський.

24 січня 1901 р., після довгої і тяжкої недуги, Й. С. Вітошинський помер. Похований у Денисові.

Література

Історія української музики. В 6 т. Т. 2. Друга половина XIX ст. / Ред. Т. П. Булат. — К.: Наук. думка, 1989. — С. 357–358: Про О. Вітошинського.

Медведик П. Вітошинський Осип (30.VI.1838–24.01.1901) // Записки Наукового товариства імені Т. Шевченка: Праці Музикознавчої комісії. — Л., 1993. — Т. ССХХVI. — С. 387–388.

Осип Вітошинський // Хома В. А Денисів село славне. — Т., 1997. — С. 42–43.

Осип Вітошинський // Хома В. Старовинні Купчинці. — Т., 2000. — С. 109–110.

Хома В. Хор Осипа Вітошинського в оцінці Богдана Лепкого // Тернопілля'97: Регіон. річник. — Т., 1997. — С. 420.

Пиндус Б. Хор чарував Соломію // Вільне життя. — 1991. — 28 листоп.

Хома В. «Хор звучав, як зачарований інструмент»: До 160-річчя диригента Осипа Вітошинського // Свобода. — 1998. — 22 груд.

Хома В. Хор Осипа Вітошинського // Нар. творчість та етнографія. — 1994. — № 2–3. — С. 94–95.

Вітошинський Йосип Сильвестрович (15.06.1838–24.01.1901) // Мистецтво України: Енциклопедія. — К., 1995. — Т. 1. — С. 354.

Вітошинський Йосип Сильвестрович (15.06.1838–24.01.1901) — укр. хоровий диригент // Митці України: Енциклопед. довідник. — К., 1992. — С. 126.

Вітошинський Йосип — диригент // Енциклопедія українознавства / За ред. В. Кубійовича. — Л., 1993. — Т. 1. — С. 290.

Вітошинський Йосип (1838–1901) — засновник і диригент сільських хорів та оркестрів // Водяний В. Короткий словник діячів української музичної культури. — Т., 1992. — С. 11.

Медведик П., Савак Б. Вітошинський Йосип (Осип) Сильвестрович (15(27).06.1838, м. Косів, нині Івано-Фр. обл. — 24.01.1901, с. Денисів, нині Козів. р-ну) — священник, диригент, громадсько-освітній діяч // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А-Й. — С. 287–288; фотогр.

21 ЧЕРВНЯ

100 років від дня народження Ісидора Дмитровича Нагаєвського

(21.06.1908–7.05.1989) — священника, історика, церковного та громадсько-освітнього діяча

Як священник, І. Нагаєвський все своє свідоме життя служив Богові і людям. Одночасно він був фаховим істориком, перу котрого належать понад 80 наукових праць (монографій і статей) з церковної та політичної історії України, а також три книги художньої мемуаристики.

Народився 21 червня 1908 року в селі Полівці, нині Чортківського району на Тернопільщині, в селянській сім'ї. Гімназію відвідував у Бережанах. У цей період прилучився до національно-патріотичної діяльності. В 1930 р. навіть був заарештований польською поліцією за підозрою у приналежності до ОУН, але суд у Чорткові виправдав його.

Релігійне виховання в сім'ї визначило подальший життєвий шлях І. Нагаєвського: здобувши гімназійну освіту, він поступив у Греко-католицьку богословську академію у Львові. Під час вищих студій проявився його інтерес до історії, тоді І. Нагаєвський написав свої перші наукові розвідки.

Висвятившись у 1935 р., був помічником священника на парохії в селах Могильниця і Залав'є на Тереховлянщині. Згодом перейшов на парафію в с. Берлин, де пробув рік, а відтак — у села Білявці та Бовдури Бродівського повіту на Львівщині. Став не лише добрим духовним наставником для своїх вірних, а й організатором українського громадсько-культурного життя. Польські власті не могли з цим миритися, тож влітку 1939 р. І. Нагаєвський без суду опинився в сумнозвісному концтаборі в Березі Картузькій. Звільнився на початку Другої світової війни.

З утвердженням радянської влади восени 1939 р. для І. Нагаєвського реальною стала загроза арешту, тому, рятуючись, він нелегально переправився в окуповану німецькими військами Польщу. Був у місті Грубешов парохом й одночасно культурно-освітнім референтом у місцевому Українському допомоговому комітеті. Навесні 1943 р. його заарештувало гестапо і деякий час протримало в ув'язненні. Після звільнення вступив капеланом в українську дивізію «Галичина», перебував з її вояками до кінця воєнних дій. Про свою душпастирську і громадську працю напередодні та під час Другої світової війни І. Нагаєвський згодом напише в автобіографічній повісті «Тернистим шляхом: Спогади священника про Березу Картузьку» (1957) та двох книгах споминів — «Між двома війнами (1939–1941): Спогади» (1960) і «Спогади польового духовника» (1985).

Після закінчення війни перебував у таборі в м. Ріміні (Італія), а потім у Великій Британії, звідки в 1948 р. емігрував у США. Обіймав парафії в різних місцевостях, здобув в Українському вільному університеті (УВУ) в Мюнхені науковий ступінь доктора філософії. Тривалий час викладав як надзвичайний професор історію церкви в УВУ і теологічному факультеті Українського католицького університету в Римі.

Більшість наукових праць І. Нагаєвського присвячені історії церкви в Україні. Серед них: «Католицька церква в минулому та сучасному Україні» (1950), «Кирило-Методіївське християнство в Русі-Україні», «Рівноапостольна свята Ольга» (1955), «Рим і Візантія: Вселенська церква і патріарх Фотій: У 900-річчя роз'єднання церкви» (1956), «Князь Ізяслав Ярославич і папський престол» (1957), «Нарис історії Галицької митрополії: У 150-річчя її відновлення» (1958), «Об'єднання церкви та ідея патріархату в Києві» (1961). Йому належить також латиномовна «Історія римських вселенських архієреїв» в трьох томах (1964, 1967, 1981). Важливою особливістю робіт історика є те, що в них використовується широке коло документальних джерел, почасти нових і маловідомих.

З метою популяризації на Заході відомостей про Україну та її народ І. Нагаєвський видав дві книги англійською мовою: «Історія України» (1962) та «Історія новітньої Української держави. 1917–1923». Останньою великою працею вченого стала «Історія Української держави двадцятого століття» (1989; перевидана в Києві в 1994), в якій автор всебічно й неупереджено показав події Української революції 1917–1920 рр. в усій складності і суперечливості, героїзмі і трагічності. Його перу належать чимало статей в періодичних виданнях української діаспори, передусім у часописах «Америка» та «Шлях», брошура «Батьки і діти» (1975), розвідки «Причинки до історії Бродів і околиць» та «Жмут споминів про Брідщину» в історично-мемуарному збірнику «Броди і Брідщина» (1982) та ін.

Про визнання наукових заслуг І. Нагаєвського свідчить той факт, що він був обраний дійсним членом НТШ у США, членом Американського історич-

ного товариства та Українського богословського наукового товариства (в ньому очолював секцію церковної історії).

Помер у місті Парма (США).

Нині наукова спадщина І. Нагаєвського повертається в Україну і все більше використовується дослідниками в науковій, а студентами — в навчальній діяльності.

П. Гуцал

Література

Гуцал П. Повернення Ісидора Нагаєвського // Вільне життя. — 1999. — 2 лют.

Гуцал П., Ткачук М. Літописець ХХ століття // Історичний календар'99: Наук.-попул. та літ. альманах. — К., 1998. — Вип. 5. — С. 145–146.

Шепетюк В. Він був істориком, він був борцем // Свобода. — 2000. — 23 серп.

Нагаєвський Ісидор (21.06.1908, с. Полівці, нині Чортків. р-ну — 07.05.1989, м. Парма, шт. Огайо, США) — історик, релігійний та громадський діяч / П. Гуцал, Р. Матейко, Б. Пиндус, Н. Совінська // ТЕС. — Т., 2005. — Т. 2. К–О. — С. 587–588; фотогр.

Нагаєвський Ісидор (1908), свящ. // Енциклопедія українознавства / За ред. В. Кубійовича — Л., 1996. — Т. 5. — С. 1673.

Нагаєвський Ісидор (21.06.1908, с. Полівці, нині Чортк. р-ну — 7.05.1989, Парма, шт. Огайо, США), укр. церк. діяч, історик // Панчук І. Тернопільщина в іменах: Довідник. — Т., 2006. — С. 116.

4 ЛИПНЯ

145 років від дня народження Юліана Івановича Панькевича

(4.07.1863–1933) — українського живописця, графіка

Народився 4 липня 1863 року в селі Усте-Зелене Монастирського району на Тернопільщині. Початкову освіту здобув у місцевій школі. Вчився та 1884 року закінчив Бережанську гімназію. Навчався малярства у Школі красних мистецтв у Кракові, коли її директором та одним з основних педагогів був великий польський майстер пензля Ян Матейко (1839–1893), вчили його кращі професори — Ізидор Яблонський, Леопольд Лефлер, Владислав Луцкевич, Флоріан Цинко.

На основі світлини Миколи Костомарова мистець намалював портрет вченого, який експонувався у приміщенні Українського культурного товариства у Тернополі.

Під час канікул у 1885 році студенти Львівського університету організували екскурсію з Тернополя до Чернівців, ініціатором якої був Іван Франко.

Юліян, як один з її учасників, познайомився з письменником і вченим. Тоді він разом з Миколою Івасюком змальовує руїни монастиря в Семенові, Василянського монастиря під Тереховлею, Тереховлянський замок та інші пам'ятки історії і культури краю. Він виконав олівцем у селі Угринові два вдалих портрети — дівчини і парубка.

Восени 1885 року Юліян Панькевич переходить до Віденської академії. Під час канікул виконав декілька рисунків скель Бубнища — мальовничої місцевості біля містечка Болехова.

1887 року йому замовлено виконати кольорову ілюстрацію на обкладинку кантати «Іван Гус», створеної Миколою Лисенком на слова поеми «Єртік» Тараса Шевченка. Кантата з обкладинкою Юліяна Панькевича була видана в Липську та Львові 1888 року.

1896 року Юліян Панькевич намалював композицію «Трійця» для церкви с. Іване біля Заліщиків. З 1898 року він працював у Львові в Товаристві для розвою руської штуки і мав можливість часто в Науковому товаристві імені Шевченка зустрічатися з Іваном Франком та своїм земляком Володимиром Гнатюком.

Завдяки Франкові Панькевич мав змогу зарекомендувати себе перед українською громадськістю Галичини добрим ілюстратором: 1903 року вийшла у світ антологія української лірики від часу смерті Тараса Шевченка «Акорди», упорядником і редактором якої був Іван Франко, а видав її в «Українсько-руській видавничій спілці» у Львові наш земляк велеснівець Володимир Гнатюк. Цінуючи Юліяна Панькевича як художника, зокрема, його здібності як рисувальника та замилювання ним народними традиціями, Іван Франко саме йому доручив ілюстрування та художнє оформлення цієї унікальної збірки-книги.

Портрет Тараса Шевченка 1904 року — один з кращих творів Юліяна Панькевича. Тоді ж він намалював перший із своїх портретів Івана Франка. Це єдиний портрет письменника, виконаний художником з натури.

Володимир Гнатюк запросив свого земляка до ілюстрування своїх збірок. 1918 року у Львові вийшла з друку невеличка книжечка велеснівця «Баронський син в Америці. Вибір народних казок. З образками Юл. Панькевича». До десяти казок, зібраних у збірочці, надруковано сорок ілюстрацій, двадцять заставок і кінцівок, виконаних Юліяном Панькевичем. Приблизно тоді ж він виконав замовлення Гнатюка — ілюстрації до збірки «Народні легенди». Це — титульна сторінка, п'ятдесят ілюстрацій до легенд та чотирнадцять маленьких кінцівок. Як і в попередній збірці, так і в цій, шрифт титульної сторінки виконаний у вигляді кириличної в'язі.

В той же час на замовлення Володимира Гнатюка Юліян Панькевич створює сорок ілюстрацій з заставками до збірки народних голосінь, укладеної вченим, а також ілюстрації до народних загадок — обкладинка, двадцять

дві ілюстрації — шістнадцять пейзажів та шість заставок і кінцівок. Це все й досі чекає на своє опублікування.

Перебуваючи деякий час у селі Пуків на Бережанщині, художник намалював портрет відомого борця, уродженця цього села — Петра Шеремети — одного з організаторів групи, що вела боротьбу на Західній Україні проти польської шляхти в 20–30 роках.

Є відомості, що восени 1933 року Юліан Панькевич опинився у Харкові, що Наркомос УРСР направив його працювати старшим науковим працівником Харківського історичного музею імені Шевченка. Тут літнього дня 1935 року при загадкових обставинах раптово обірвалося життя славного мистця Юліана Панькевича.

О. Черемшинський — заслужений працівник культури України, член НТШ у Львові

Література

Івановський Я. Й. Юліан Панькевич: Нарис про життя і творчість. — К.: Мистецтво, 1986. — 80 с.: іл.

Дичко Б. Лицар красного мистецтва: Юліан Панькевич створив перший портрет з натури Івана Франка: [Життєвий і творч. шлях художника] // Свобода. — 2003. — 2 серп. — (Уславлені імена).

Майстер пензля: [Короткі відомості про життєвий і творч. шлях Ю. Панькевича] // Вісті Придністров'я. — 2003. — 4 лип. — (140-річчя від дня народження Ю. Панькевича).

Панькевич Юліан Іванович: Укр. художник, графік, ілюстратор, публіцист // Провідники духовності в Україні. — К., 2003. — С. 722–723.

Панькевич Юліан Іванович (псевд. – Простен Добромисл; 4.VII.1863, с. Устя Зелене, тепер Терноп. обл. — 1933, Харків) — укр. живописець і графік // Мистецтво України: Біогр. довідник / За ред. А. В. Кудрицького. — К., 1997. — С. 461–462.

Панькевич Юліан Іванович (4.07.1863–1933) — укр. живописець і графік // Митці України: Енцикл. довідник. — К., 1992. — С. 445.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2003 рік: Бібліогр. список / Уклад. М. Друневич. — Т., 2003. — С. 46–48: про Ю. Панькевича.

11 ЛИПНЯ

130 років від дня народження Олександра Онуфрійовича Лушпинського

(11.07.1878–1944) — архітектора, скульптора, декоратора, художника, історика мистецтва

О. Лушпинський належить до тих діячів українського мистецтва, творча спадщина яких ще чекає свого вивчення. Він був передусім архітектором, однак плідно творив, виробивши власну художню манеру, в галузі декоративно-прикладного мистецтва, скульптури, малярства, побутової кераміки, меблярства. Митець був чільним представником українського модерну першої половини ХХ ст.

Народився 11 липня 1878 року в селі Буцнів, нині Тернопільського району, в сім'ї робітника панського маєтку. Дитинство провів у селі Озеряни, нині Борщівського району на Тернопільщині, де його батьки переїхали працювати. Навчався в нижчих класах гімназії в Бучачі і старших класах гімназії в Бережанах. У 1898–1904 рр. здобував фах архітектора у Львівській політехніці. Завершивши навчання, жив у Львові.

О. Лушпинський був учнем відомого галицького архітектора І. Левинського (1851–1919) і від нього захопився модерними тенденціями в мистецтві. До початку Першої світової війни працював у фірмі свого вчителя, колективно проектуючи і будуючи сакральні та цивільні будівлі в Галичині. Під керівництвом І. Левинського разом з іншими його учнями він вклав свої натхнення і працю у зведення багатьох споруд у Львові: ансамблю будівель товариства «Дністер», будинків Червоного Хреста, бурси Українського педагогічного товариства, бурси Народного дому, Музичного товариства ім. М. Лисенка, будівель у монастирі сестер-василянок та ін. О. Лушпинський є співавтором будинків Народного дому в Станіславі (нині Івано-Франківськ) і Дрогобичі, сільськогосподарської школи в Миловані, церков у Львові, Станіславі, Тисмениці й інших містах і селах Галичини. Митець також самостійно спроектував будинок Народного дому в Копичинцях, кільканадцять сакральних споруд, серед них — церкви Перенесення мощів святого Миколая Чудотворця в рідному селі, Успіння Пресвятої Богородиці у селах Серединки і Чернелів-Руський (нині в Тернопільському районі).

У спроектованих за участю О. Лушпинського та ним самим будівлях видно простежуються впливи українського народного мистецтва. В оформленні стін використані керамічні орнаментальні вставки. О. Лушпинський, спираючись на мистецьку спадщину попередніх часів, створив власну модерну манеру декорування цивільних і культових споруд, розробив оригінальні композиції та орнаменти.

Він є автором пам'ятників Т. Шевченку у Винниках біля Львова (1913, 1925) і с. Бурдяківцях на Борщівщині (1913), монументальної споруди на честь М. Шашкевича та інших скульптурних творів.

Наприкінці 1917 р., невдовзі після звільнення Галичини від російських військ, О. Лушпинський видав альбом «Відбудова села». У ньому були подані проекти сільських житлових споруд, що було актуально в зв'язку з відбудовними роботами і будівництвом в краї після закінчення воєнних дій. У 1920 р. вийшов його новий альбом «Дерев'яні церкви Галичини XVI–XVIII ст.». Він став підсумком майже дворічної праці автора, коли той об'їздив край і занотував на папері все найцінніше, що збереглося з дерев'яних сакральних споруд після воєнного лихоліття.

В 1920–1930-і рр. митець творив переважно в галузі прикладного мистецтва, лише почасти проектував церковні споруди. Займатися архітектурою, як раніше, він не мав можливості.

О. Лушпинський був обраний членом Українського технічного товариства, дійсним членом НТШ і почесним членом «Просвіти». Вхпив до Гуртка діячів українського мистецтва, що постав у 1922 р.

Помер у Львові під час німецько-фашистської окупації.

П. Гуцал

Література

Новосядлий Б. Буцнів: Екскурс у минуле на хвилях любові: Іст.-краєзн. нарис. — 2-е вид., переробл. і доп. — Т.: Джура, 2006. — 296 с.

С. 58, 61, 62, 235, 243, 244: Про О. Лушпинського; С. 61: фотогр.

Новосядлий Б. Буцнів — село над Серетом: Іст.-краєзн. нарис. — Т.: Оперативний друк, 1998. — 216 с.

С. 37, 38, 39, 174, 176, 182: Про О. Лушпинського.

Українське мистецтво та архітектура кінця XIX — початку XX ст. — К.: Наук. думка, 2000. — 240 с.

С. 168, 170, 173, 174, 175, 177, 193: Про О. Лушпинського.

Лушпинський Олександр (1878–1944) — укр. архітектор // УРЕ. — 2-е вид. — К., 1981. — Т. 6. — С. 246.

Лушпинський Олександр (1878–1944) — укр. архітектор // Мистецтво України: Біограф. довідник / За ред. А. В. Кудрицького — К., 1997. — С. 379.

Лушпинський Олександр (1878–1944) — укр. архітектор // Митці України: Енциклопед. довідник / За ред. А. В. Кудрицького. — К., 1992. — С. 373.

Лушпинський Олександр (1878, с. Буцнів, нині Терноп. р-ну — 1944, м. Львів) — архітектор / І. Дуда, Б. Новосядлий, Б. Пиндус // ТЕС. — Т., 2005. — Т. 2. К–О. — С. 411.

Лушпинський Олександр (1878–1943), інж. архітектор // Енциклопедія українознавства / За ред. В. Кубійовича — Л., 1994. — Т. 4. — С. 1390.

17 ЛИПНЯ

120 років від дня народження Шмуеля Йосефа Агнона

(17.07.1888–17.02.1970) — єврейського письменника, ауреата Нобелівської премії

Лауреат Нобелівської премії (1966 р.) Шмуель Йосеф Агنون (справжнє прізвище — Чачкес) народився в Бучачі 17 липня 1888 р. в сім'ї торговця шкірами, який отримав освіту равина. Мати була грамотною жінкою. Великий вплив на майбутнього письменника мав дід по материній лінії, купець Іегула Фарб.

Здібний хлопець спочатку вчився читати, тримаючи у руках Святе Письмо. Малий Агنون відвідував хедер, а потім «Беф хамідрам» («Будинок навчання»), де вивчав Талмуд, твори давніх єврейських письменників, повчання хасидів. Підлітком він стає активним сіоністом. Свої перші вірші Агنون опублікував у місцевій газеті на івриті і на їдиш. 18-річним юнаком він поїхав до Львова, де працював у єврейській газеті. 1907 р. Агنون емігрував до Палестини, де через деякий час давав уроки івриту, працював секретарем іудейського суду, в інших організаціях. 1909 р. опублікував повість «Покинуті дружини». Назва цієї книжки згодом стала його літературним псевдонімом. «Агنون» у перекладі з івриту означає «Покинутий». Із 1924 р. Агنون стає офіційним прізвищем письменника. Всі твори він писав на івриті, використовуючи іудейську культуру, давні релігійні мотиви.

З 1912 р. Агنون живе в Берліні, де вивчає класиків, читає лекції з єврейської літератури, дає уроки івриту, разом із філософом Мартином Бубером збирає матеріали про хасидизм і засновує журнал «Юде».

Німецький підприємець Залман Шокену 1915 р. виділяє йому стипендію на п'ять років для занять літературною творчістю і випуском антології єврейської літератури. Згодом Агنون з його допомогою відкриває видавництво, де випускає кілька повістей і збірників оповідань. У 1919 р. він одружується з Есфірі Маркс, з якою виховали дочку і сина.

Багато його рукописів і бібліотека (понад 4 тисячі стародавньоєврейських книг) згоріло під час пожежі в будинку, в якому жив Агنون. Після цього письменник 1924 р. знову переїздить до Палестини. Згодом він писав: «Власне в Єрусалимі я написав все, що Бог вклав у моє серце і моє перо».

Творчий шлях Агнона продовжувався більше 60 років, майстерність і визнання приходили до нього поступово. В 1992 р., в час арабського заворушення, будинок письменника був розграбований, і йому довелося будувати новий, в якому він прожив до кінця життя. Тут Агنون написав двотомний роман «Весільний балдахін», який опублікував у 1931 р. Це — пригоди бідного хасида у Східній Європі в пошуках чоловіків і приданого для трьох своїх дочок.

У 1930 р. Агнон знову їде в Європу, в Берліні видає «Повне зібрання оповідань» (1931) і відвідує Бучач та інші міста Польщі, де були іудейські общини. Враження від своєї поїздки лягли в основу роману «Нічний гість» (1937), в якому герой зустрічається з рідним містечком і застає його спустошеним війною. До подій в Галичині Агнон звертається трохи раніше в романі «Проста історія» (1935).

На початку 30-х років твори Агнона публікувались німецькою мовою. З 1938 р., після закриття нацистами видавництва Шокена, підприємець перебирається в Тель-Авів, де продовжує випускати книги письменника. Наприкінці Другої світової війни Шокен відкриває філіал видавництва в Нью-Йорку і публікує Агнона англійською мовою, що сприяє світовій популярності письменника. Впливовий американський критик Едмунд Уілсон в кінці 50-х років офіційно висуває кандидатуру Агнона на здобуття Нобелівської премії з літератури. Такої шани письменник був удостоєний у 1966 р. «за оригінальне мистецтво оповіді, навіане єврейськими народними мотивами». Агнон на врученні нагороди виголосив коротку промову, в якій підкреслив вплив Талмуда та інших релігійних книг на його творчість.

В останні роки життя Агнон став популярним письменником, національним кумиром, класиком літератури на івриті. Він був удостоєний багатьох літературних премій (Біалікської Тель-Авіва 1935 і 1951 рр., премії Ізраїлю 1950 і 1958 рр. та ін.), звань почесного доктора університетів Єрусалима і США. 1962 р. його вибрано почесним громадянином Єрусалима.

Помер Агнон 17 лютого і похований на Єлеонському кладовищі в Єрусалимі. В 1952–1959 рр. у Тель-Авіві вийшло двотомне зібрання творів Агнона. За останні роки статті про його життя і творчість з'явилися в Україні, зокрема в Українській літературній енциклопедії, журналі «Тернопіль» та інших місцевих виданнях. Повесть «У серцевині морів» змальовує побут і природу Бучача, Язлівця та інших куточків Тернопільщини, де провів дитячі роки письменник.

На превеликий жаль, Україна ще не має свого письменника-лауреата. Поки що ми можемо пишатися лише тим, що ізраїльський художник слова, лауреат цієї престижної нагороди Шмуель Йосеф Агнон є вихідцем із нашої землі.

П. Бубній — член Національної
спілки журналістів України

Література

Агнон Ш. Й. Бучач моє родинне місто / Пер. М. Довганчук-Хвостенко. — Бучач: Бучач друк, 2003. — 184 с.

Агнон С. И. Во цвете лет: Повести и рассказы: Пер. с иврита. — М.: Панорама, 1996. — 352 с. — (Лауреаты Нобелевской премии).

Агнон Ш. Й. Що вплинуло на мою творчість...: З промови, виголошеної під час вручення Нобелівської премії // Відродження. — 1993. — № 7. — С. 75–76.

Шмуель Йосеф Агнон — лауреат Нобелівської премії: [До 110-річчя від дня народження]: Літ.-красн. збірник. — Т., 1998. — 59 с.

Західна Україна в житті і творчості Нобелівського лауреата з літератури Ш. Й. Агнона // Левченко О. Нобелівська інтелектуальна еліта й Україна. — Т., 2000. — С. 122–143.

Сулима М. Українські мотиви в творчості Агнона // Тернопілля'98–99: Регіон. річник. — Т., 2002. — С. 387–388.

Гродецька В. Шмуель Агнон — земляк-нобеліант: 115 річниця з дня народження // Rіa плюс. — 2003. — 23 квіт.

Жук О. Бучачанин — геніальний син двох народів: [Відзначення 115-ї річниця від дня народж. Ш. Агнона в Бучачі] // Нова доба. — 2003. — 25 лип. — (Ювілеї).

Килимник Ю. Україна — батьківщина шістьох Нобелівських лауреатів // День. — 2003. — 12 груд. — С. 20.

Коваль Г. У Бучачі, де жив Агнон // Вільне життя. — 2003. — 9 серп. — (Нобеліана «ВЖ»).

Костюк С. Стрипа слухала Агнона: [Відзначення 115 річниця від дня народж. письменника в Бучачі] // Тернопіль вечірній. — 2003. — 14 серп.

Нобелівський лауреат з України: [Ш. Агнон] // Сільський час. — 2000. — 29 берез.

Павлишин Т. Дві мрії, що збулися: [Про переклад М. М. Довганчук-Хвостенко кн. Ш. Й. Агнона «Бучач моє родинне місто» на укр. мову] // Нова доба. — 2003. — 21 берез. — (Творчість земляків).

17 липня минає 115 років від дня народження видатного земляка Шмуеля Йосефа Агнона: [Темат. сторінка] // Нова доба. — 2003. — 11 лип., фотогр.

Снітовський О. Річниця Нобелівського лауреата: [115 річниця від дня народж. Шмуеля Йосефа Агнона] // Експрес. — 2003. — 22 лип.

Шаповалов А. Уродженець Бучача на іноземній купюрі // День. — 2003. — 15 лют. — С. 5; фотогр. — (Пошта «Дня»).

Ковальков Ю., Покальчук Ю. (ЕСУ). Агнон Шмуель Йосеф (справж. — Чачкес; 17.07.1888, м. Бучач — 17.02.1970, м. Гдера, Ізраїль) — єврейський письменник // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А–Й. — С. 23–24; фотогр.

Покальчук Ю. В. Агнон Шмуель Йосеф (справж. — Чачкес; 17.07.1888, м. Бучач, нині Терноп. обл. — 17.02.1970, Гдера, Ізраїль) — письменник // ЕСУ. — К., 2001. — Т. 1. А. — С. 150–151.

Щавурський Б. Агнон Шмуель Йосеф Галеві (автонім: Чачкес, Шмуель Йосеф Галеві — 17.07.1888, м. Бучач Терноп. обл. — 17.02.1970, Єрусалим, Палестина) — ізраїльський івритомовний письменник, лауреат Нобелівської премії 1966 (спільно з Неллі Закс) // Зарубіжні письменники: Енциклопед. довідник. — Т., 2006. — Т. 1. — С. 10–12; фотогр. — Бібліогр.: с. 12.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2003 рік: Бібліогр. список / Упоряд. М. Друневич. — Т.: Підручники і посібники, 2003. — С. 48–50: Про Ш. Й. Агнона.

7 СЕРПНЯ

50 років від дня народження Григорія Платоновича Шергея

(7.08.1958) — заслуженого діяча мистецтв

Народився 7 серпня 1958 р. у селі Кордишів Шумського району.

У 1977 році закінчив Чортківське педагогічне училище, а в 1981 р. — відділ театральної режисури Київського державного інституту культури ім. О. Корнійчука. З 1981 р. працював старшим методистом театального мистецтва обласного науково-методичного центру, старшим інспектором культурно-освітніх установ управління культури, заступником директора, а з 1988 по 1992 рр. — директором обласного науково-методичного центру. З 1992 по 1995 рр. — начальник управління культури. Потім був головним режисером Тернопільської облдержтелерадіокомпанії, працював директором ПП «Центр міжнародних культурних ініціатив».

З ініціативи Г. Шергея в 1990, 1991, 1994 рр. на Тернопільщині були вперше проведені міжнародні фестивалі любительських театрів «Тернопільські театральні вечори». Колективи області побували в Англії, Австрії, Німеччині, Канаді, Словаччині, Північній Ірландії.

З 2000 року Г. Шергей очолював Тернопільську обласну філармонію. У березні 2007 року призначений начальником управління культури облдержадміністрації.

Депутат Тернопільської міської ради (2006). Заслужений діяч мистецтв України (2005).

Література

А музика звучить / Розм. з дир. обл. філармонії Г. Шергеєм вела Г. Садовська // Вільне життя. — 2003. — 28 черв., фотогр.

Садовська Г., Шергей Г. Нові колективи, нові програми — і старі біди: [Робота обл. філармонії] // Вільне життя. — 2004. — 3 лип. — С. 8. — (Вечори у філармонії).

Собуцька В. В одну річку увійти двічі...: [Про стан та перспективи розвитку культури області у розм. із заслуженим працівником культури України,

начальником упр. культури Г. Шергеєм] // Свобода. — 2007. — 4 лип. — С. 5; фотогр.

Тернопільська філармонія: традиції і новаторство / Розм. з дир. філармонії Г. Шергеєм вела Т. Бойко // Культура і життя. — 2003. — 4 черв. — С. 4.

Григорій Шергей: «Культуру треба відроджувати, як би складно не було» / Розм. з начальником обл. упр. культури вела Г. Садовська // Вільне життя. — 2007. — 4 лип. — С. 5; фотогр.

Григорій Шергей: «У культурі працюю понад 25 років» / Розм. з начальником обл. упр. культури облдержадміністрації вела О. Сагаль // Нова Тернопільська газета. — 2007. — 28 берез. — С. 3; фотогр.

Шергей Г. Якщо нашій філармонії трішки допомогти, у неї — велике майбутнє: Тернопільській обласній філармонії — 65! // Нова Тернопільська газета. — 2005. — 23 лют. — С. 3.

Про відзначення державними нагородами України з нагоди 14-ї річниці незалежності України за значний особистий внесок у соціально-економічний, науковий та культурний розвиток України, вагомі трудові здобутки та активну громадську діяльність: Указом Президента України присвоїти почесне звання «Заслужений діяч мистецтв України» Шергею Григорію Платоновичу // Вільне життя. — 2005. — 3 верес. — С. 2. — (Вітаємо!).

Бойко Т. Рукотворне диво — світ його захоплень: [Творч. портрет дир. обл. філармонії Г. П. Шергея] // Свобода. — 2005. — 22 жовт. — С. 4; фотогр. — (Штрихи до портрета).

Григорій Шергей та Левко Корженевський — заслужені! // Нова Тернопільська газета. — 2005. — 21–27 верес. — С. 7; фотогр.

Коверко Г. Культуру віддали у культурні руки: Григорій Шергей призначений начальником обл. упр. культури // Свобода. — 2007. — 24 берез. — С. 2. — (Призначення).

21 СЕРПНЯ

65 років тому відбувся III Великий надзвичайний збір ОУН

(21-25.08.1943)

Сьогодні багато друкують роздумів, припущень щодо місцевості, де саме відбувся III Великий надзвичайний збір ОУН, на якому головою проводу обрано Романа Шухевича. Розпочав цей Збір свою роботу 21 серпня 1943 року в селі Золота Слобода Козівського району на обійстях Чарківських і Фостяків (за цвинтарем). Та з початком цієї праці українська поліція повідомила, що німці «пронюхали» й будуть робити в селі облогу, аби його ліквідувати. В тому часі наречена Ярослава Федорівна (рідний брат якого Петро Федорів був заступником голови СБ Головного проводу і відповідальним за

безпеку Збору) отримала термінове завдання знайти місце для передислокації Великого збору й він перемістився на денісівський хутір Веснівку, поля якого межують із полями золотослобідськими, на обійстя Григорія і Ганни та Миколи й Анастасії Микитівих (двох братів, що жили по сусідству).

Коли Великий надзвичайний збір ОУН завершив свою роботу 25 серпня 1943 року, тоді його верхівка запропонувала Григорію та Ганні Микитів влаштувати для них вечірку. На ній було гамірно, весело. Під час цього дозвілля один із гостей поклав Ганні руку на плече й сказав: «У Вас був Вибір. Колись, як Україна стане вільною, на Вашій хаті ці слова будуть золотом написані».

Б. Савак

Література

Гайдукевич Я. Від легенд до сьогодення: роки, події, люди... // Гайдукевич Я. Золота Слобода. — Т., 2000. — С. 63: Про Надзвичайний збір ОУН.

Гайдукевич Я. Золота Слобода у контексті українських національно-визвольних змагань // Денісівський вісник: Газета-квартирник Денісів. красн. музею. — 2002. — № 8. — С. 5–6.

Дашкевич Я. Штрихи до політичного портрету Романа Шухевича: Есе // Україна в минулому. — К.; Л., 1995. — Вип. 5. — С. 63: Про Надзвичайний збір ОУН.

Полянський Ф. Тернопілля — резиденція керівника Українського руху Опору Романа Шухевича (1943–1945) // Рада. — 2007. — № 6. — С. 38–39.

Савак Б., Савак О. Села Яструбове, Денісів та Купчинці (колись містечко Бродилів) на карті Тернопілля: Турист. путівник. — Т., 2007. — С. 8: Про Надзвичайний збір ОУН.

Савак Б. Тетяна Федорів: життя на вітвар української волі // Тернопілля '97: Регіон. річник. — Т., 2000. — С. 205: Про Надзвичайний збір ОУН.

23 СЕРПНЯ

75 років від дня народження Степана Франковича Будного

(23.08.1933–22.06.1958) — українського поета

Народився 23 серпня 1933 року в селі Струсові Тербовлянського району, там пройшло його дитинство, юність, там почалося його становлення як поета, літератора, громадянина.

Закінчивши середню школу, Степан єдиний вступив на філологічний факультет Чернівецького державного університету. В студентські роки брав активну участь у літературних вечорах, публікував свої поетичні та прозові твори в університетській багатотиражці, класній газеті «Радянська Буковина», займався перекладами.

У своєму щоденнику Степан занотував: «Зайнятий випуском факультетської стінгазети. Оформляю всі замітки. Роботи багато. Підготував добірку

віршів до альманаху «Радянська Буковина»... Одержав листа від удмуртського поета Германа Ходирева. Дякує за переклад його вірша українською мовою... Просить написати про літературне життя на Буковині, неодмінно треба дати відповідь».

Роботи було багато, але часу доля відвела дуже мало. У 1957 році Степан Будний закінчив університет. Йому пропонували роботу в Чернівцях, але він відмовився. У щоденникових записках того часу читаємо: «Більшість товаришів їде на Волинь. Мене і А. Д. направили в розпорядження Чернівецького облвню: для зміцнення літоб'єднання Буковини. А мені треба би перебраться в Тернопільську область. Там мати. Вона чекає».

Степан Будний повернувся до рідного Струсова. Спочатку вчителює у Кровинківській семирічці. А згодом переходить працювати у струсівську районну газету «Червоні зорі». Одночасно викладає українську мову й літературу у вечірній школі. Йому хочеться більше працювати, приносити радість людям своєю роботою. І як гімн цій праці звучать рядки:

Хочу так я прожить
Кожен день, кожна мить,
Щоб горіла в руках,
Щоб хрустіла піском на зубах,
Зігрівала до сьомого поту — робота.

Та несподівано до нього підкралася жорстока недуга — і перекреслила всі мрії, надії, сподівання, творчі задуми. Степан потрапляє до лікарні. Але і тут, смертельно хворий, він не здається. Пише вірші, готує до друку збірку «Людина до сонця йде».

«Нещодавно я читав свої вірші лікарю і медсестрі. І сльози цих жінок для мене — найвища нагорода», — записав Степан у щоденнику.

За два дні до смерті він ще прийшов, незважаючи на заборону лікарів, на обласне радіо і прочитав свої поезії востаннє.

Помер Степан Будний 22 червня 1958 року. Похований у Струсові.

У Тернополі його іменем названа обласна літературно-мистецька премія. Посмертно, у 1991 році, Степана Будного прийняли у члени Спілки письменників України. У Струсові, на батьківщині поета, в середній школі, яка носить його ім'я, відкрито музей.

Творчий доробок Степана Будного ще чекає своїх дослідників.

В. Котляр — головний спеціаліст
ДАТО

Література

Будний С. Людина до сонця йде: Поезії. — К.: Молодь, 1961. — 91 с.

Будний С. Неопубліковані поетичні і прозові твори. — Тербовля, 1993. — 64 с. — (Наші славетні земляки).

Будний С. Поезії. — К.: Молодь, 1972. — 167 с.

Будний С. Ф. Син землі: Поезії. Художня проза. Щоденникові записи. Листи. У вінок поетові. Слово поета у піснях / Упоряд.: Г. Й. Кушнерик, М. М. Ониськів; Вступ. стаття Г. Й. Кушнерика. — Л.: Каменяр, 1997. — 382 с., 8 арк. іл.

Будний С. Земля: Вірш // Позакласне читання: Зб. худож. творів. — Т., 1998. — С. 123.

Будний С. Тернопілля: Вірш // Тернопіль. — 1994. — № 5–6. — С. 92.

Будний С. Україні; Батьківщина; Земля; Тернопілля; «Мій старий білокамінний дім...»: [Вірші] // Тербовлянщина: Красн. і літ.-мистец. альманах-календар на 2001 рік. — Т., 2001. — С. 114; 301–302. — (900-річчю Тербовлі присвячується).

Добровольський М. Щастя бути молодим: До 70-річчя від дня народження поета Степана Будного // Вільне життя. — 2003. — 23 серп.

Капелуш Г. Молодість вічна: Світлий пам'яті Степана Будного // Гомін волі. — 2003. — 27 верес.

Котляр В. Обірвана дорога до сонця...: 23 серпня 2003 р. С. Будному виповнилося б сімдесят // Свобода. — 2003. — 19 серп., фотогр. — (Ювілеї).

Ліберний О. Судилося бути вічно молодим: 70-річчя Степана Будного // Свобода. — 2003. — 30 серп.

Цицюра Р. На 74-у році пішла із життя наречена Степана Будного Надія Бейгер // Нова Тернопільська газета. — 2006. — 19–25 квіт. — С. 9; фотогр.

Бейгер Н. «Принеси мені пролісків білих...»: [Спогади про останні хвилини життя С. Будного. Зап. Н. Бойчук] // Воля. — 2003. — 20 черв., фотогр. — (Роки і долі).

Цицюра Р. «Степан Будний помер на моїх руках»: [Про поета і друга згадує Н. Є. Бейгер] // Нова Тернопільська газета. — 2005. — 28 жовт. — С. 9; фотогр.

Бугера О. Син землі: Літ.-муз. композиція, присвячена поетові Степану Будному // Дивослово. — 2003. — № 11. — С. 61–65.

Ліщинська Н. Життя як спалах: Літ. портрет Степана Будного (1933–1958) // Освітнянин. — 2003. — № 5. — С. 22–23. — (На допомогу словеснику).

Павлюк О. Йому судилося бути завжди молодим: [Вшанування пам'яті поета С. Будного] // Колос. — 2003. — 11 жовт., фотогр.

Гевко Я., Кушнерик Г. Будний Степан Франкович (23.08.1933, м-ко Струсів, нині с. Тербовлян. р-ну — 22.06.1958, м. Тернопіль, похов. у с. Струсів — поет // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А–Й. — С. 195; фотогр.

Рева Л. Г. Будний Степан Франкович (23.08.1933, м-ко Струсів, нині село Тербовлян. р-ну Терноп. обл. — 22.06.1958, Тернопіль) — письменник // ЕСУ. — К., 2004. — Т. 3. Біо–Бя. — С. 540; фотогр.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2003 рік: Бібліогр. список / Уклад. М. Друневич. — Т., 2003. — С. 56–58: Про С. Будного.

24 СЕРПНЯ

70 років від дня народження Богдана Омеляновича Базилікута

(24.08.1938) — оперного співака, педагога, народного артиста України

Народився 24 серпня 1938 року у с. Гадинківцях, нині Гусятинського району Тернопільської області. Закінчив Львівську консерваторію (1971; клас М. Шелюшка). 1971–79, 1984–90 — соліст Львівського театру опери та балету, 1979–83 — ансамблю пісні й танцю Південної групи військ в Угорщині. Працював викладачем (1960–61, 1964–71, від 1987), від 1993 — професор Дрогобицького педагогічного університету. Лауреат республіканського пісенного конкурсу (Краснодон, 1969, 1-а премія).

У фонд Українського радіо записав понад 70 пісень: старовинні українські пісні та романси, колядки в обробці Д. Січинського та ін., пісні народів СРСР мовою оригіналу. Випустив 3 аудіокасети, серед них: «3 Різдвом Христовим», «Стрілецькі пісні Р. Купчинського».

Партії: Андрій («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського), Петро («Наталка Полтавка» М. Лисенка), Ленський («Євгеній Онегін» П. Чайковського), Альфред, Герцог («Травіата», «Ріголетто» Дж. Верді), Дубровський (однойменна опера Е. Направника), Пінкертон («Мадам Баттерфляй» Дж. Пуччіні), Стефан («Страшний двір» С. Монюшка), Голицин («Хованщина» М. Мусоргського), Ернесто («Дон Паскуале» Г. Доніцетті), Надір («Шукачі перлів» Ж. Бізе) та ін.

Народний артист України (1992).

В. Грабовський (ЕСУ)

Література

Українські пісні та романси з репертуару Богдана Базилікута / Упоряд. Б. Базилікут. — Л.: Каменяр, 2003. — 101 с.: іл., нот.

Шалата М. Пісня — праця Богдана Базилікута // Українські пісні та романси з репертуару Богдана Базилікута. — Л., 2003. — С. 3–8.

Шляхами «Просвіти»: Базилікут Богдан, оперний співак // Просвіта. — 1997. — № 3 (берез.).

Базилікут Богдан Омелянович (24.VIII.1938, с. Гадинківці, тепер Терноп. обл.) — укр. співак (ліричний тенор), н. а. України з 1992 // Мистецтво України: Біогр. довідник / За ред. А. В. Кудрицького. — К., 1997. — С. 35.

Грабовський В. С. Базилікут Богдан Омелянович (24.08.1938, с. Гадинківці, нині Гусятин. р-ну Терноп. обл.) — співак (ліричний тенор). Нар. арт. України (1992) // ЕСУ. — К., 2003. — Т. 2. Б–Біо. — С. 90.

Грабовський В., Дуда І. (ЕСУ) Базилікут Богдан Омелянович (24.08.1938, с. Гадинківці, нині Гусятин. р-ну) — співак (ліричний тенор), педагог. Нар. арт. України (1992) // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А–Й. — С. 66.

Мазепа Л. З. Базилікут Богдан Омелянович (24.VIII.1938, с. Гадинківці, тепер Тернопільської області) — український співак (ліричний тенор), нар. арт. України з 1992 // Мистецтво України: Енциклопедія. — К., 1995. — Т. 1. — С. 129.

28 СЕРПНЯ

125 років від дня народження Степана Васильовича Бриковича

(28.08.1883–1948) — адвоката, доктора права, громадського діяча

Народився 28 серпня 1883 р. у Тернополі у міщанській сім'ї. В рідному місті закінчив у 1902 р. гімназію. Право вивчав у Львівському університеті. Повернувся до Тернополя, де спочатку працював у канцелярії С. Голубовича, а згодом, здобувши ступінь доктора права, розпочав власну адвокатську практику. Як правник, допоміг українським міщанам і селянам відстоювати свої права, які порушувалися за Австро-Угорщини (до 1914 р.), російської окупації Східної Галичини (1914–1917 рр.) та Польщі (1920–1939 рр.).

Активний учасник українського громадського життя в Тернополі і повіті за весь період праці в місті. Очолював «Міщанське братство» (другий його голова), а в 1920–1930-і рр. — товариство «Рідна школа». Входив до управ філії «Просвіти» і Подільського союзу кооператив, брав участь у роботі інших організацій та установ. В травні-ліпні 1917 р. був секретарем Української Тернопільської ради — представницької організації, що в період революційних подій відстоювала інтереси українського населення міста. В період ЗУНР очолював відділ відбудови у комісаріаті Тернопільського повіту. У 1928 р. висувався кандидатом у послы польського сенату від Української соціалістично-радикальної партії, однак не був обраний.

Під час німецько-фашистської окупації 1941–1944 рр. — перший голова Українського допомогового комітету в Тернополі; згодом усунутий окупантами з цієї посади. В березні 1944 р., перед приходом радянської армії, емігрував у Німеччину. Там перебував у таборах для переміщених осіб, надавав юридичну допомогу біженцям з України. С. Брикович є автором статей у

тернопільських і львівських періодичних виданнях, брошур на теми права, шкільництва та культурно-освітнього життя.

Помер у 1948 р. у м. Вюрцбург (Німеччина).

П. Гуцал

Література

Брикович Степан — адвокат, громадський діяч // «Журавлина» книга: Тернопільська українська західна діаспора: Словник імен. — Т., 1999. — Ч. 1. А–Й. — С. 72–73.

Степан Брикович — український вчений-юрист // Хома В. Старовинні Купчинці. — Т., 2000. — С. 163–164.

Ювілейна книга Української гімназії в Тернополі. 1898–1998: До сторіччя заснування / За ред. С. Яреми. — Т.; Л. — 1998. — С. 99, 102, 104, 113, 555, 580, 666: Про С. Бриковича.

Брикович Степан (1883–1948), адвокат, гром.-політ. діяч // Енциклопедія українознавства / За ред. В. Кубійовича. — Л., 1993. — Т. 1. — С. 176.

Левчук М. Брикович Степан (1883, за ін. даними — 1884, м. Тернопіль — 1948, м. Вюрцбург, Німеччина) — адвокат, громадський діяч // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А–Й. — С. 186.

Мельничук Б., Мельничук Х. Брикович Степан (1883, за ін. даними — 1884, Тернопіль — 1948, м. Вюрцбург, Німеччина) — адвокат, громадсько-політичний діяч // ЕСУ. — К., 2004. — Т. 3. Біо–Бя. — С. 455.

31 СЕРПНЯ

125 років від дня народження Осипа Тадейовича Назарука

(31.08.1883–31.03.1940) — письменника, журналіста, громадського діяча

Широкому загалу О. Назарук відомий насамперед як талановитий письменник і публіцист, автор художніх творів на історичну тематику, а також як учасник звитяжної боротьби в лавах Українських січових стрільців (УСС). За фахом він був адвокатом, і в 1920–1930-і роки мав славу вмілого оборонця на гучних судових процесах. Не менш значимою була його широка громадсько-політична діяльність, передусім як державного діяча УНР і ЗУНР.

Народився 31 серпня 1883 року в родині кушніра в селі Нагорянка, що нині належить до м. Бучача на Тернопільщині. Навчався в нижчих класах Бучацької гімназії, потім — у гімназії в Золочеві, з якої був виключений за захоплення політикою, тож випускні іспити складав в українській гімназії у Львові. Від 1904 р. студював право у Віденському університеті, за винятком 1906–07 академічного року, коли відвідував університет у Львові. Завершив навчання у 1908 р. і невдовзі працював у Бучачі помічником адвоката в канцелярії А. Мозлера. Разом із ним видавав двомовну газету «Двірська служ-

ба». В грудні 1911 р. здобув ступінь доктора права і невдовзі переїхав у Львів, де продовжив адвокатську практику.

В останні гімназійні роки О. Назарук брав активну участь у діяльності Української радикальної партії (УРП), членом якої став у 1905 р. Його обрали до головної управи партії та одночасно її секретарем. До листопада 1918 р. був співредактором і редактором газети «Громадський голос». Коли в серпні 1914 р. російська армія почала наступ у Галичину, австрійські власті заарештували О. Назарука як неблагонадійного й інтернували в таборі Талергоф. Через чотири місяці українські парламентарі у Відні домоглися його звільнення. Після цього, за дорученням Союзу визволення України, виїхав у Швецію для налагодження контактів з політичними силами країни, щоб заручитися їхньою підтримкою української визвольної справи. У Стокгольмі він зустрічався з президентом парламенту та міністром іноземних справ Швеції, а також відомим літератором А. Енсенем.

Влітку 1915 р. О. Назарук повернувся у Відень, увійшов до секретаріату Загальної української ради. Тоді ж у званні хорунжого вступив у легіон УСС та очолив пресову квартиру УСС, яка від вересня 1915 р. до червня 1916 р. розташовувалась у селах Вівся на Козівщині і Соснів на Теребовлянщині. Восени 1916 р. в рядах УСС вів культурно-просвітню роботу на Волині, а навесні-влітку 1918 р. — на Поділлі за Збручем.

Коли 18–19 жовтня 1918 р. у Львові зібралась Українська національна рада, О. Назарук, як представник УРП, брав діяльну участь в її роботі. 5 листопада, за дорученням українського керівництва, виїхав у Київ до гетьмана України П. Скоропадського за військовою допомогою, яка була вкрай необхідною в умовах польсько-української війни, що розпочалась. Однак галицька делегація не виконала своєї місії, О. Назарук залишився у Великій Україні і за рекомендацією С. Петлюри був призначений в уряді УНР керівником відділу преси і пропаганди в ранзі міністра. Цю посаду офіційно обіймав до кінця квітня 1919 р., хоча фактично три місяці до відставки в зв'язку з постійними переїздами Директорії та уряду УНР не міг сповна виконувати свої державні обов'язки.

Навесні 1919 р. деякий час О. Назарук перебував на Кременеччині разом із частинами корпусу січових стрільців, яким командував Є. Коновалець. Потім прибув у Тернопіль, звідки перебрався у Станіслав (нині Івано-Франківськ), де брав участь у засіданнях УНРади ЗУНР. На початку червня очолив пресову квартиру УГА й одночасно почав редагувати часопис «Стрілець». В середині липня разом з армією перейшов на Велику Україну.

Від листопада 1919 р. О. Назарук перебував у Відні, де брав участь у діяльності екзильного (еміграційного) уряду на чолі з Є. Петрушевичем. В складі делегації ЗУНР на початку 1921 р. перебував у Ризі (Латвія), де тривали переговори про укладення мирного договору між Польщею та радянськими Росією й Україною. Потім у Копенгагені (Данія), як представник уряду

ЗУНР, зустрічався із заступником наркома закордонних справ радянської Росії М. Литвиновим.

Улітку 1922 р. Є. Петрушевич направив О. Назарука повноважним представником у Канаду для роботи серед української діаспори з метою збирання коштів на підтримку визвольної справи. Там він розгорнув значну активність, однак рішення Ради послів країн Антанти 14 березня 1923 р. про передання Східної Галичини до Польщі призупинило його дипломатичну діяльність.

У листопаді цього ж року О. Назарук переїхав у США, де в Чикаго очолив редакцію газети «Січові вісті». В цей час він проїнявся ідеями українського монархізму і зайнявся організацією гетьманського руху в Північній Америці. І хоча стосунки з П. Скоропадським виявилися дуже складними, що призвело в 1930 р. до виключення О. Назарука із Союзу гетьманців-державників, він залишився монархістом, прихильником гетьманської ідеології до кінця життя.

Від 1927 р. О. Назарук знову жив у Львові. Вхід до правління Союзу українських адвокатів у Львові. Був адвокатом на багатьох процесах, у тому числі політичних. Продовжував займатися політикою, хоча й не так активно і впливово, як раніше. Впродовж 1930–1939 рр. належав до керівництва Української католицької народної партії (від травня 1932 р. — Українська народна обнова) та редагував її часопис «Нова зоря».

Маючи непересічний талант літератора, з молодих років О. Назарук публікував свої твори. Його величезна творча спадщина не те що не вивчена, а й досі не описана. Найвідомішими є праці з історії УСС: «В першій лінії: Опис боїв під Золотою Липою» (1916), «Слідами УСС» (1916), «Над Золотою Липою: В таборах УСС» (1917); художні твори: історичні повісті «Князь Ярослав Осмомисл» (1918), «Проти орд Чингісхана» (1921), «Роксоляна. Жінка халіфа і падишаха (Сулеймана Великого), завойовника і законодавця» (1930), «Вічний Рим» (1937); спогади: «До Бакоти: Враження з подорожі до української Помпеї» (1919), «Рік на Великій Україні: Конспект споминів з Української революції» (1920), «Галицька делегація в Ризі 1920 р.» (1931), «В княжім Крилосі» (1937). Практично недоступною нинішньому читачеві залишається публіцистика О. Назарука, що розкидана по багатьох періодичних виданнях.

Коли у вересні 1939 р. Львів зайняли війська Червоної армії, О. Назарук залишився в місті. За лічені дні він побачив злочинні дії комуністичного режиму, адже в руках радянських каральних органів опинилося багато йому відомих людей. Щоб самому не потрапити під маховик репресій, на початку жовтня зумів переїхати в окуповану німецькими військами Польщу. Про те, як вибирався з «більшовицького раю», О. Назарук описав у своїх споминах, що в 1995 р. опубліковані окремою книгою «Зі Львова до Варшави: Утеча перед совітами в пам'ятних днях 2–13 жовтня 1939 року». Спочатку перебував у польській столиці, а невдовзі переїхав у Краків. Там передчасно помер.

В особистому, літературно-публіцистичному та громадсько-політичному житті О. Назарука було чимало здобутків і складнощів. Йому випало пройти звивистий шлях еволюції власних світоглядних і політичних поглядів — від ліворадикальних до правоконсервативних. У нашій історії він завжди буде непересічною особистістю, помітним діячем періоду Українських визвольних змагань, талановитим письменником і публіцистом.

П. Гуцал

Література

Назарук О. Зі Львова до Варшави: Утеча перед совітами в пам'ятних днях 2–13 жовтня 1939 року. — Л.: Наук. т-во ім. Шевченка, 1995. — 96 с.

Назарук О. Роксоляна: Жінка халіфа й падишаха (Сулеймана Великого), завойовника і законодавця: Іст. повість з 16-го століття. — К.: Політвидав України, 1990. — 302 с.

Назарук О. Осмомисл: Укр. іст. повість з XII ст. — Л.: Червона калина, 1991. — 253 с.

Назарук О. Осмомисл: Укр. іст. повість з XII ст.: Уривок з розділу «Битва під Теревовлею» // Тернопіль. — 1992. — № 5–6. — С. 17.

Бурачок Л. Канадський період діяльності Осипа Назарука // Галичина. — 2001. — № 5–6. — С. 254–257.

Васковський Р. Осип Назарук — ідеолог української державності // Нова доба. — 2000. — 14 лип., портр.

Те ж: Тернопіль вечірній. — 2000. — 19 квіт.

Гуцал П. Осип Назарук // Рада. — 2006. — № 4–5. — С. 53–55.

Задорожний С. Хто він Осип Назарук? // Свобода. — 1997. — 6 трав.

Меньків Г. Язловець — колиска автора «Роксоляни» // Нова доба. — 2003. — 22 серп., фотогр.

Сидорчук Т. Гетьманський рух у Сполучених Штатах Америки та Канаді в міжвоєнний період як історико-політичне та світоглядне явище: [О. Назарук — зачинатель гетьман. руху] // Київська старовина. — 2001. — № 6. — С. 101–116.

Симон Петлюра: Постаць на тлі епохи: [Про переписку з О. Назаруком] // Полянський О. Історичні силуети. — Т., 1998. — С. 50–51.

Спетрук Н. Світ історичних героїв Осипа Назарука // Нова доба. — 1998. — 28 серп.

Стрельський Г. Корифеї вітчизняного правознавства // Історія в школі. — 2006. — № 11. — С. 43–44: Про О. Назарука.

Васковський Р., Мельничук Б. Назарук Осип Тадейович (псевд. і крипт. — Банашкевич Андрій, Чужинець, А. Б., О. Н. Др., П. К. та ін.; 31.08.1883, м. Бучач — 31.03.1940, м. Краків, Польща) — письменник, редак-

тор, публіцист, історик, громадсько-політичний діяч // ТЕС. — Т., 2005. — Т. 2. К–О. — С. 594–595; фотогр.

Назарук Осип (1883–1940) — громадський і політ. діяч, письменник // Енциклопедія українознавства / За ред. В. Кубійовича. — Л., 1996. — Т. 5. — С. 1678.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 1998 рік: Бібліогр. список / Упоряд. Н. К. Іванко — Т., 1997. — С. 60–62: Про О. Назарука.

СЕРПЕНЬ

20 років із часу створення ансамблю народної музики «Візерунок» Тернопільської обласної філармонії

(серпень 1988)

У серпні 1988 року з талановитих випускників Рівненського інституту культури, Тернопільського музичного училища ім. С. Крушельницької та Львівської консерваторії був створений ансамбль народної музики «Візерунок» (художній керівник — заслужений артист України Мирослав Бабчук).

«Візерунок» — яскравий виразник національного фольклору Західного регіону України. Самобутність колективу полягає у використанні різноманітних маловідомих музичних інструментів (сопілка, дводенцівка, окорина, бугай, ліра, кобза, фрілка, най, гуцульське ребро).

Мелодико-пісенну палітру створює оркестрова група. Солістки-вокалістки заслужена артистка України С. Бабчук та І. Гречко й танцювальний дует (Л. Лірська та Ю. Якубів) вдало доповнюють програму.

У репертуарі колективу оркестрові твори, танці, народні пісні й мелодії Гуцульщини, Буковини, Надзбруччя в обробках С. Орла, В. Попадюка, М. Бабчука та ін.

Колектив брав участь у фестивалях у 15 країнах світу, у тому числі США, Канаді, Австрії, Англії, Німеччині, Франції, Польщі, Росії, Білорусії.

Ансамбль народної музики «Візерунок» — молодіжний колектив. Лауреат Республіканського конкурсу артистів естради (м. Ужгород, 1 премія).

Література

Вітаємо! За особистий внесок у соціально-економічний і культурний розвиток Тернопільської області, значні трудові здобутки та професіоналізм Указом Президента України присвоєно почесне звання «Заслужений артист України» // Свобода. — 2002. — 8 берез.

Бабчук Світлані Олександрівні — солістці-вокалістці ансамблю народної музики «Візерунок» обласної філармонії;

Бабчуку Мирославу Михайловичу — артисту ансамблю народної музики «Візерунок» обласної філармонії.

Басок В. «Візерунок» — це мереживо пісень, танців, музики: [До 10-річчя ансамблю народної музики «Візерунок»] // Ровесник. — 1998. — 22 жовт.

Вазик А. 26 євро за день розваг і гострих відчуттів: Цілий тиждень провели терноп. музиканти у німецькому «Європарку» // Rіa plus. — 2004. — 9 черв. — С. 16; фотогр.

Іваськів Р. Як заграють цимбали: [Муз. інструменти в ансамблі «Візерунок»] // Вільне життя. — 2003. — 15 квіт., фотогр. — (Скажемо їм: «Браво»).

Коверко О. Люблять всі тернополяни гурт «Веселі галичани» // Нова Тернопільська газета. — 2005. — 15–21 черв. — С. 7; фотогр.

Михлик З. «Веселі галичани»: [Про ансамбль обл. філармонії] // Сільські вісті. — 2006. — 20 лип. — С. 2; фотогр. — (У світі краси).

Попович Ж. В нашій політиці — свій «Візерунок»: [Виступ ансамблю Терноп. філармонії у консульстві України в Німеччині] // Тернопіль вечірній. — 2003. — 23 жовт.

Собуцька В. Галичани на «зальотах»: [Гастрольна поїздка філармонійного колективу «Візерунок» в Англію] // Свобода. — 2005. — 19 берез. — С. 6; фотогр. — (До друзів в Англію).

Собуцька В. Звеселили італійських українців: [Філармонійний ансамбль «Візерунок» на гастрольях в Італії] // Свобода. — 2005. — 25 черв. — С. 8. — (Нашу культуру знатиме весь світ).

Собуцька В. У багрянці «Візерунок» мелодій: [Про Терноп. філармонійний гурт «Візерунок»] // Свобода. — 1998. — 17 жовт.

«Веселі галичани» підкорюють закордон: [Про закордонні поїздки колективу] / Розм. з Р. Мельником / зап. В. Березовський // Тернопільська газета. — 2002. — 27 лют.–5 берез.

«Веселі галичани»: «Музика — це наше життя» / Розм. з керівником ансамблю М. Бабчуком та його дружиною Світланою // Нова ера. — 2007. — 28 лют.–6 берез. — С. 8; фотогр.

Мирослав Бабчук: «Ми представляємо національні пісні, музику, танці та гумор за кордоном» / Розм. з худож. керівником ансамблю народної музики «Візерунок» вела Т. Бойко // Свобода. — 2003. — 19 лип., фотогр. — (Мистецькі колективи).

Водолій Н. Тернополем їздить незвичайний «веселий автобус»: [Худож. керівник ансамблю обл. філармонії М. Бабчук працює на одному із міських маршрутів] // Місто. — 2005. — 14 груд. — С. 8; фотогр.

Коверко О. Артист за кермом автобуса: Художній керівник унікального терноп. ансамблю «Веселі галичани» був змушений «перекваліфікуватися» у водія // Тернопільська газета. — 2005. — 2–8 листоп. — С. 3; фотогр.

Левицька Л. Артист і за кермом артист: [Мирослав Бабчук — керівник фольклор. гурту «Веселі галичани» тричі на тиждень сідає за кермо громад. автобуса] // Голос України. — 2005. — 19 листоп. — С. 13; фотогр.

Коверко О. Півсвіту з танцями: [Артист фольклор. ансамблю «Веселі галичани» — тернополянин Василь Луців] // Нова Тернопільська газета. — 2004. — 10 листоп. — С. 11; фотогр.

Сім'я Луцівих: танцюють усі! / Розм. з артистом танцювал. ансамблю «Веселі галичани» В. Луцівим вела О. Галичанка // Свобода. — 2005. — 9 лип. — С. 6; фотогр. — (Любов на все життя).

Колопенюк М. «Візерунок» («Веселі галичани») — ансамбль народної музики (фольк-гурт) Тернопільської обласної філармонії // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А–Й. — С. 277–278; фотогр.

1 ВЕРЕСНЯ

60 років від дня народження Богдана Васильовича Хаварівського

(1.09.1948) — педагога, директора Державного архіву Тернопільської області

Народився 1 вересня 1948 року в селі Гумнісько Терехівського району Тернопільської області. Закінчив філологічний факультет Чернівецького державного університету (1972). Працював учителем Перепельницької СШ на Зборівщині, викладачем естетики у професійно-технічному училищі № 3 у Тернополі, викладачем педагогічної майстерності в Тернопільському педагогічному університеті ім. В. Гнатюка, начальником обласного управління освіти, головував в обласному відділенні Асоціації українських словесників. З 1992 року — директор Держархіву Тернопільської області. Багато зусиль приклав для утворення й систематизації фонду громадських організацій, збереження документів періоду встановлення незалежності України, формування демократичних організацій.

Багато робив як співвидавець єдиної культурологічної газети «Русалка Дністрової» і член редакційної ради журналу «Тернопіль» та «Книга Пам'яті».

Є співавтором книг «Біфони» (1995), «Хто пожав «Бурю?» (1996), «Предтеча» (2002), «Міська геральдика Тернопільщини» (2003), автором збірки поезій «Метелики юності на павутинці осені» (2003).

Б. В. Хаварівський — член правління Тернопільського обласного об'єднання Всеукраїнського Товариства «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка, один

із засновників Тернопільської організації товариства української мови, очолює обласне історико-просвітницьке товариство «Меморіал» ім. В. Стуса. Лауреат Всеукраїнських літературно-мистецьких премій ім. Іванни Блажкевич (1995) та ім. братів Богдана і Левка Лепких (2003). У 1998–2002 роках — депутат Тернопільської обласної ради. Нагороджений відзнакою Українського фонду культури «За сподвижництво в культурі».

Література

Гайдай О., Хаварівський Б. Біфони. — Т.: Збруч, 1995. — 51 с.

Клименко О., Хаварівський Б. Міська геральдика Тернопільщини. — Т.: Воля, 2003. — 500 с., 8 с. вкладок.

Предтеча: Польський рух опору на Тернопільщині 1939–1941 / Гайдай О., Хаварівський Б., Ханас В. — Т.: Підручники і посібники, 2002. — 112 с.

Хто пожав «Бурю?»: Армія Крайова на Тернопіллі 1941–1945 / Гайдай О., Хаварівський Б., Ханас В. — Т., 1996. — 176 с.

Хаварівський Б. Метелики юності на павутинці осені: Поезія. — Т.: Джура, 2003. — 35 с.

Клименко О., Хаварівський Б. Бучач: Герби Тернопілля // Нова Тернопільська газета. — 2000. — 29 листоп., зобр. герба.

Клименко О., Хаварівський Б. Теревовля: (Місто, район. центр): [Історія, зобр. гербів міста різних іст. періодів] // Рада. — 2003. — № 6. — С. 89–92. — (Історія краю в постатях і символах).

Хаварівський Б., Гришук Г. Чорна тінь 1933-го, або Як наші країни не мовчали, коли брати з Великої України з голоду вмирили // Свобода. — 2005. — 3 груд. — С. 4. — (За матеріалами облдержархіву).

Богдан Хаварівський: «Складання родовідного дерева стає у Тернополі все моднішим» / Розм. з директором Держархіву області вів В. Солтис // Номер один. — 2006. — 7 черв. — С. 10; фотогр.

Буденний Г. Чому директор архіву не має святкового настрою: [Розм. з директором обл. архіву Б. Хаварівським] // Нова Тернопільська газета. — 2003. — 24 груд. — С. 10; фотогр.

«Говорити треба правду, але не всім...»: Директор Терноп. держархіву Б. Хаварівський розкриває таємниці збірні — Розм. вела В. Гродецька // Rіa plus. — 2004. — 28 лип. — С. 18; фотогр.

З поглядом у завтра / Розм. з директором обл. архіву Б. В. Хаварівським вів А. Грицишин // Свобода. — 2004. — 25 груд. — С. 4; фотогр. — (Зустрічі для вас).

Охоронці народної спадщини: / Розм. з Б. Хаварівським — директором обл. держархіву вів Г. Грещук // Свобода. — 2005. — 24 груд. — С. 3; фотогр.

Новоядлий Б. Яке то щастя — занурюватись в історію: [Про директора обл. держрхіву Б. В. Хаварівського] // Свобода. — 2003. — 27 груд. — С. 3; фотогр. — (Головний архіваріус).

Савак Б. Хаварівський Богдан Васильович // Савак Б. Красзнавці Тернопільщини: Біогр. довідник. — Денісів, 2003. — С. 63–64; фотогр.

Яворський Г. Поклав він собі за мету...: Богданові Хаварівському — 55 // Свобода. — 2003. — 30 серп., фотогр. — (Дозвольте привітати).

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 1998 рік: Бібліогр. список / Уклад. Н. К. Іванко — Т.: ІВП, 1997. — С. 66: Про Б. Хаварівського.

1 ВЕРЕСНЯ

50 років із часу заснування Тернопільського державного музичного училища ім. С. А. Крушельницької

(1.09.1958)

Тернопільське обласне державне музичне училище ім. С. Крушельницької створено в лютому 1958 року, а з 1 вересня 12 викладачів-випускників Київської, Харківської, Львівської консерваторії та 60 студентів розпочали перший навчальний рік.

Першим директором музучилища, у цьому ж 1958 році, було призначено Давидова Євгена Петровича, заслуженого працівника культури, який пропрацював на цій посаді до травня 1980 року.

Значною подією стало присвоєння училищу в 1963 році імені славетної української співачки, заслуженого діяча мистецтв України Соломії Крушельницької.

Навчально-виховний процес забезпечує 161 викладач.

Серед них: народний артист України В'ячеслав Хім'як; заслужені діячі мистецтв України — Ігор Левенець, Юрій Кіцила; заслужені артисти України — Роман Бойко, Віра Самчук; заслужені працівники культури — Євген Давидов, Марта Подкович, Володимир Верней, Богдан Процак, Олександра Горбачова, Іван Равлюк, Михайло Рапіга, Віктор Россоха.

Викладачі училища беруть активну участь у роботі обласних науково-теоретичних і науково-практичних конференцій, семінарах, конкурсах, оглядах. Щороку проводяться майстер-класи з усіх спеціальностей провідними педагогами Львівської музичної академії ім. М. В. Лисенка, Київської музичної академії ім. П. І. Чайковського, Донецької музичної академії ім. С. Прокоф'єва.

Навчання в училищі здійснюється з восьми спеціальностей: фортепіано, оркестрові, струнні, духові та ударні народні інструменти, спів, теорія музики, театральне мистецтво.

Училище має державну ліцензію та сертифікат на право професійно-освітньої діяльності як вищий навчальний заклад I рівня акредитації.

За час існування училища у його стінах було підготовлено і випущено більше 3-х тисяч кваліфікованих фахівців музики. Їхня робота пов'язана з музично-педагогічною діяльністю, розвитком аматорського мистецтва.

З метою пропаганди кращих досягнень національного та світового музичного мистецтва художні колективи, студенти виконавських відділів виступають із сольними концертами, беруть участь у «Тернопільських музичних вечорах», які проводяться в обласній філармонії.

Велике значення в училищі надається підготовці й участі студентів у міжнародних, всеукраїнських, регіональних та обласних конкурсах, фестивалях. Серед видатних випускників училища: заслужений діяч мистецтв України, диригент державної чоловічої капели ім. Л. Ревуцького Богдан Антків, народні артисти України — солістка Львівського театру оперети Ольга Каменська, ректор Львівської музичної академії ім. М. Лисенка Ігор Пилатюк, заслужені артисти України — викладач Тернопільського педуніверситету ім. В. Гнатюка Євген Гунько, викладач училища Роман Бойко, заслужений артист РФ Іван Оленчик, заслужені працівники культури України — викладачі училища Віктор Россоха, Богдан Процак, Михайло Рапіта. Науково-педагогічній діяльності присвятили себе доктор філософських наук, професор, член Спілки композиторів України Неоніла Очеретовська, доктор філософських наук, професор Аліна Комарова, заслужений працівник культури України, професор НУКМ Петро Андрійчук (удостоєний високої урядової нагороди — ордена «За заслуги III-го ступеня»).

Література

Тернопільське музичне училище ім. С. А. Крушельницької. — Т., 1988. — 31 с.

Пісня серця: Урочисте відкриття Тернопільського музичного училища // Вільне життя. — 1958. — 30 верес.

Бойко Т. Диригування — справжнє мистецтво: [У Терноп. муз. училищі вперше відбувся конкурс диригентів — майбутніх випускників навч. закладу] // Свобода. — 2005. — 26 листоп. — С. 6. — (Конкурси).

Кирнасівський О. Музучилищу — 45 // Тернопіль вечірній. — 2003. — 4 верес.

Россоха В. Плекає обдарування училище // Свобода. — 2003. — 3 черв. — С. 2. — (У навчальних закладах).

Буйлова А. Тернопільське музучилище формує творчу еліту нації: [Про творче життя училища напередодні ювілею. Розм. з директором училища М. Рудзінським] // Нова ера. — 2007. — 9–15 трав. — С. 9; фотогр.

Михайло Рудзінський: «Щоб я міг спокійно дивитись людям в очі...» / Розм. з директором Терноп. муз. училища ім. С. Крушельницької зап. Б. Боднарчук // Соломія. — 2004. — № 1. — С. 3; фотогр.

Собуцька В. Зрослися з альма-матер і долею, й життям / Розм. з директором Терноп. музучилища ім. С. Крушельницької М. Рудзінським // Свобода. — 2006. — 30 серп. — С. 4; фотогр. — (3 ювілеєм!).

Тут музика звучить і спів / Розм. з директором Терноп. муз. училища М. Рудзінським вела Т. Бойко // Свобода. — 2005. — 9 лип. — С. 6. — (Освіта).

Вітаємо! За вагомий особистий внесок у соціально-економічний і культурний розвиток Тернопільської області, значні трудові здобутки та професіоналізм Указом Президента України присвоєно почесне звання «Заслужений працівник культури України» Равлюку Іванові Людвиковичу — викладачеві музичного училища ім. С. Крушельницької // Свобода. — 2002. — 8 берез.

Указ Президента «Про відзначення державними нагородами України з нагоди 14 річниці незалежності України», за значний особистий внесок у соціально-економічний, науковий та культурний розвиток України, вагомі трудові здобутки та активну громадську діяльність присвоїти почесне звання «Заслужений діяч мистецтв України» — Кіцилі Юрію Вітольдовичу — викладачеві Тернопільського державного музичного училища імені Соломії Крушельницької // Вільне життя. — 2005. — 3 верес.

Богдан Процак: «Людина народжується з музикою, живе з музикою і покидає світ з музикою» / Розм. із засл. працівником культури України, викладачем музучилища вела О. Гармасій // Подільське слово. — 2006. — 18 серп. — С. 12; фотогр.

Чорненко М. Слово про майстра: [Викладач музучилища, диригент М. В. Рапіта] // Соломія. — 2006. — №4 (груд.). — С. 3; фотогр.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2003 рік: Бібліогр. список / Уклад. М. В. Друневич. — Т.: Підручники і посібники, 2003. — С. 60–62: Про Терноп. держ. муз. училище.

22 ВЕРЕСНЯ

45 років із часу відкриття меморіального музею Соломії Крушельницької

(22.09.1963)

Соломія Крушельницька... Геніальна співачка, активний громадський діяч, чудовий педагог. Своім солов'їним голосом вона зачарувала світ. І при цьому завжди пам'ятала рідну землю, батьківський поріг, завжди з гордістю підкреслювала свою приналежність до українського народу, використовувала кожную нагоду, аби прославляти рідну українську пісню.

22 вересня 1963 р. в с. Білій, в будинку, де минали дитячі та юнацькі роки співачки, відкрили меморіальний музей. Зібралися люди з Білої, навколишніх сіл, з'їхалися з багатьох міст України композитори М. Колесса, А. Кос-Анатольський, письменники І. Вільде, Р. Братунь, родички співачки — племінниці Ольга Шухевич, Марія Вачків, родина Скориків. Линули спогади очевидців. Виступив відомий краєзнавець П. Медведик.

Багато праці до відкриття музею доклали ініціатори його заснування — Ігор Герета та колишній директор Тернопільського краєзнавчого музею Борис Ельгорт. Оформили музей художники С. Данилишин та Є. Удін. Тоді музей займав лише одну кімнату. Але звідусіль надходили рідкісні експонати. Багато цінних матеріалів, особисті речі передала для музею племінниця С. Крушельницької — професор Львівської консерваторії О. Бандрівська.

Першою книжкою про співачку у музейній експозиції стала «Соломія Крушельницька» І. Деркача. У 1978 р. у львівському видавництві «Каменяр» вийшов нарис-путівник І. Герети «Музей Соломії Крушельницької», у 1978–1979 роках — два томи книги «Соломія Крушельницька: Спогади. Матеріали. Листування» у прекрасному виданні «Музичної України». Підготовлений він київським музикознавцем Михайлом Головащенко, який, здійснивши велику працю, зробив нам цей подарунок. А ще раніше він позбирав розкидані по світу грампластини, в результаті цієї нелегкої праці вийшов комплект платівок співачки. На основі документальної праці М. Головащенко в 1986 році побачив світ роман-біографія В. Врублевської «Соломія Крушельницька», художній фільм про співачку «Повернення Батерфляй».

24 травня 1986 р. відбулося відкриття нової експозиції. Нині музей займає три кімнати, які художньо оформили В. М. Поздняков, Ю. В. Боднар, Л. Ю. Прокоф'єва. Чимало допомоги надали працівники Тернопільського обласного краєзнавчого музею, особливо колишній директор В. А. Лавренюк, автор путівника музеєм І. П. Герета, краєзнавець П. К. Медведик, автор книг «Віночок Соломії Крушельницької», «Народні пісні с. Білої», «Звенигород», «Театральна Тернопільщина» та інших.

Н. Зюбровська — директор меморіального

музею Соломії Крушельницької

Література

Герета І. П. Музей Соломії Крушельницької: Нарис-путівник. — Л.: Каменяр, 1978. — 94 с., 6 л. іл. — Резюме: рос., англ. мовами.

Соломія Крушельницька: Квіти шани і любові: До 135-річчя від дня народження. Зустріч перша: [Фотоальбом] / Меморіальний музей Соломії Крушельницької у Білій; Упоряд. Н. Я. Зюбровська. — Т.: Джура, 2007. — 74 с.

Музей Соломії Крушельницької // Гайдукевич Я. М. та ін. Музеї Тернопільщини: Путівник. — Л., 1989. — С. 75–79.

Скарбниця невмирущої слави // Лавренюк В. Храм у дзеркалі ріки. — Т., 2000. — С. 238–241.

Зюбровська Н. Усе про Соломію: Меморіальному музеєві С. Крушельницької — 40 років // Свобода. — 2003. — 20 верес. — (Ювілеї).

Медведик П. Музею Соломії Крушельницької — 25 // Шляхом Ілліча. — 1988. — 27 верес.

Попович Ж. «З любов'ю ваша Соломія»: [Мемор. музей С. Крушельницької] // Тернопіль вечірній. — 2002. — 23 жовт.

Прохорець О. Меморіальному музею Соломії Крушельницької в селі Біла — 40 // Соломія. — 2004. — № 1 (січ.), фотогр.

Тридцять п'ята річниця музею Крушельницької у Білій // Соломія. — 1998. — № 7 (груд.), фотогр.

Федун М. Музеєві Соломії Крушельницької — 35 // Свобода. — 1998. — 19 верес.

Хміляр Л. Дім, де жила Соломія: [40 років мемор. музею С. Крушельницької в с. Білій] // Свобода. — 2002. — 16 лип.

Чорній Н. Про що розповіли музейні зали: [По залах музеїв С. Крушельницької у Білій та Я. Стецька у Вел. Глибочку] // Свобода. — 2005. — 4 трав., фотогр.

Медведик П. Крушельницької Соломії меморіальний музей — державний музейний заклад у с. Біла Тернопільського району. Відкритий на громад. засадах 22 вересня 1963, від 2002 — в підпорядк. Терноп. рай. відділу культури. Розміщ. у колиш. помешканні сім'ї Крушельницьких, де минули дит. і юнац. роки співачки (1878–91) // ТЕС. — Т., 2005. — Т. 2. К–О. — С. 259; фотогр.

25 ВЕРЕСНЯ

70 років від дня народження Ігоря Петровича Герети

(25.09.1938–5.06.2002) — археолога, мистецтвознавця, заслуженого діяча мистецтв України

Народився 25 вересня 1938 року в с. Скоморохах Тернопільського району Тернопільської області.

Закінчив історичний факультет Чернівецького державного університету (1963), в 1963–2002 роках працював у Тернопільському обласному краєзнавчому музеї на посадах наукового працівника, завідувача відділу, останнім часом був завідувачем відділу мистецьких збірок.

Ініціатор створення та автор експозиції меморіальних музеїв Соломії Крушельницької в селі Біла Тернопільського району (1963), Леся Курбаса в селі Старий Скалат Підволочиського району (1987), картинної галереї у Тернополі (1978, тепер художній музей), а також співавтор експозиції Велеснівського етнографічно-меморіального музею Володимира Гнатюка у с. Велесневі Монастирського району (1969). З 1964 року — керівник археологічної експедиції музею (тепер — Черняхівська експедиція). Відкрив сотні археологічних пам'яток та вів дослідження майже двадцяти. Співавтор трьох академічних монографій про археологічні пам'ятки Прикарпаття та Волині (1981–1982).

Автор історичних книжок-нарисів «Теребовля» (1971), «Бережани» (1979, 1989), «Чортків» (1985, у співавторстві), «Теребовля: Шлях через віки» (1997), путівників «Етнографічно-меморіальний музей Володимира Гнатюка у Велесневі» (1971, 1982, 1991, у співавторстві), «Музей Соломії Крушельницької» (1978), «Картинна галерея Тернопільського краєзнавчого музею» (1981), видань про художників І. Хворостецького (1978), І. Марчука (1985), Я. Омеляна (1993), співавтор видання «Художники Тернопільщини» (1994).

Опублікував понад сотню статей у енциклопедіях, збірниках та журналах України, Канади, Росії, Сербії, Словаччини, Польщі, сотні статей і заміток в обласній, республіканській та зарубіжній періодиці. Редактор понад 20-ти видань Інституту національного відродження України. Упорядник книги Олеся Герети «Воскресні звуки» (1997), видав книжку власної поезії та прози «Скибка неба» (1997).

Заслужений діяч мистецтв України (1998), почесний член Всеукраїнської спілки краєзнавців (1996), лауреат літературно-мистецької премії ім. братів Лепких (1997), лауреат Всеукраїнської археологічної премії ім. Вікентія Хвойки (2002), голова Тернопільського осередку НТШ, директор Інституту національного відродження України при Крайовій організації НРУ (1991–2002), депутат обласної ради останніх чотирьох скликань.

Учасник багатьох регіональних, всеукраїнських та міжнародних наукових конференцій.

Помер 5 червня 2002 року у м. Тернополі. Похоронений поруч з рідними на цвинтарі у селі Велика Березовиця Тернопільського району.

Б. Савак

Література

Вітаємо! Указом Президента України «Про відзначення нагородами України працівників культури і мистецтва» за значний особистий внесок у розвиток культури і мистецтва України, вагомі творчі здобутки присвоєно почесне звання «Заслужений діяч мистецтв України» Гереті І. П. — провідному науковому співробітнику Тернопільського обласного краєзнавчого музею // Свобода. — 1998. — 24 верес.

Ігорю Гереті присуджено Всеукраїнську премію ім. Вікентія Хвойки: [Премія Всеукр. товариства охорони пам'яток історії, культури та ін-ту археології НАН України] // Нова Тернопільська газета. — 2002. — 8 трав., фотограф.

Нові лауреати премії братів Лепких: Всеукраїнську літературно-мистецьку та громадсько-політичну премію ім. братів Богдана і Левка Лепких вручено І. Гереті // Свобода. — 1997. — 10 черв.

Гайдукевич Я. Ігор Герета: невеликий штрих до осягнення феномену // Наукові записки / Терноп. обл. краєзн. музей. — Т., 2003. — Вип. 3. — С. 4–14; фотограф.

Ігор Герета (1938–2002): археолог, мистецтвознавець, культуролог, політичний діяч // Визначні постаті Тернопілля: Біогр. збірник / Уклад.: О. Бенч, В. Троян. — К., 2003. — С. 63–64; фотограф.

Литвин М., Шевчук В., Хаварівський Б. Одержимість Ігоря Герети // Тернопілля'98–99: Регіон. річник. — Т., 2002. — С. 474–483.

Стельмах М. Свято духовності: [До 60-річчя Ігоря Герети] // Тернопілля'98–99: Регіон. річник. — Т., 2002. — С. 374–375.

Хаварівський Б. Ігор Герета // За честь і славу, за народ!: Книга пам'яті Тернопільського району. — Т., 2003. — С. 57–61.

«Впала колона...»: Ігор Герета відійшов за поріг вічності // Тернопільська газета. — 2002. — 12–18 черв. — С. 7; фотограф.

Гевко Я. У праці, освяченій любов'ю і добротою // Вільне життя. — 2002. — 13 лип. — С. 5. — (Світлий пам'яті Ігоря Герети).

Литвин М. Тиждень Ігоря Герети: [Про те, як живуть і працюють ветерани нац.-визвольного руху] // Вільне життя. — 2001. — 19 трав. — С. 2. — (До 10-річчя Незалежності).

Ліберний О. Ще одне визнання заслуг Ігоря Герети: [Присудж. Всеукр. премію ім. В. Хвойки] // Свобода. — 2002. — 28 трав., фотограф. — (Вітаємо).

Маслій М. Він був Велетом: Тернопіль попрощався з Ігорем Геретою // Нова Тернопільська газета. — 2002. — 12 черв. — С. 1, 4; фотогр.

Стельмах М. Галицький Сковорода // Свобода. — 2003. — 27 верес., портр. — (65-річчя Ігоря Герети).

Герета Ігор Петрович (25.IX.1938, с. Скоморохи Терноп. обл.) — укр. мистецтвознавець, археолог // Мистецтво України: Біогр. довідник / За ред. А. В. Кудрицького. — К., 1997. — С. 148.

Стельмах М., Яворський Г. Герета Ігор Петрович (25.09.1938, с. Скоморохи, нині Терноп. р-ну — 05.06.2002, м. Тернопіль; похов. у с. Вел. Березовиця Терноп. р-ну) — археолог, мистецтвознавець, історик, громадсько-політичний діяч // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А–Й. — С. 447; фотогр.

Герета Ігор Петрович (1938, с. Скоморохи, Терноп. р-ну на Тернопільщині) — укр. археолог, краєзнавець, музеєзнавець, громадськ. діяч // Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX–XX ст.: Історіографія. Біобібліографія. Матеріали. — Кам'янець-Подільський, 1993. — С. 166.

Герета Ігор (25.09.1938) — вчений-історик, археолог, краєзнавець, мистецтвознавець, журналіст, письменник // Тербовлянщина: Іст.-краєзн. та літ.-мистец. журнал. — 1999. — Вип. 1. — С. 97–98.

Герета Ігор Петрович // Тернопілля'96: Регіон. річник. — Т., 1996. — С. 679.

4 ЖОВТНЯ

140 років від дня народження Кирила Йосиповича Студинського

(4.10.1868–1941) — літературознавця, мовознавця, фольклориста, академіка АН України

Народився 4 жовтня 1868 р. в селі Кип'ячка, тепер Тернопільського району, в сім'ї священика. Навчався у Львівському та Віденському університетах, був учнем відомого славіста В. Ягича. Після закінчення Віденського університету у 1894 р. деякий час під керівництвом А. Брукнера стажувався в Берлінському університеті. Впродовж 1897–1899 рр. працював доцентом Ягеллонського університету, де викладав українську мову й літературу, а з 1900 по 1918 рр. — доцентом, потім професором Львівського університету. Був одним із провідних членів християнсько-суспільної партії та співредактором її органу «Руслан». У 1899 р. став дійсним членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка, тривалий час очолював його філологічну секцію, а в 1923–1932 рр. був головою НТШ. У 1939–1941 рр. працював на посаді декана філологічного факультету і проректора Львівського університету. 1939 р. був головою Народних зборів Західної України, що ух-

валили приєднання її до УРСР. А заяву повноважних Народних зборів про приєднання до УРСР виголосив Петро Франко, син великого письменника. Обидва вони стали депутатами Верховної Ради УРСР. На цій посаді К. Студинський намагався рятувати співвітчизників від репресій.

Наукова літературознавча спадщина К. Студинського, який є автором понад 500 праць в галузі філології, надзвичайно багата. У його науковій роботі простежуються кілька основних напрямків і дослідження давнього й нового українського письменства; праці, присвячені громадському єднанню видатних діячів Західної й Наддніпрянської України; праці з компаративістики, а саме дослідження українсько-польських та українсько-чеських літературних зв'язків.

Найважливіші праці К. Студинського про давню українську літературу такі: «Пересторога, руський пам'ятник початку XVII віку» (1895), де аналіз подано на широкому тлі суспільно-історичних умов того часу із загальною характеристикою всієї полемічної літератури; «Пам'ятки полемічного письменства кінця XVI і початку XVII ст.» (1906), де висвітлено творчість Степана Зизанія-Тустановського, Клірика Острозького, Іпатія Потія, Мелетія Смотрицького; «Антиграфи» (1925) про полемічний твір М. Смотрицького з 1608 р.

В історії українського красного письменства XIX ст. К. Студинський залишив також праці: «Генеza поетичних творів М. Шашкевича» (1896); «Козацтво й гайдамащина в «Енеїді» Котляревського» (1901), де розкривається специфіка трактування образу гайдамаки у творах А. Метлинського, П. Куліша, О. Стороженка, Марка Вовчка, а також історичне значення лірики Т. Шевченка та ін.

Особливе місце у його творчості займають шевченкознавчі студії, в яких показано вплив поезії Т. Шевченка на культурно-освітнє життя західноукраїнських земель («Хустина» Тараса Шевченка: Причинок до генези поезій Тарасових» (1897); «Коли вперше появилася вплив «Кобзаря» Т. Шевченка, виданого р. 1840, на руське письменство в Галичині?: Критичні замітки» (1897); «Перебендя» Т. Шевченка і «Бандурист» Маркевича» (1896); «В п'ятдесятіліття смерті Т. Шевченка» (1911).

Більшість статей, присвячених літературно-громадському єднанню Західної і Наддніпрянської України, було надруковано в «Україні» — науковому двомісячнику українознавства, органі історичної секції Всеукраїнської Академії наук, що виходив у 1924–1929 рр. під загальною редакцією М. Грушевського. Серед них: «Перша зустріч М. Драгоманова з галицькими студентами» (1926); «До історії зв'язків Куліша з галичанами в р. 1869–70» (1927); «До історії взаємин Галичини з Україною в рр. 1860–73» (1928). Окремим виданням вийшла праця «Галичина й Україна в листуванні 1862–84 рр.» (1931).

К. Студинський писав також поезії та оповідання, які друкував у пресі під різними псевдонімами. Його перу, зокрема, належать «Дві зорі: Драматичні картини з поч. XVII ст.» (Львів, 1937).

З 1929 р. К. Студинський — академік АН УРСР (1934 р. — виключено «за контрреволюційну діяльність», 1939 р. поновлено у членстві). Подвижницька праця видатного діяча нашої культури заслуговує на велике пошанування, вивчення і наслідування.

У ході Другої світової війни при відступові радянських збройних сил і партійних установ перед наступом німецьких військ був насильно вивезений НКВС зі Львова і знищений.

З кн. «Визначні постаті Тернопілля»

Література

Студинський К. Автобіографічні нотатки. Ч. 1. Життя в рідному краї (Друк. вперше з фонду К. Студинського з ЦПА у Львові) / Подав до друку П. Медведик // Русалка Дністрова. — 1993. — № 18.

Студинський К. Два світи: [Спогади] // Ювілейна книга української гімназії в Тернополі. 1898–1998: До сторіччя заснування / За ред. С. Яреми. — Т.; Л., 1998. — С. 23.

Студинський К. З поетичного блокнота // Русалка Дністрова. — 1993. — № 18.

Студинський К. Из днів моєї юності: [Спогади] // Ювілейна книга української гімназії в Тернополі. 1898–1998: До сторіччя заснування / За ред. С. Яреми. — Т.; Л., 1998. — С. 189.

У півстолітніх змаганнях: Вибрані листи до Кирила Студинського (1891–1941). — К.: Наук. думка, 1993. — 765 с.

Головин Б. Моя зустріч з академіком Студинським // Русалка Дністрова. — 1998. — № 18 (жовт.).

Дорош Є., Слюзар В. Кирило Студинський // Свобода. — 2006. — 4, 11, 18 лют.; 4, 18 берез. — С. 5; фотогр.

Кирило Студинський (1868–1941) — літературознавець, фольклорист, мовознавець, письменник, громадський діяч // Визначні постаті Тернопілля: Біогр. збірник / Уклад.: О. Бенч, В. Троян. — К., 2003. — С. 196–197.

Кліщ А. Формування К. Студинського як особистості, науковця та громадського діяча // Наукові записки ТДПУ. Сер. Історія. — Т., 2004. — Вип. 2. — С. 36–43. — Бібліогр.: с. 43.

Черемшинська Р. Академік з Кип'ячки: 135-річчя народження Кирила Студинського // Не здамось. — 2003. — 5–12 листоп.

Черемшинський О. Дружба академіків-земляків: [В. Гнатюка і К. Студинського] // Русалка Дністрова. — 1998. — №21–22 (лип.).

Чопик Р. Заходами Кирила Студинського // Наукові записки / Терноп. обл. краєзн. музей; Голов. ред. В. Лавренюк. — Т., 1997. — Кн. 2, ч. 2. — С. 201.

Буденний Г. Маємо що пам'ятати!: Відкриття пам'ятника К. Студинському у Кип'ячці // Селянська доля. — 1993. — 9 жовт.

Відкриття пам'ятника: [У Кип'ячці Терноп. р-ну] // Вільне життя. — 1993. — 19 жовт.

Студинський Кирило Йосипович // УРЕ. — 2-е. вид. — К., 1963. — Т. 14. — С. 138.

Студинський Кирило Йосипович (1868–1941): Коротка біогр. довідка // Історія Академії Наук Української РСР. — К., 1982. — С. 721.

Студинський Кирило Йосипович (4.X.1868–1941) — укр. історик літератури, славіст, мовознавець, літературознавець // Ткачов С., Ханас В. 250 імен на карті Тернопілля: Польсько-укр. культ. взаємини. — Т., 1996. — С. 42.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2003 рік: Бібліогр. список / Уклад. М. В. Друневич. — Т.: Підручники і посібники, 2003. — С. 70–73: Про К. Студинського.

7 ЖОВТНЯ

70 років від дня народження Євгена Петровича Корницького (7.10.1938) — українського диригента, хормейстера, народного артиста України

Народився 7 жовтня 1938 року в селі Ценів Козівського району. Закінчив Конюхівську середню школу (1956), Чортківське педагогічне училище (музичний відділ), Рівненський інститут культури — диригентсько-хоровий факультет (1979).

Працював методистом обласного Будинку художньої самодіяльності профспілок (1963–1967 рр.), з 1970 р. — диригентом і хормейстером Тернопільського драмтеатру ім. Т. Шевченка. Написав музику до вистав театру: «Дівчина з легенди» Л. Забашти, «Безталанна» І. Карпенка-Карого, «Мертвий бог» М. Зарудного, «Без язика» О. Корнієнка за В. Короленком, «Украдене щастя» І. Франка та інших. Аранжував для хору та оркестру цикл «Різдвяні колядки» і «Великодні гаївки» для концертів-вистав театру (1989–1990).

Зробив інструментування для оркестру оперет: «Сільва» Кальмана, «Полярна зоря» Баснера, «На світанку» Сандлера, «Циганський барон» Штрауса, «Гуцулка Ксеня» Барнича.

Автор романсів «На вгороді коло броду» (сл. Т. Шевченка) та інших. Написав понад 500 партитур для різних оркестрів.

З 1970 р. щорічно, як диригент і хормейстер, ставить концерти у Тернополі та на гастрольях театру.

Диригент і аранжувальник «Оркестри Волі».

Література

Корницький Є. Інструментальна музика: Оркестрові партитури. — Т.: Підручники і посібники, 2003. — 352 с.

Корницький Є. Зарубіжна вокальна музика: Оркестрові партитури. — Т.: Підручники і посібники, 2003. — 272 с.

Корницький Є. Українська музика: Оркестрові партитури. — Т.: Підручники і посібники, 2003. — 256 с.

Вітаємо! За вагомий особистий внесок у соціально-економічний і культурний розвиток Тернопільської області, значні трудові здобутки та професіоналізм Указом Президента України присвоєно почесне звання // Свобода. — 2002. — 8 берез.

«Народний артист України» —
Корницькому Є. П. — диригентові
обласного академічного драмтеатру
ім. Т. Г. Шевченка.

Корнієнко О. Тернопільський театр ім. Т. Г. Шевченка. — К.: Мистецтво, 1980. — С. 66, 68, 100–102: Про Є. Корницького.

Дуда І. Євген Корницький // Ровесник. — 1985. — 6 лип.

Дуда І. Євген Корницький // Свобода. — 1992. — 18 черв.

Ляховський І. Євгенові Петровичу Корницькому — 60! // Тернопіль вечірній. — 1998. — 3 жовт., іл.

Мельничук Б. Про маму маестро Корницького, відкопаний духовий оркестр і те, що було потім // Тернопіль вечірній. — 1997. — 11 черв.

Попович Ж. Євген Корницький: У музиці і в педагогіці: [Про нар. артиста України, диригента Терноп. академ. драмтеатру ім. Т. Шевченка] // Тернопіль вечірній. — 2002. — 23 жовт., фотогр.

Садовська Г. Спиною до залу, серцем до людей: Творчий вечір з нагоди 60-річчя // Вільне життя. — 1999. — 30 січ.

Медведик П., Ханас М. Корницький Євген Петрович (07.10.1938, с. Ценів, нині Козів. р-ну) — хоровий і театральний диригент, хормейстер, композитор // ТЕС. — Т., 2005. — Т. 2. К–О. — С. 178–179; фотогр.

13 ЖОВТНЯ

60 років від дня народження Євгена Григоровича Дороша

(13.10.1948) — краєзнавця

Народився 13 жовтня 1948 р. в селі Оріховець Підволочиського району Тернопільської області. Закінчив Тернопільський фінансово-економічний інститут (1975). Працював на Тернопільському бавовняному комбінаті, Тернопільському комбайновому заводі, спільному російсько-американському підприємстві «Субос» у місті Сургут Тюменської області Російської Федерації. У даний час працює у ТЗОВ «ПІСМО і К».

Автор історико-краєзнавчих нарисів «Степан Качала» (1995), «Тимотей Старух» (1996), ілюстрованого настінного календаря «Тернопіль історичний–2000» (у співавторстві). Він є також автором фотоілюстрованих видань: «Лісовими стежками» (1985), «Шацький природний національний парк» (1986), «Збарзький замок» (1988), «Незаймана краса Волині» (1989). Підготував до друку науково-популярне видання «Тарас Шевченко на Поділлі і Волині» та монографію «Українське духовенство у Сибіру в кінці XVII — першій половині XVIII ст.».

Член Всеукраїнської спілки краєзнавців.

Література

Дорош Є. Степан Качала. — 2-е вид., переробл. і доп. — Т.: Тернопіль Онлайн, 2000. — 72 с.: фотогр.

Дорош Є. Степан Качала. — Т., 1995. — 54 с.

Дорош Є. Тарас Шевченко на Поділлі і Волині. — Т.: Екон. думка, 2002. — 101 с.: фотогр.

Дорош Є. Тимотей Старух. — Т.: Горлиця, 1996. — 40 с.: фотогр.

Кременецький «Малий Кобзар» / Вступ. ст. і упорядкув. Є. Дороша. — Т.: Горлиця, 2002. — 91 с.

Дорош Є. «Від України нас не відірвеш»: [Про східну діаспору] / Зап. розм. С. Клос // Тернопіль вечірній. — 1997. — 17 жовт.

Дорош Є. Ювілей «Просвіти» у Білій // Тернопіль вечірній. — 1999. — 28 лип.

Дорош Євген Григорович — член Всеукраїнської спілки краєзнавців (1992) // Савак Б. Краєзнавці Тернопільщини: Біогр. довідник. — Денисів, 2003. — С. 27; фотогр.

Дорош Є. (13. 10. 1948): [Біогр. довідка] // Тернопілля'95.: Регіон. річник. — Т., 1995. — С. 769.

Савак Б. Дорош Євген Григорович (13. 10. 1948, с. Орхівці Підволочис. р-ну) — економіст, краєзнавець // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А-Й. — С. 524–526.

1 ЛИСТОПАДА

90 років із часу утворення Західноукраїнської Народної Республіки

(1.11.1918)

Розвал Російської імперії дав початок на Наддніпрянщині українській революції, яка завершилася створенням Української Народної Республіки (УНР). А розвал Австро-Угорської монархії дав змогу українцям, які були під австрійською владою, почати на її руїнах будівництво власної держави. 1 листопада 1918 року українці перебрали владу у столиці Галичини Львові і проголосили Західноукраїнську Народну Республіку на всіх українських землях колишньої Австро-Угорської імперії.

Законодавчим органом ЗУНР стала Українська народна національна рада на чолі з президентом Євгеном Петрушевичем, а виконавчий орган — секретаріат — очолив прем'єр-міністр Кость Левицький. Справами освіти займався Олександр Барвінський.

Законом від 10 лютого 1919 року українську мову було проголошено державною. Національним меншинам надали можливість навчатися у школах рідною мовою, тобто, крім українських, діяли польські та єврейські школи. У неукраїнських школах українську мову запровадили як обов'язковий предмет навчання. Після проголошення ЗУНР розпочалася польсько-українська війна і частина української території зі Львовом опинилася під польською окупацією. Проте й тоді українська влада встигла відкрити 2000 народних, 30 середніх україномовних шкіл, у тому числі 20 гімназій, 7 учительських семінарій.

Широкі політичні, національні, релігійні свободи свідчили про демократичний характер нової влади, її прагнення створити не просто суверенну національну республіку, а й громадянське суспільство. Важливо підкреслити, що демократичні принципи ЗУНР проголошувала не в мирній, спокійній обстановці, а в час воєнного лихоліття. Адже вже з перших днів молода республіка змушена була вести важку, кровопролитну боротьбу з польськими окупантами. Навіть у таких складних обставинах ЗУНР за короткий час свого існування була справді народною, демократичною державою, політичний устрій якої являв собою добру модель тогочасної європейської правової держави. ЗУНР стала прикладом можливого українського державного правопорядку, що ґрунтувався на розумному гуманізмі і поступовому утвердженні демократичних засад у суспільстві. Громадянській толерантності і шляху до згоди сприяло те, що восени 1918 року всі основні політичні сили, передов-

сім націонал-демократи і радикали, зуміли об'єднатися в уряд національної коаліції. Незважаючи на війну, західноукраїнському урядові вдалося налагодити адміністрацію краю, уникнути загрози поширення голоду й епідемій, забезпечити функціонування шкіл, пошти, телеграфу й залізниці. Доказом зрілості української влади був той факт, що за весь період польсько-української війни на території ЗУНР не було жодного випадку виступів проти цивільного польського населення та антиєврейських погромів. Галичани, на відміну від наддніпрянців, не займалися в процесі державотворення соціалістичними експериментами, а зуміли забезпечити на своїй території стабільність і порядок. Надзвичайно швидке й ефективне створення адміністративного апарату, боездатної армії було досягненням, що його могли повторити рідко які з нових східноєвропейських держав, не кажучи про уряди УНР.

Література

Гуцал П., Півторак Р. Уряд ЗУНР у Тернополі // Тернопілля'98–99: Регіон. річник. — Т., 2002. — С. 117–119.

Кульчицька В. Винекнення і падіння Західно-Української Народної Республіки // Галичина. — 2001. — № 5–6. — С. 190–193.

Матейко Р. Тернопільщина за часів ЗУНР: Листопадовому зриву — 80 // Тернопілля'98–99: Регіон. річник. — Т., 2002. — С. 112–115.

Матейко Р. Шлях до волі: Листопадова національна революція в Східній Галичині 1918 року // Освітнянин. — 2005. — № 6. — С. 25–26.

Тищик Б. Законотворча діяльність та державний устрій Західноукраїнської Народної республіки // Галичина. — 2001. — № 5–6. — С. 195–201.

Вітко Д. Вісім з половиною місяців державності: 85-річчя листопадового зриву // Свобода. — 2003. — 1 листоп.

Грещук Г. Підвалини державного єднання закладалися в Тернополі: 85-річчя Акту Злуки УНР і ЗУНР: [Про перебування Уряду ЗУНР з листоп. 1918 по січ. 1919 р. у Тернополі] // Свобода. — 2004. — 17 січ. — С. 4.

Грещук Г. Свічки народної пам'яті: [Заходи, приурочені ЗУНР, які відбулися в Тернополі] // Свобода. — 2004. — 6 листоп. — (86-та річниця ЗУНР).

Дудка А. Тернопільщина святкує 88-му річницю створення ЗУНР // Нова ера. — 2006. — 1 листоп. — С. 4.

Ліберний О. ЗУНР — наша слава і гордість: [Відзначення в Тернополі 87-ї річниці ЗУНР] // Свобода. — 2005. — 5 листоп., фотогр. — (Урочини).

Матейко Р. Великий листопадовий чин: [До 87-ої річниці ЗУНР] // Академія. — 2005. — 1 листоп. — С. 7; 1 груд. — С. 5.

Матейко Р. Великий листопадовий чин: (До 84-ої річниці ЗУНР): [Події листоп. 1918 р. у Тернополі] // Тернопіль вечірній. — 2002. — 30 жовт., фотогр. ланцюга злуки 1990 р.

Матейко Р. Провісниця волі: [Тернопільщина в період ЗУНР] // Вільне життя. — 2005. — 5 листоп. — С. 9. — (Говори, історіє).

Полянський О. ЗУНР у контексті української національної революції 1917–1921 рр. // Вільне життя. — 2003. — 8 листоп. — (Гортаючи календар).

Шот М. «Голосимо тобі вість про твоє визволення»: [Відзначення річниці ЗУНР в Тернополі] // Урядовий кур'єр. — 2005. — 28 жовт. — С. 13. — (Сторінки історії).

Гуцал П. Комісари уряду ЗУНР в Збаразькому повіті: [Про повітових комісарів, уродж. Збаражчини, — М. Вітошинського і Д. Сеника] // Рада. — 2006. — № 7. — С. 33–36. — (Історія краю в постатях і символах).

Гуцал П. Сидір Голубович — голова уряду ЗУНР: [Уродж. села Товстенке Чортків. р-ну] // Тернопілля'98-99: Регіон. річник. — Т., 2002. — С. 114–116.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2003 рік: Бібліогр. список / Уклад. М. В. Друневич. — Т.: Підручники і посібники, 2003. — С. 77–79: Про ЗУНР.

2 ЛИСТОПАДА

130 років від дня народження Антона Івановича Манастирського

(2.11.1878–15.05.1969) — українського живописця, графіка, народного художника України

Великий майстер пензля Антон Іванович Манастирський народився 2 листопада 1878 року в селі Завалів Підгаєцького району в сім'ї дрібного поштового службовця.

Освіту Антон здобував у школі Станіслава, Львівській художньо-промисловій школі та Краківській академії красних мистецтв.

У 1900 р. Товариство для розвою руської штуки, членом якого був А. Манастирський, виставляє його перші живописні твори. З того часу в Антона Івановича й розпочалося активне творче життя. Він малою цілою галереєю високодуховних творів: пейзажі, тогочасну злободенну дійсність, картини з історії народу, сатиру тощо. До найкращих творів у портретному жанрі слід віднести полотна «Портрет матері», «Портрет тестя», «Портрет Т. Г. Шевченка», «Автопортрет», «Запорожець», «Паламар», «Дідусь із Смерекова». Велику популярність мали і його твори «На водопої», «На могилі», «Ой під гаєм, гаєм», «Прощайте, товариші», «Вчора і сьогодні», «Розвідники» та багато інших. З великим трепетом художник ілюстрував численні книжки, зокрема «Милу книжечку» (1925) Іванни Блажкевич.

Понад дві тисячі робіт у спадщині цього митця. Сьогодні вони зберігаються в музеях Львова, Києва, Полтави, Дніпропетровська, Миколаєва, у приватних колекціях. Діяльність А. І. Манастирського була високо оцінена: у

1953 році йому присвоєно звання заслуженого діяча мистецтв УРСР, а в 1957 — народного художника України.

Помер він на 91-му році життя, 5 травня 1969 року у Львові, де на Личаківському кладовищі й похований.

Література

Манастирський А. Альбом. — К.: Мистецтво, 1980. — 72 іл.

Манастирський Антон Іванович: Каталог персональної виставки / Вступ. слово О. Чичеріна. — Л.: Вид-во Львів. ун-ту, 1958. — 4 с., 15 л. іл.

Манастирський А. І. По Франковій дорозі // Живі традиції. — К., 1985. — С. 111–114. — (Укр. художники про себе і свою творчість).

Телішук Г. «Я мріяв, щоб думи мої були близькі народів» // Тернопілля'98–99: Регіон. річник. — Т., 2002. — С. 551–552; фотогр.

Те ж: Свобода. — 1998. — 12 груд., портр. — (Славетні імена).

Батіг М. Його волошки в житті // Образотворче мистецтво. — 2003. — № 1. — С. 74; іл. — (Ім'я в мистецтві).

Новосад М. Українська пісня в живописі Антона Манастирського // Народна творчість та етнографія. — 2003. — № 1–2. — С. 46–49.

Савків Л. Героїка, романтика і краса України живуть на картинах Антона Манастирського: [Життєвий і творч. шлях худож.] // Свобода. — 2003. — 1 листоп., фотогр. — (Сторінка нашої історії).

Манастирський Антон Іванович (2.11.1878–15.05.1969) // УРЕ. — 2-е вид. — К., 1981. — Т. 6. — С. 342.

Дуда І. Манастирський Антон Іванович (02. 11. 1878, с. Завалів, нині Підгаєц. р-ну — 15. 05. 1969, м. Львів) — живописець, графік // ТЕС. — Т., 2005. — Т. 2. К–О. — С. 454; фотогр.

Манастирський Антон Іванович (2.11.1878–15.05.1969) — український живописець // Митці України: Енциклопед. довідник. — К., 1992. — С. 385.

Манастирський Антін // Енциклопедія українознавства / За ред. В. Кубійовича. — Л., 1994. — Т. 4. — С. 1458–1459.

Манастирський Антон Іванович (2.11.1878–15.05.1969) // Словник художників України. — К., 1973. — С. 142.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2003 рік: Бібліогр. список. / Уклад. М. В. Друневич. — Т.: Підручники і посібники, 2003. — С. 80–82: Про А. І. Манастирського.

5 ЛИСТОПАДА

70 років від дня народження Стефанії Михайлівни Шабатури (Кульчицької)

(5.11.1938) — художниці

Народилася 5 листопада 1938 р. у селі Іване-Золоте, нині Заліщицького району Тернопільської області.

Художниця. Член Національної спілки художників України.

Закінчила у Львові в 1961 р. художнє училище, а в 1967 р. — художній інститут. За фахом — художник-прикладник. Її гобелени не раз експонувалися на різних виставках і були високо оцінені пресою та громадськістю.

Брала участь у роботі клубу творчої молоді «Пролісок», розповсюджувала самвидав. У 1970 р. разом із групою львівських письменників і художників виступила на захист історика В. Мороза.

Заарештована 12 січня 1972 р. під час погрому української інтелігенції. Звинувачена у проведенні антирадянської агітації й пропаганди. Їй інкримінували, зокрема, розповсюдження машинописних збірок В. Стуса «Веселий цвинтар» і М. Холодного «Крик з могили», статті В. Мороза «Серед снігів».

13 липня 1972 р. Львівським обласним судом засуджена за ст. 62 ч. 1 КК УРСР на 5 років ув'язнення в таборах суворого режиму і 3 роки заслання. Каралася в жіночому таборі ЖХ-385/3 в селищі Барашево Теньгушовського району Мордовської АРСР в Росії. Брала активну участь в акціях протесту, голодівках, домагалася статусу політв'язня, амністії для всіх в'язнів сумління, за що С. М. Шабатуру карали ШІЗО (штрафний ізолятор) і ПКТ (приміщення камерного типу). Усього на її рахунку 115 днів карцерів і півтора року ПКТ.

Художниці забороняли малювати, у зв'язку з чим жінки-політв'язні оголошували голодівки протесту. Лише в 1974 р. представник Львівського КДБ привіз їй етюдник, фарби, олівці, пензлі та папір, тому адміністрація табору не відбирала їх. У кінці 1975 р. С. М. Шабатуру возили до Львова на «перевиховання». 10 грудня, у День прав людини, вона, як і в попередні роки, оголосила голодівку протесту проти порушень прав людини в СРСР.

Зразу ж після повернення до табору, просто на вахті, С. М. Шабатурі оголосили акт про спалення 150 її малюнків, відібраних перед від'їздом, — як «абстрактних», і де зображено табір. На знак протесту в лютому 1976 р. відмовилася від роботи. Її спочатку посадили в карцер, а в квітні — на півроку у ПКТ. Знову оголосила голодівку, яка тривала 12 днів.

На Різдво 1977 р. відправлена з одиночної камери в Явасі на етап. Заслання відбувала в селі Макушино Курганської області. Працювала в художній майстерні при Будинку культури (оформлення наочної агітації). У люто-

му 1979 р. група політв'язнів і засланців, серед них і С. М. Шабатура, підтримала Українську Гельсінську групу, оголосивши себе її членами.

2 грудня 1979 р. прибула додому у Львів. Однак міліція відмовилася її прописати у власній кооперативній квартирі, де жила хвора мати художниці — вдова учасника війни. С. М. Шабатура категорично відмовилася будь-куди виїздити. Перебувала під адміністративним наглядом.

У кінці 1980-х років активно включилася в національно-політичне відродження. Була активісткою Львівських організацій «Меморіалу» і Народного руху України, брала участь у боротьбі за відродження Української греко-католицької церкви. Від 1991 р. — голова Марійського товариства милосердя. У 1990–1995 рр. була депутатом Львівської міськради.

Працювала художницею в текстильній промисловості. У 1994 р., як реабілітована, на пільгових умовах одержала приміщення під творчу майстерню.

П. Гуцал

Література

Шабатура С. Заява Шабатури Стефанії Михайлівни 641610, Курганська область, Макушино, Головна пошта, до запитання // Українська Гельсінська група, 1978–1982: Документи і матеріали. — Торонто; Балтимор, 1983. — С. 941–943.

Бутник-Сіверський Б. С. Народне мистецтво // Історія українського мистецтва. В 6 т. Т. 6. Радянське мистецтво 1941–1967 років. — К., 1968. — С. 322: Про С. Шабатуру.

Касьянов Г. Незгодні: Українська інтелігенція в русі опору 1960–80-х років. — К.: Либідь, 1995. — С. 10, 23, 86, 122, 127, 129, 170, 203: Про С. Шабатуру.

Русаченко А. Національно-визвольний рух в Україні: середина 1950-х — початок 1960-х років. — К.: Вид-во ім. О. Теліги, 1998. — С. 102, 143, 190: Про С. Шабатуру.

Стефанія Михайлівна Шабатура // Українська Гельсінська група, 1978–1982: Документи і матеріали. — Торонто; Балтимор, 1983. — С. 939–940: Про С. Шабатуру.

7 ЛИСТОПАДА

100 років від дня народження Михайла Олексійовича Качалуби

(7.11.1908–7.04.1993) — українського поета, лікаря, громадського діяча

Народився 7 листопада 1908 р. у Романовому Селі Збаразького повіту в убогій селянській родині. До початкової школи він майже не ходив, хоч потяг до науки в нього був великий. Батько і мати, побачивши в сина неабиякі зді-

бності, найняли для нього приватного вчителя, який протягом року підготував майже неграмотного хлопчика до гімназії і то так добре, що приймальна комісія Тернопільської української гімназії запропонували його не в перший, а в другий клас.

Уже в гімназії він виявив великий потяг до медицини. У 1929 р. з відзнакою склав іспити на атестат зрілості, подав заяви буквально в усі медичні факультети Польщі, однак скрізь йому відмовили — українців у той час польські вузи не приймали.

Він поступив у Женевський університет, хоч не знав ні слова по-французьки. За пару місяців за допомогою французько-російського словника вивчив мову й успішно навчався.

У 1935 р. він одружився зі своєю співкурсницею швейцаркою Луїзою Гайм, що стала вірною супутницею його життя, подарувавши трьох дочок і сина.

У 1937 році М. Качалуба закінчив Женевський університет зі званням доктора медицини. Тема його дисертації: «Практична вартість біологічної реакції при вагітності». Ще раніше його було прийнято на посаду асистента в університетській клініці, де він протягом трьох років набув неабияку практику і досвід. Після здобуття докторату перед М. Качалубою відкривалася успішна кар'єра лікаря в одній з найвизначніших клінік Європи. Але напередодні війни уряд Швейцарії видав постанову, згідно з якою всі чужинці повинні були покинути країну. М. Качалуба зі своєю сім'єю переїжджає в місто Хуст на Закарпаття, потім — у Словаччину в Дольний Кубін. Був ув'язнений. Після звільнення не міг знайти роботу, хоч у нього були лікарські дипломи двох університетів: Женевського та Братиславського, і немала медична практика.

Влітку 1963 року він із сином Михайлом здійснив першу після 33 років подорож на рідну Тернопільщину.

Живучи в Кошицях, М. Качалуба зав'язав тісні стосунки з культурним центром українців Східної Словаччини, зокрема із членами української філії Спільноти словацьких письменників. Директор українського видавництва Іван Мадинський заохотив його до підготовки збірника дитячих віршів, а в 1966 р. видав цей збірник під назвою «Польові дзвіночки». Був це перший збірник української дитячої поезії на Пряшівщині.

У 1968 році йому вдалося з родиною повернутися до Швейцарії. Займався приватною лікарською практикою. Писав статті на медично-популярні теми, публікував їх у словацьких та українських часописах.

Був талановитим поетом. У 1971 р. у Парижі вийшла друга збірка віршів М. Качалуби під назвою «Бульварами серця», а наступного року третя — «Вільним крилом». У Парижі видано наступні три його поетичні збірки: «Наш талант» (1975), «Трипотіння крилат» (1978), «Відлуння моєї душі» та інші збірки. На окрему увагу заслуговують чотири книжки спогадів М. Качалуби, виданих у Буенос-Айресі, під назвою «З моєї Одиссеї». Це епо-

пея життя галицького емігранта на чужині, яка має не лише художню, але й документальну вартість. У них описано тернистий шлях поета з Тернопільщини, який і в найскладніших життєвих перипетіях не перестав бути патріотом своєї батьківщини — України.

Література

Качалуба М. Вільним крилом: Укр. молоді. — Париж, 1972. — 54 с.

Качалуба М. Між двома стенокардіями: Поезії. — Шерне; Т., 1994. — 130 с.

Качалуба М. «Були перли, тай ся стерли»: [Спогади] // Ювілейна книга Української гімназії в Тернополі. 1898–1998: До сторіччя заснування / За ред. С. Яреми. — Т.; Л., 1998. — С. 197–198.

Качалуба М. Збаражчині на славу; Збараж; Людина; При вертепі: [Вірші] // Літературна Збаражчина. — Збараж, 1996. — С. 77–81.

Качалуба М. Референдум: [Вірш] // Свобода. — 1991. — 26 листоп.

Качалуба М. У рідному селі: Проф. Михайлові Губчакові: [Вірш] // Тернопіль: Укр. гімназія в Тернополі. 1898–1944. — 1992. — Дод. № 3. — С. 36.

Качалуба М. Тополя; Церква Христова; Пам'ятник Т. Шевченкові в Прудентополісі; Гряде Великдень: [Вірші] // Ваше здоров'я. — 1997. — 2 квіт.

Дем'янюк М. Михайло Качалуба (1908–1993) // Літературна Збаражчина. — Збараж, 1996. — С. 73–76.

Качалуба Михайло — поет, лікар, громадський діяч // «Журавлина» книга: Тернопільська українська західна діаспора: Словник імен. — Т., 2001. — Ч. 2. К–Л. — С. 25–27.

Качалуба Михайло, лікар-поет // Пундій П. Українські лікарі: Біобібліограф. довідник. — Кн. 1. — Л.; Чикаго, 1994. — С. 94.

Ювілейна книга Української гімназії в Тернополі. 1898–1998: До сторіччя заснування / За ред. С. Яреми. — Т.; Л., 1998. — С. 572, 584: Про М. Качалубу.

Машлянка Б. Вшанували українського швейцарця Михайла Качалубу: [Укр. поета діаспори] // Місто. — 2004. — 8 груд. — С. 3; фотогр.

Мушинка М. З відлунь душі Михайла Качалуби // Ваше здоров'я. — 1997. — 2 квіт.

Мушинка М. Михайло Качалуба: З приводу смерті українського поета // Тернопіль. — 1994. — № 5–6. — С. 45–48.

Тадейчук Є. Повернення поета // Вільне життя. — 1994. — 9 груд.

Мельничук Б., о. Сливка Р., Качалуба Мхайло Олексійович (07.11.1908, с Романове Село, нині Збараз. р-ну–07.04.1993, м. Лозанна, Швейцарія) —

поет, лікар, громадський діяч // ТЕС. — Т., 2005. — Т. 2. К–О. — С. 54; фото-гр.

7 ЛИСТОПАДА

70 років від дня народження Антона Євдокимовича Гриба

(7.11.1938) — художника, заслуженого майстра народної творчості України

Народився 7 листопада 1938 року в селі Слобідка-Глушковецька Ярмолинецького району Хмельницької області. Закінчив Московський університет мистецтв (1966) та філфак Одеського університету. З 1967 р. — провідний спеціаліст центру народної творчості Тернопільської області.

Малювання для Антона Гриба — органічна потреба ще змалку. Малював у школі, в армії, технічному училищі.

Працюючи старшим методистом Тернопільського обласного будинку народної творчості, мандрував від села до села, знаходив майстрів, обирав твори, влаштовував виставки, консультував, залучав народних умільців до створення і збереження колективних творчих осередків кожного регіону. Засобами семінарів, зустрічей із фахівцями вчив і сам навчався в народній скарбниці. Особливо цікавився розписом. Усе це надихало на роздуми, на появу власних розписів. Починав із станкової графіки, писав реалістичні етюди, портрети.

У 1978 році створив ілюстрацію до власного вірша, покладеного на музику В. Вільчанським «Ой, у горах Медоборах».

Антон Євдокимович учасник всесоюзних, республіканських виставок народного мистецтва.

Заслужений майстер народної творчості України (1988). Член НСМНМУ (1990).

Пише вірші та пісні. Друкується в періодиці, колективних збірках.

Автор книг «Золоті плетінки» (1994) та «Барвисті джерела» (1998), каталогів виставок. Видав збірки віршів «Острів душі», «Сонцеграй» тощо.

Література

Гриб А. Барвисті джерела. — Т.: Амбер, 1998. — 150 с.

Гриб А. Живопис, графіка, декоративний розпис: Каталог / Терноп. обл. упр. культури; ОНМЦ нар. творчості. — Т., 1989. — 20 с.

Гриб А. Золоті плетінки: [З досвіду роботи майстрів плетіння Тернопільщини]. — Т.: Лілея, 1994. — 38 с.

Гриб А. Острів душі: Поезії. — Т.: ПП Ільчишин І. С., 2003. — 68 с.

Гриб А. Сонцеграй: Поезія. — Т.: Лілея, 2006. — 128 с.

Гриб А. Чарівне дерево: Пісні. — Т.: Підручники і посібники, 2007. — 96 с.

Гриб А. Співоче поле; Мальви; Трикоколос: [Полотна] // Барви Тернопілля: Обл. виставка народної творчості: Каталог / Передм. А. Гриба. — Т., 1990. — С. 11.

Гриб А. Ювілейний вернісаж народних талантів: [Обл. виставки нар. творчості] // Тернопілля'96: Регіон. річник. — Т., 1997. — С. 570–571.

Гриб А. Продовження кращих традицій: Десятиріччя конкурсу імені Олени Кульчицької // Русалка Дністрова. — 1998. — № 15–16 (верес.). — С. 10–11.

Гриб А. Сонце моє; На дні Сарматського моря; Лютень; Лелеки; Проліски: [Вірші] // Тернопіль. — 1994. — № 5–6. — С. 56–57.

Гриб А. Макаров Віктор Васильович (20.03.1932, м. Кривий Ріг Дніпроп. обл.) — живописець, графік // ТЕС. — Т., 2005. — Т. 2. К–О. — С. 429.

Гриб А., Дуда І. Маковський Степан Павлович (30.12.1933, с. Бурдяківці, нині Борщів. р-ну — 17.11.2004, м. Борщів) — живописець // ТЕС. — Т., 2005. — Т. 2. К–О. — С. 431; фоторг.

Гриб Антон Євдокимович: [Біогр. довідка] // Тернопілля'96: Регіон. річник. — Т., 1996. — С. 677; фотогр.

Демків Б. Антон Гриб // Тернопіль. — 1994. — № 5–6. — С. 56; фотогр.

Демків Б. Персоналія Антона Гриба // Свобода. — 1996. — 14 листоп.

Шумський Є. Зачарування душі: [Про поет. зб. А. Гриба «Острів душі»] // Вільне життя. — 2003. — 12 квіт. — С. 5. — (Щойно прочитане).

Дем'янова І. Гриб Антон Євдокимович (07.11.1938, с. Слобідка Глушковецька Ярмолинец. р-ну Хмельн. обл.) — живописець, літератор // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А–Й. — С. 412; фотогр.

16 ЛИСТОПАДА

130 років від дня народження Михайла Івановича Паращука

(16.11.1878–24.12.1963) — українського та болгарського скульптора, громадського діяча

Народився 16 листопада 1878 р. в селі Варваринці, тепер Терехівського району. Початкову мистецьку освіту здобув у Краківській школі красних мистецтв, у 1907–1909 рр. навчався у приватній академії Жульєна у Парижі, яку закінчив із золотою медаллю. Деякий час працював у майстерні О. Родена.

Вже перші кращі твори скульптора проймає мрія про визволення українського народу від гнобителів. Так, у його сюїті «Поневолені» («Рабство»), створений у період революційного піднесення у 1905–07 рр., ця думка втілена

у скульптурній групі «Народні танці», «Український робітник», «Жінка-трудівниця», «Дівчина з народу».

Працюючи у Львові, Варшаві, митець став учасником таємної організації, яка мала на меті звільнення Польщі і Західної України від Австро-Угорської монархії. У революційні дні 1905 р. М. Парашук — серед повстанців на варшавських барикадах, де був поранений. В цей же час він разом зі скульптором А. Попелем працював над пам'ятником польському поету А. Міцкевичу у Львові, який є окрасою міста до цього часу.

У 1911–13 рр. М. Парашук жив у Києві і був серед організаторів побудови тут пам'ятника Т. Шевченку. Зірвавши три конкурси, правителі міської думи доручили спроектувати пам'ятник заїжджому італійцю. М. Парашук був серед прогресивних українських діячів, які виступили проти такого проектування.

У 1914–1918 рр. був активним членом Союзу визволення України. Впродовж 1915–1918 рр. вів курси скульптури, гончарства та різьблення по дереву для полонених солдатів-українців російської армії у таборах. З 1920 р. — секретар, а згодом голова дипломатичної місії УНР у Таллінні, радник представництва УНР у Литві.

На початку 20-х років (у різних джерелах вказуються різні дати — 1921, 1923 чи 1924 рр.) М. Парашук оселився у Софії, де відкрив мистецьку школу і брав активну участь у громадському житті української еміграції. Працював в українсько-болгарському товаристві, організовував з'їзд української еміграції.

Творчість М. Парашука багатогранна. Виконав близько 30 скульптурних портретів видатних діячів української культури — Т. Шевченка, І. Франка, В. Стефаніка, С. Людкевича, М. Лисенка, М. Грушевського, С. Петлюри, митрополита А. Шептицького, О. Олесея, Б. Лепкого, Є. Петрушевича та ін. Велика спадщина митця представлена у болгарській культурі. Він створив монументальні декоративні скульптури, що прикрашають Софійський університет, військову академію, народну бібліотеку, музичний театр, а також пам'ятник М. Драгоманову, портрети Х. Ботева, Г. Димитрова та ін. У ранніх творах митця переважав нахил до роденівського імпресіонізму та психологізму, у болгарський період творчості домінував академічний стиль.

Помер М. Парашук 24 грудня 1963 року у Софії.

З кн. «Визначні постаті Тернопілля»

Література

Ониськів М. Михайло Парашук: Історія його життя, або як він повертався в Україну. — Т.: Збруч, 1998. — 106 с.

Степовик Д. Скульптор Михайло Парашук: Життя і творчість.— Едмонтон; Торонто; К.: Вид-во Канадійського ін-ту укр. студій: Альбертський ун-т, 1994. — 225 с.

Ониськів М., Хаварівський Б. Українець Михайло Парашук: ровесник болгарської волі, страдник нашої долі / Держ. архів Терноп. обл. — Т.: Збруч, 2003. — 176 с.

Ониськів М., Уніят В. Великий норвежець і великий тернополянин: [Громад.-політ. діяльність скульптора М. Парашука та норвез. письменника М. Б'єрнсона у справі захисту політ. прав українців] // XI Тернопільські Нобелівські читання. — Т., 2003. — С. 101–103.

М. Парашук — всесвітньо відомий український скульптор // Городиський Л., Зінчишин І. Мандрівка по Тербовлі і Тербовлянщині. — Л., 1998. — С. 233–236.

Позднякова Т. Славетний учень славетного Родена: До 120-річчя М. Парашука // Тернопілля'98–99: Регіон. річник. — Т., 2002. — С. 550–551; фотогр.

Сьомочкін І. «Вітварі народу»: пам'ятники Адамові Міцкевичу й Тарасові Шевченку у Львові: [М. Парашук — співавтор пам'ятника А. Міцкевичу у Львові] // Пам'ятки України: історія та культура. — 2004. — № 1. — С. 114–127; іл. — Бібліогр.: с. 126–127.

Додому не було вороття: [Мист. спадщина і життєвий шлях М. Парашука] // Нова Тернопільська газета. — 2003. — 26 листоп.

Зозуляк Є. Український Мікеланжело: [Про кн. М. Ониськова та Б. Хаварівського «Українець Михайло Парашук»] // Вільне життя. — 2003. — 18 листоп. — (Рядок з біографії краю).

Левицька Л. Крашого скульптора в них не було: [Вшанування пам'яті М. Парашука на Тернопільщині] // Голос України. — 2003. — 12 груд. — С. 16.

Ліберний О. Серцем завжди був з Україною: 125-річчя скульптора Михайла Парашука: [Відкриття пам'ят. таблиці з барельєфом митця] // Свобода. — 2003. — 29 листоп., фотогр.

Ковальков Ю. Ще один тернопільський конверт: [Художньо оформл. конверт, присвяч. ювілею М. Парашука] // Вільне життя. — 2003. — 11 листоп.

Мушинка М. Доля дружини та доньки Михайла Парашука // Дзвін. — 2001. — № 1. — С. 129–133.

Ониськів М. Мій Парашук — наш Парашук: Ескіз на завершення його двох ювілейних дат і 40-річчя з часу духовного повернення в Україну // Вільне життя. — 2004. — 13 січ. — (Рядок з біографії краю).

Рудик Б. Пісня серця: [Скульптора М. Парашука] // Медична академія. — 2004. — 27 жовт. — С. 12. — (Славетні країни).

Савків Л. Під його руками оживав камінь // Свобода. — 2003. — 15 листоп., фотогр. — (Сторінки нашої історії).

Черемшинський О. Скульптор, архітектор, дипломат: 125-річчя від дня народження Михайла Парашука // Вісті Придністров'я. — 2003. — 21 листоп. — С. 3. — (Життя духовного основа).

Якель Р. Вигнанець великої долі: [Життєвий шлях, мистецька спадщина М. Парашука] // Дзеркало тижня. — 2003. — 6 груд. — С. 14; фотогр.

Парашук Михайло Іванович (16.11.1878–24.12.1963) — укр. скульптор // Митці України: Енциклопед. довідник. — К., 1992. — С. 446.

Парашук Михайло Іванович (16.11.1878–24.12.1963) // УРЕ. — 2-е вид. — К., 1982. — Т. 8. — С. 175.

Парашук Михайло (1878–1963) // Енциклопедія українознавства / За ред. В. Кубійовича. — Л., 1996. — Т. 5. — С. 1947.

Михайло Парашук: Бібліогр. покажчик / Держ. архів Терноп. обл.; Терноп. ОУНБ; Уклад.: О. Я. Сулима, Т. Н. Бабчук. — Т.: Оперативний друк, 2003. — 86 с.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2003 рік: Бібліогр. список / Уклад. М. В. Друневич. — Т.: Підручники і посібники, 2003. — С. 84–86: Про М. Парашука.

18 ЛИСТОПАДА

60 років від дня народження Люсі Степанівни Давидко

(18.11.1948) — драматичної акторки, народної артистки України

Народилася 18 листопада 1948 року в Тернополі, у сім'ї робітника. Проживала в сусідстві із заслуженою артисткою України Сусанною Коваль, благородною і щедрою серцем людиною, яка часто брала дівчину за руку і вела на вистави до театру. Ще й досі Л. Давидко пригадує вистави Тернопільського театру за участю С. Коваль, Г. Голець, В. Онипко, В. Сохацького та ін. У школі виступала в драмгуртку, читала поезії на олімпіадах, мріяла стати артисткою. З нею працювала її добра наставниця С. Коваль, яка бачила в ній тільки артистку. Шістнадцятирічною дівчиною йде вчитися до театральної студії при Тернопільському музично-драматичному театрі. Тут слухала курс майстерності актора в Раїси Степаненко, на студійній сцені успішно зіграла роль Марусі («Дай серцю волю, заведе в неволю») і Анісії («Влада темряви»).

Закінчила в 1965 році студію і була прийнята до акторського складу в час значного мистецького розквіту театру. Зростає майстерність артистки під умілою рукою талановитих режисерів Я. Геляса, Р. Степаненко, Б. Головатюка. На сцені цього театру зіграла понад 100 ролей. Серед них: Наташа («Шлях до сина» Корнієнка), Тетяна, Рахіра («У неділю рано зілля копала», «Земля» за О. Кобилянською), Інга («Чотири хрести на сонці»

А. Делендика), Оріся («Циганка Аза» Старицького), Софія («Безталанна» Карпенка-Карого), Наташа («Пам'ять серця» Корнійчука), Мавка («Лісова пісня» Лесі Українки), Катря («Мати-наймичка» І. Тогобочного), Маруся («Дай серцю волю» Кропивницького), Стеха («Назар Стодоля» Т. Шевченка), Вероніка («Роман Міжгір'я» за І. Ле), Валерія («Моя професія — синьйор з вищого світу» Дж. Скарначчі, Р. Тарабузі), Зубержат («В ніч місячного затемнення» М. Каріма), Роксолана («Роксолана» за П. Загребельним), Гертруда («Гамлет» В. Шекспіра), Кезонія («Калігула» А. Камю), Хелен («Гуцулка Ксеня» Я. Барнича), Жаннет Фішнр, Елейн Навазіо, Боббі Мітчел («Останній палко закоханий» за Н. Саймоном.)

Ролі в оперетах: Пепіта («Вільний вітер» Дунаєвського), Наталка («Чорноморці» Лисенка).

За плідну працю в 1980 році Люсі Давидко присвоєно звання заслуженої артистки.

В останні роки Люся Степанівна постійно була зайнята в головних ролях нового репертуару і, звичайно, порадувала глядачів багатьма вдалим образами. Вона — улюбленка публіки й намагається виправдати це своєю працею. У січні 2001 року Л. С. Давидко було присвоєно звання народної артистки України.

Література

Давидко Л. Найдорожче для мене — сім'я та професія // Медична академія. — 2001. — № 4 (лют.).

Люся Давидко: «Найдорожче для мене — сім'я та професія» / Розм. з актрисою облдрамтеатру вів М. Шот // Урядовий кур'єр. — 2004. — 27 берез. — С. 8–9; портр.

Люся Давидко: «Після прем'єри...»: [Розм. з актрисою облдрамтеатру] // Нова Тернопільська газета. — 2003. — 19 листоп., фотогр.

Люся Давидко: «Я запалити хочу вогники в серцях» / Розм. з актрисою Терноп. облдрамтеатру вела В. Собуцька // Свобода. — 2003. — 22 листоп., фотогр. — (3 ювілеєм).

Сценарій у своєму житті не допускаю / Розм. з актрисою облдрамтеатру Л. Давидко вела В. Гродецька // Ріа плюс. — 2004. — 28 квіт. — С. 18; фотогр.

Федорейко Є. Люся Давидко: «Я стрибала з воза і бігала по сцені, мов демон» // Місто. — 2004. — 24 листоп. — С. 10; фотогр.

Про присвоєння працівникам Тернопільського обласного українського музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка почесних звань Української РСР: Указ Президії Верховної Ради УРСР 8 груд. 1980 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1980. — № 52. — С. 1017. Заслуженого артиста УРСР: Давидко Л. С. — артистці театру.

Україна. Президент (2005–; В. Ющенко) про відзначення державними нагородами України працівників підприємств, установ і організацій: Указ від 25 січня 2001 року № 49/2001 [Електронний ресурс]: [Про присвоєння звання «Народний артист України» Люсі Степанівні Давидко — артистці Тернопільського обласного театру імені Т. Г. Шевченка] Офіційне інтернет-представництво Президента України. — Електрон. дані. — Режим доступу: http://www/president.gov.ua/documents/p_674.html, вільний. — Заголовок з екрана. — Мова укр.

Клос С. Люся Давидко // Тернопіль вечірній. — 2001. — 9 трав.

Переможці II Всеукраїнського фестивалю українських театрів «Прем'єри сезону»: [Спец. приз журі за високу проф. майстерність присуджено Л. Давидко за роль няні у виставі «Ромео і Джульєтта» Терноп. академ. театру ім. Т. Шевченка] // Україна молода. — 2002. — 23 трав.

Попович Ж. Гриць Драпак вітав Люсю Давидко з Чикаго: [Бенефіс актриси облдрамтеатру] // Тернопіль вечірній. — 2003. — 27 листоп.

Попович Ж. «Прем'єри сезону» відзначили Люсю Давидко: [Всеукр. фестиваль укр. театрів] // Тернопіль вечірній. — 2002. — 5 черв., портр.

Садовська Г. «Для театру — артистка золота»: [Нар. арт. України Л. Давидко] // Вільне життя. — 2003. — 29 листоп., фотогр. — (Акторські силуети).

Южно-Лучка М. Екзотичні захоплення у домі Давидків: [Про сім'ю терноп. акторів Давидків] // Нова Тернопільська газета. — 2006. — 19–25 лип. — С. 10; фотогр.

Дем'янова І. Давидко Люся Степанівна (з дому — Жаховська; 18.11.1948, м. Тернопіль) — актриса // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А–Й. — С. 458; фотогр.

Театральна Тернопільщина: Бібліогр. покажчик / Уклад.: П. К. Медведик, В. Я. Миськів, Н. К. Іванко. — Т.: Підручники і посібники, 2001. — С. 129–131: Про Л. С. Давидко.

26 ЛИСТОПАДА

75 років від дня народження Івана Григоровича Мердака
(26.11.1933–27.05.2007) — скульптора, різьбяр по дереву, заслуженого майстра народної творчості України

Скульптор, заслужений майстер народної творчості України з 1989 р., член Співки художників України з 1933 р. Народився 26 листопада 1933 р. в селі Райське Ліського повіту на Лемківщині. У травні 1946 р. родина була депортована і переселилася в селі Королівка Борщівського району на Тернопільщині. В 1952 р. закінчив середню школу в Королівці. У 1953–55 рр.

навчався в Чернівецькому художньо-ремісничому училищі в М. Курова. Працював ліпником у Кривому Розі, служив у війську, був художником-оформлювачем у Бердичеві. З 1956 р. — у Тернополі. В 1978–92 рр. працював у Тернопільському обласному художньо-оформлювальному комбінаті.

З 1972 р. займається різьбою по дереву. Учасник збірних виставок (з 1955 р.) в Чернівцях, Тернополі, Києві. Персональні виставки — Тернопіль (1967, 1972, 1974, 1979, 1985, 1988, 1991, 1993–94), Львів (1981), Київ (1982), Івано-Франківськ (1983), Бережани (1990).

І. Дуда

У 2002 році Іван Мердак разом із сім'єю переїхав до Херсона.

27 травня 2007 р., після важкої невиліковної хвороби, на 74-му році життя відійшов у вічність.

Література

Іван Мердак: Каталог. — Т.: Облполіграфвидав, 1987.

Мердак І. Скульптура з дерева: Каталог / Упоряд. та вступ. ст. Т. Удіної. — Т., 1980.

Іван Мердак: Проспект виставки / Терноп. обл. худож. музей. — Т., 1993, іл.

Мердак І. Барвінок — то життя: [Спогад] // Ровесник. — 1997. — 17 квіт.

Сорока П. Дух і форма, або Іван Мердак: Мистецький силует. — Т.: Навчальна книга — Богдан, 2005. — 127 с. — Бібліогр.: с. 126.

Вацик А. У Німеччині скульптура Івана Мердака стала магічним оберегом // Тернопільська газета. — 2001. — 12–18 верес., фотогр.

Гродецька В. Той, хто оживляє дерево: Німці назвали Івана Мердака grosмайстером, бельгійці — автором живих скульптур, а поляки сказали, що таких жезьбів Польська ще не знала // Rіa плюс. — 2002. — 15 трав., фотогр. — (Арт-персона).

Демків Б. Воскресіння древа життя: Штрихи до портрета Івана Мердака // Вільне життя. — 1999. — 23 січ.

Маслій М. Іван Мердак: «З Леонідом Кучмою ми служили разом в одному полку»: [Розм. з терноп. скульптором] // Нова Тернопільська газета. — 2003. — 19 лют. — С. 11; фотогр.

Маслій М. Іван Мердак: «Ісус Христос мусив бути з лемків, бо другий би таких мук не витримав»: 27 травня після важкої невиліковної хвороби на 74-му році життя перестало битися серце відомого укр. скульптора-філософа Івана Мердака // Нова Тернопільська газета. — 2007. — 30 трав.–5 черв. — С. 3; фотогр.

Мельничук Б. Ожили ялиці у Зиндранові, завдяки Іванові Мердаку // Тернопіль вечірній. — 1997. — 30 лип.

Присяжний В. Дивовид пластики: [Ювілей І. Мердака] // Тернопіль вечірній. — 1998. — 28 листоп.

Собуцька В. [Скульптор І. Мердак] // Свобода. — 1999. — 6 серп.

Собуцька В. Тривожить пам'ять, зігріває душу експресія, гармонія чуттів // Свобода. — 1999. — 12 січ.

Сорока П. Дерево оживає легендою: [Про скульптора І. Мердака] // Літ. Україна. — 2007. — 15 лют. — С. 2; фотогр.

Удіна Т. Скульптор Іван Мердак // Тернопіль. — 1997. — № 1–2. — С. 30.

Ремінецький Я. Івану Мердаку: [Вірш] // Ремінецький Я. Барви Поділля. — Т., 2001. — С. 19.

Гриб А., Дуда І., Удіна Т. Мердак Іван Григорович (26.11.1933, с. Райське Ліськ. пов. на Лемківщині, нині Польща) — скульптор, різьбяр, живописець // ТЕС. — Т., 2005. — Т. 2. К–О. — С. 502–504; фотогр.

12 ГРУДНЯ

75 років від дня народження Венедикта Антоновича Лавренюка

(12.12.1933–22.10.2006) — краєзнавця, історика та музеєзнавця, заслуженого працівника культури України

Народився 12 грудня 1933 року в селі Мізюринці Шумського району. Середню спеціальну освіту здобув у Терехівському культурно-освітньому училищі. Закінчив історичний факультет Луцького педагогічного інституту.

Працював завідувачем районного відділу культури в селі Великі Дедеркали Шумського району, директором Кременецького районного будинку культури, директором Кременецького краєзнавчого музею.

У 1976 р. В. А. Лавренюк очолив обласний краєзнавчий музей. Завдяки його наполегливості, організаторським здібностям, високій професійності було побудовано нове приміщення і створено нову, за останнім словом музейної науки, експозицію. Директор музею був удостоєний ордена «Знак пошани», а музей став лауреатом ВДНГ України та удостоєний найвищої оцінки вітчизняних і зарубіжних музеєзнавців. За ініціативою та безпосередньою участю В. Лавренюка було створено 15 державних музеїв, у т. ч. картинну галерею, цілий ряд громадських музейних закладів.

Він лауреат премії ім. Дмитра Яворницького (1997), заслужений працівник культури України (1993). У 2002 році йому за великий особистий внесок у розвиток українського краєзнавчого руху було призначено державну президентську стипендію.

В. А. Лавренюк є автором багатьох краєзнавчих нарисів та статей з краєзнавства в журналах «Дзвін», «Народна творчість та етнографія», «Ук-

раїна», наукових збірниках, періодиці, автор книг «Храм у дзеркалі ріки: Нотатки музейника» та «Мізюринецьке перевесло».

Помер 22 жовтня 2006 року.

Література

Лавренюк В. Мізюринецьке перевесло: Присвячую 60-річчю Української Повстанської Армії. — Т.: Джура, 2003. — 188 с.

Лавренюк В. Храм у дзеркалі ріки: Нотатки музейника. — Т., 2000. — 349 с., 10 с. фотогр.

Лавренюк В., Гайдукевич Я. Тернопільський обласний краєзнавчий музей: Нарис-путівник. — Т., 1998. — 80 с.

Гайдукевич Я. М., Зелена І. Я., Лавренюк В. А. Музеї Тернопільщини: Путівник. — Л.: Каменяр, 1989. — 127 с., 16 арк. іл.

Тернопільський краєзнавчий музей: Путівник / Упоряд. В. А. Лавренюк. — Л.: Каменяр, 1986. — 72 с., 8 арк. іл.

Лавренюк В. Богдан Хмельницький і Тернопільщина // Наукові записки / Терноп. обл. краєзн. музей; Голов. ред. В. Лавренюк. — Т., 1997. — Кн. 2, ч. 1. — С. 69-76.

Лавренюк В. Вшанування пам'яті Богдана Лепкого на Тернопільщині // Наукові записки / Терноп. обл. краєзн. музей; Голов. ред. В. Лавренюк. — Т., 1997. — Кн. 2, ч. 1. — С. 178-184.

Теж: Свобода. — 1998. — 28 лют.

Лавренюк В., Гайдукевич Я. У музейних схронах — відгомін епох: [З історії та діяльності Терноп. обл. краєзн. музею] // Тернопілля'98-99: Регіон. річник. — Т., 2002. — С. 88–89.

Про призначення державних стипендій видатним діячам культури і мистецтва: Розпорядження Президента України // Урядовий кур'єр. — 2002. — 18 трав.

Лавренюку Венедикту Антоновичу — 1933 р. н., заслуженому працівникові культури України.

Про присвоєння почесних звань України працівникам культурно-освітніх закладів: Указ Президента України // Культура і життя. — 1994. — 23 лип.

Тадейчук Є. Лауреат із Тернополя: [За великий особистий внесок у розвиток укр. краєзн. руху, збереження і популяризацію нац.-іст. культурної спадщини голові правління Терноп. обл. організації Співки краєзнавців, директорів обл. краєзн. музею В. Лавренюку присуджено почесне звання лауреата премії ім. Д. Яворницького] // Вільне життя. — 1998. — 5 трав.

Венедикт Лавренюк: «Дев'ять картин я колись придбав для Тернопільської картинної галереї з приватної колекції славнозвісного Дмитра

Гнатюка / Розм. з колишнім дир. Терноп. краєзн. музею вів М. Маслій // Місто. — 2004. — 1 верес. — С. 13; фотогр.

«Душе моя, не спи, не спи. В посильній праці будь щоденно» / Розм. з краєзнавцем, музеєзнавцем, членом НТШ В. Лавренюком вів К. Валігура // Свобода. — 2003. — 11 груд. — С. 3; фотогр. — (Венедиктові Лавренюку — 70).

Сушкевич В. Венедикт Лавренюк: «Минуле ніколи не старіє...» // Вільне життя. — 2004. — 1 груд. — С. 5. — (Закінчіть, будь ласка, речення).

Гайдукевич Я. Подарунок музею: [Велику колекцію книг шевченківської тематики передав Терноп. обл. краєзн. музею його директор В. Лавренюк] // Свобода. — 1997. — 15 лют.

Гайдукевич Я. Слово про автора // Лавренюк В. Храм у дзеркалі ріки: Нотатки музейника. — Т., 2000. — С. 344–346.

Зозуляк Є. Зодчий краєзнавчого храму: [Науковець-краєзнавець В. Лавренюк] // Вільне життя. — 2003. — 13 груд. — С. 3; фотогр. — (Ювілеї).

Костюк С. Венедикту Лавренюку — 70 літ // Тернопіль вечірній. — 2003. — 11 груд. — С. 13.

Лавренюк Венедикт Антонович // Савак Б. Краєзнавці Тернопільщини: Біогр. довідник. — Денисів, 2003. — С. 38–39; фотогр.

Не стало Венедикта Лавренюка: [Пам'яті музеєзнавця і краєзнавця] // Нова ера. — 2006. — 1 листоп. — С. 4; фотогр.

Пішов за життєву межу...: Не стало відомого краєзнавця Венедикта Лавренюка // Нова Тернопільська газета. — 2006. — 25–31 жовт. — С. 3; фотогр.

Гайдукевич Я., Савак Б. Лавренюк Венедикт Антонович (12.12.1933, с. Мізюринці, нині Шумс. р-ну) — музеєзнавець, етнограф, фольклорист, громадський та культурно-освітній діяч // ТЕС. — Т., 2005. — Т. 2. К–О. — С. 310; фотогр.

Література до знаменних та пам'ятних дат Тернопільщини на 2003 рік: Бібліогр. список / Уклад. М. В. Друневич. — Т.: Підручники і посібники, 2003. — С. 91–94: Про В. А. Лавренюка.

12 ГРУДНЯ

60 років від дня народження Богдана Маркіяновича Савака

(12.12.1948) — краєзнавець, літературознавець та громадського діяча

Народився 12 грудня 1948 року в селі Денисові Козівського району. Закінчив Чернівецький фінансовий технікум (1972), факультет державного

страхування Одеського інституту народного господарства (1982). Працював інспектором держдоходів у Козівському районному фінансовому відділі, інспектором основної діяльності та заступником начальника Козівської інспекції державного страхування. У 1993–99 рр. — науковий працівник, а від 1999 р. — директор Денисівського районного краєзнавчого музею. З 1989 р. — у рідному селі голова осередків «Просвіта», з 1991 р. — співголова та голова НРУ, багатолітній активіст та член правління обласних товариств — охорони пам'яток історії та культури, Всеукраїнської спілки краєзнавців, член Наукового товариства ім. Т. Шевченка (2000), Національної спілки журналістів України (2004).

Богдан Савак часто друкує свої дослідницькі статті з історії сивої давнини та про видатних світочів нашого краю в журналах «Жовтень», «Дзвін», «Сільські обрії», річниках «Тернопілля», колективних збірниках, республіканських газетах «Літературна Україна», «Друг читача», газетах української діаспори «Наше слово» (Польща), «Гомін України» (Канада), «Шлях перемоги» (Київ, Лондон, Мюнхен, Нью-Йорк, Торонто), спостереження, рецензії та статті на злободенну тематику в численній обласній та районній пресі. Він є автором ряду буклетів, біографічних та туристичних довідників, упорядником колективних збірників, упорядником та автором передмов до книжок Тетяни Федорів, Ярослава Тучапського, Оксани Урбан, засновником та видавцем при музеї газети «Денисівський вісник» (з 2000 р.).

Завдяки його ініціативі та стараннями в селі Денисові поставлено пам'ятники Іванні Блажкевич (1989, скульптор Іван Мулярчук), Тетяні Федорів та Михайлові Шарику (1992, скульптор Іван Сонсядло), о. Йосипу Вітошинському (1992, скульптор Олександр Мудрак), Якову Струхманчуку (у с. Росоховатець, 1994, скульптор — Іван Сонсядло), меморіальних таблиць на будинках Іванни Блажкевич (1986), о. Йосипа Вітошинського (1988), о. Тимотея Бордуляка (у с. Великому Ходачкові, 1988), біля пам'ятки природи — 350-річної липи Богдана Хмельницького в с. Денисові (1979).

Богдан Савак обирався депутатом обласної та районної рад. Лауреат літературно-мистецької премії імені Іванни Блажкевич (1994), почесний член Всеукраїнського товариства «Просвіта» (1998), нагороджений республіканською почесною відзнакою «За досягнення в розвитку культури і мистецтв» (2002).

Б. Савчук

Література

Савак Б. Вчаться діти грамоти: До 150-річчя Денисівської школи. — Т.: Денисів, 1999. — 16 с.

Савак Б. З історії села Денисова: [Турист. нарис-довідник]. — Т.: Тернограф, 2006. — 62 с.

Савак Б. Краєзнавці Тернопільщини: [Біогр. довідник]. — Денисів; Т.: Тернограф, 2003. — 78 с.

Савак Б. Бій козаків під Купчинцями та Денисовим: [Буклет]. — Козова, 1991.

Савак Б. Історія церкви в селі Денисові: Короткий опис: [Буклет]. — Т., 2001.

Савак Б. Культурно-мистецькі здобутки Володимира Ковальчука: [Буклет]. — К., 2001.

Савак Б. З поклоном у Зарваницю: [Маршрут по населених пунктах Козівщини] // Земля Тернопільська. — Т., 2003. — С. 201–208; фотогр.

Савак Б. Іванна Блажкевич // Бережанська земля. — Торонто; Нью-Йорк; Лондон; Сідней; Бережани; Козова. — 1998. — С. 267–268.

Савак Б. Мої взаємини з побратимом Василем Подуфалим // Василь Подуфалий: Життя і творчість. — Т., 2005. — С. 172–179.

Савак Б. Пам'ять: [Спогади про Іванну Блажкевич] // Життя, віддане Україні. — Т., 2006. — С. 58–62.

Савак Б. Повернення Богдана Мазепи // Тернопілля'98–99: Регіон. річник. — Т., 2002. — С. 204–206.

Савак Б. Сторінки історії «Просвіти» в Денисові // «Просвіта» в Денисові: [Матеріали академії до 120-річчя «Просвіти» в Денисові]. — Т.; Козова; Денисів, 1995. — С. 15–22.

Савак Б. Тетяна Федорів: Життя на вівар культурі // Тернопілля'97: Регіон. річник. — Т., 1997. — С. 204–207.

Савак Б. У край, що Опіллям зветься: [Маршрут по населених пунктах Козівщини] // Земля Тернопільська. — Т., 2003. — С. 217–221; фотогр.

Савак Б. У пошанівок отцю Бордуляку // У пошанівок отцю Бордуляку: [Матеріали академії, присвяченої 140-річчю Т. Бордуляка]. — Т., 2006. — С. 57–66; фотогр.

Савак Б. Хай живе пам'ять — вічна // Слово про Вчителя. — Т., 2002. — С. 31–36.

Савак Б. «Я до вас ще повернуся» // Федорів Т. Я до вас ще повернуся... — Т., 1993. — С. 3–7.

Богдан Савак // Хома В. А Денисів село славне. — Т., 1997. — С. 27–28.

Богдан Савак // Хома В. Літературно-мистецька Козівщина. — Т., 2003. — С. 139–140.

Погайдак М. За покликом серця // Рада. — 2004. — № 10. — С. 11–13.

Савак Богдан // Савак Б. Краєзнавці Тернопільщини: Біогр. довідник. — Денисів; Т., 2003. — С. 54–55.

14 ГРУДНЯ

100 років від дня народження Ярослава Миколайовича Падох

(14.12.1908–28.08.1998) — вченого-правознавця, історика права, громадського та наукового діяча

Народився 14 грудня 1908 р. в м. Бучачі на Тернопільщині в сім'ї залізничника. Дитячі роки провів у різних містечках Галичини, зокрема, до 1914 р. жив у Тлустому (нині смт Товсте Заліщицького району Тернопільської області). Гімназію закінчив у Стрию на Львівщині (1927). Навчався в 1927–1931 рр. на правничому факультеті Ягеллонського університету в Кракові (Польща). Судову практику проходив у Стрию, адвокатську — в Підгайцях. Опісля працював адвокатом у Стрию (1938–1939), Львові (1938–1939, 1941–1944) та Кракові (1939–1941).

Готував докторську дисертацію з історії українського права, однак початок Другої світової війни перешкодив її захистити. Під час перебування в Кракові співпрацював з редакцією газети «Краківські вісті». Науковий ступінь доктора права здобув у 1940 р. в УВУ в Празі (Чехія), там же в 1944 р. працював приват-доцентом. Навесні 1945 р. переїхав у Німеччину: спочатку перебував у Вангені, а наступного року, як професор історії права, почав викладати у відновленому УВУ в Мюнхені.

В 1949 р. емігрував у США, поселився в Нью-Йорку. Від 1952 р. навчався в університеті Сент-Джонса, здобув ступінь бакалавра економіки та вдруге захистив докторат із права. Деякий час працював у Ратджерському університеті. Від 1956 р. мав адвокатську канцелярію в Нью-Йорку, потім — у Вашингтоні.

Я. Падох належав до провідних діячів громадсько-культурного і науково-життя української діаспори. В 1949 р. обраний дійсним членом НТШ у США. Був головою цього товариства в 1977–1990 рр., обирався президентом Світової ради НТШ. Він — дійсний член Українського історичного товариства і Товариства українських правників, почесний член Українського народного союзу. Входив до Пластової старшини, управи Українського конгресового комітету Америки та інших українських об'єднань і товариств. Був членом редколегії «Енциклопедії українознавства», очолював редакцію «Правничого вісника» — неперіодичного видання Товариства українських правників у США. Співпрацював із часописами «Свободи» і «Пластовий шлях», редагував у 1947–1961 рр. журнал «Дружне послання».

Як вчений-правник, Я. Падох є автором багатьох наукових робіт, переважно з історії права в Україні: «Грунтовий процес Гетьманщини» (1938), «Міські суди на Україні після 1648 р.» (1948), «Давнє українське судове право: Конспект викладів» (1949), «Ідеї гуманності й демократизму в карнім

праві княжой України» (1949), «Нарис з історії українського карного права» (1951), «Боротьба України-Гетьманщини за незалежне судівництво» (1951), «Процес Т. Шевченка» (1961). «З минулого української адвокатури: Спроба історичного нарису» (1962), «Проблема підсудності» (1974), «Джерела процесового права» (1976), «Проблема приватно-правового характеру процесу» (1977), «Предмет історії українського права в УВУ і його викладачі. 1921–1981» (1983), «Суди й судовий процес старої України: Нарис історії» (1990), «Ґрунтове судочинство на Лівобережній Україні в другій половині XVII–XVIII ст.» (1994). Він створив власну концепцію становлення і розвитку права в Україні. Йому належать також праці «Історія західноєвропейського права» (1947), «Микола Чубатий. 1889–1975», статті у наукових збірниках і журналах, 10-томній «Енциклопедії українознавства» та інших виданнях.

Помер у місті Нью-Йорк, похований у місті Бавнд-Брук (США).

П. Гуцал

Література

Падох Ярослав (1908) — адвокат у Галичині і в ЗДА, пластовий діяч // Енциклопедія українознавства / За ред. В. Кубійовича. — Л., 1996. — Т. 5. — С. 1922.

Усенко І., Касяненко Ю. Падох Ярослав (14.XII.1908, м. Бучач, тепер Терноп. обл. — 28.VIII.1998, Нью-Йорк) — укр. правознавець і громад. діяч, доктор права // Юридична енциклопедія. — К., 2002. — Т. 4. Н–П. — С. 404–405; фотогр.

370 років із часу видання у Кременці «Граматики...»

(1638)

Старовинний Кременець протягом кількох сторіч був значним осередком культури, освіти, книгодрукування. Ще в 1636 році тут при Братському богоявленському монастирі з ініціативи волинського чашника Лаврентія Древінського та хорунжого Данила Малинського було відкрито школу, друкарню, шпиталь.

Брак підручників змушував самих учителів братських шкіл видавати книжки, навчальні посібники. Так ще в 1619 році в містечку Рохманові було видано «Свангеліє учительное», котре використовувалося як підручник. Нинішнім терміном ми б назвали цю книгу хрестоматією української літератури. Один із рідкісних примірників цієї книги нині експонується в залі Кременецького краєзнавчого музею.

Спеціальний підручник для учнів Кременецької братської школи — філії Києво-Могилянської академії — з'явився аж у 1638 році накладом Кременецької друкарні. Це була «Граматика или письменница языка словенскаго тшательем вкратце издана в Кремянци року 1638». Тут же вийшли ще дві книги: «Собор Луцкий...» та «О мистыриях». Діяльність Кременецької друкарні

ще мало досліджена, однак немає сумніву, що «Граматика» 1638 року — найцінніше її видання.

У передмові «До чительника» мовиться про граматику, її значення в суспільному житті. Цей підручник рекомендується студентам-слухачам братської школи.

Кременецька «Граматика» складається з чотирьох частин: орфографії, етимології, синтаксису та просодії (науки про правильний наголос). Автор далі зазначає, що конкретно вивчає кожна із цих частин граматики. Підручник написаний доступною, близькою до народної, мовою, матеріал простий у викладі. Структура «Граматики» у багатьох випадках співпадає з відомою «Граматикою» Мелетія Смотрицького 1618 р. видання. Виклад матеріалу йде в такому ж розрізі. Різниця в тому, що Кременецька «Граматика» у порівнянні з «Граматикою» М. Смотрицького, набагато спрощена.

У підручнику виразно виступають фонетичні риси, які відповідають, перш за все, живій розмовній народній мові.

Автор цієї книги поки що нам невідомий, імовірно, що уклали її учителі місцевого філіалу Києво-Могилянської академії.

Видана 370 років тому, Кременецька «Граматика» стала бібліографічною рідкістю.

Група учених-мовознавців працює над її перевиданням Кременецької граматики. Це дасть змогу розширити наші знання про перші посібники минулого з граматики, а також збагатить золотий фонд культурних надбань українського народу.

Література

Крем'янецька друкарня // Огієнко І. І. Історія українського друкарства. — К., 1994 — С. 245–246.

Книгодрукування на Крем'яничині XVII–XVIII ст. // Чернихівський Г. І. Крем'яничина: історичне та літературне краєзнавство: Матеріали на допомогу педагогам і студентам педколеджу, учням середніх спеціальних навчальних закладів та загальноосвітніх шкіл. — Крем'янець, 1992. — С. 22–26.

Українське православне книгодрукування Богоявленського братства в м. Крем'янці в 40–х рр. XVII ст. // Рожко В. Українське православне книгописання і книгодрукування на Волині (XI–XX): Іст.-краєзн. нарис. — Луцьк, 2005. — С. 142–145.

Середюк М. Кременецька граMATика // Прапор перемоги. — 1971. — 5 жовт.

Чернихівський Г. Кременецька граMATика 1638 року // Жовтень. — 1988. — № 12. — С. 108–109.

Чернихівський Г. Книжка з глибини століть // Вільне життя. — 1988. — 3 верес.

Гуцал П. «Грамматика» Кременецька // ТЕС. — Т., 2004. — Т. 1. А-Й. — С. 409–410.

90 років із часу створення Української галицької армії

(1918)

ЗУНР із самого початку опинилася у надзвичайно важких військово-політичних міжнародних умовах. Для цього уряд ЗУНР приступив до організації регулярної Української галицької армії (УГА), основою якої стали Українські січові стрільці. Рядовий склад УГА, здебільшого, становили досвідчені солдати, які пройшли фронтовими дорогами Першої світової війни. Українських старшин бракувало, особливо на вищих штабних посадах. Тому до УГА приймали як офіцерів-австрійців, так і офіцерів-українців колишньої царської армії. Зброя була переважно з австрійських арсеналів, згодом — і російського виробництва. Згідно з приблизними оцінками, загальна чисельність УГА на 18 листопада 1918 р. становила близько 50 тисяч чоловік, у т. ч. до 25 тисяч багнетів та шабель при 40 гарматах. У січні 1919 р. армія ЗУНР нараховувала вже 70 тис. чоловік та 60 гармат, а влітку того ж року — до 100 тисяч чоловік, маючи на озброєнні 160 гармат, 550 кулеметів, 20 літаків.

Однак визвольні змагання галицького українства в 1918–1919 роках закінчилися невдачею. Але ні результат війни, ні допущені в її ході помилки не применшують заслуг і значення УГА. Вона вистояла більш як півроку проти переважаючих сил поляків. Галицьке стрілецьтво здобуло низку перемог, піднялося, зокрема, на такий величавий вчинок, як Чортківська офензива.

Сам факт існування УГА мав велике значення. Воно полягало насамперед у тому, що на західноукраїнських землях було відновлено традицію визвольних змагань і передано її широким масам українства.

Література

Боротьба Української Галицької армії проти Польщі // Шандрук П. Сили доблесті. — К., 1999. — С. 62–68.

Відхід через річку Збруч біля Гусятини // Шандрук П. Сили доблесті. — К., 1999. — С. 65–67.

Матейко Р. Боротьба Української Галицької армії проти польської експансії (листоп. 1918 р. — лип. 1919): Ретроспективний погляд на деякі сторінки історії // Мандрівець. — 2004. — № 1. — С. 29–33. — Бібліогр.: с. 33.

Санчушко В. У складі УГА був і єврейський бойовий загін: [Наук. конф. «Єврейська присутність на Тернопільщині»] // Четверта влада. — 2006. — 15 листоп. — С. 7; фотогр.

Гасай Є. Омріяною дорогою батька прибули діти: [Воїн УГА, репресований у 1937 р., уродж с. Івачів Долишній Терноп. р-ну, О. Дзядик] // Подільське слово. — 2003. — 17 жовт., фотогр. — (Забуті імена).

Данилюк П. Повернення доброго імені: [Про М. Паладійчука, репресованого у 1937 році, учасника УГА] // Свобода. — 2001. — 6 листоп.

Литвин М. Генерал Антін Кравс: [Чортків. операція Галицької армії] // За вільну Україну. — 2001. — 6–7 квіт.

Мацелюх Р. Петро Бігус — визначний уродженець Великих Бірок: [Вояк УГА] // Подільське слово. — 2002. — 13 верес., фотогр.

10 років із часу створення камерного хору

Тернопільської обласної філармонії

(1998)

Камерний хор Тернопільської обласної філармонії створено в 1998 році.

Це молодіжний колектив, у складі якого співають випускники музичних навчальних закладів України.

Художній керівник та головний диригент — лауреат Всеукраїнського конкурсу хорових диригентів Святослав Дунець, випускник Львівського вищого державного музичного інституту ім. М. Лисенка.

Хор є лауреатом Всеукраїнського конкурсу козацької пісні «Байда», Всеукраїнського хорового конкурсу ім. Дениса Січинського, лауреат Міжнародного фестивалю-конкурсу церковної музики «Хайнувка–2007» (Польща), учасник Міжнародного фестивалю «Галицькі передзвони», а також всіх звітів Тернопільської області в м. Києві. Усі ці роки камерний хор був осередком високої духовної хорової культури, патріотичності, музичної інтелектуальності.

Репертуарна палітра колективу різноманітна і здатна задовільнити смаки та вподобання будь-якого шанувальника хорової музики. У виконанні камерного хору можна почути українські народні пісні в обробці класиків хорової української музики — М. Леонтовича, М. Лисенка, Н. Нижанківського, хорові концерти Д. Бортнянського, О. Архангельського, твори сучасних українських композиторів Л. Дичко, В. Зубицького, Є. Станковича, а також твори всесвітньо відомих: Г. Ф. Генделя, П. Чайковського та ін.

Особливий інтерес викликає «Різдвяна програма» хору: самобутні колядки та щедрівки — справжні перлини українського фольклору.

Колектив багато гастролює по Україні, репрезентує українське хорове мистецтво на концертних майданчиках Польщі, Франції, Німеччини, Бельгії та інших країн зарубіжжя.

Література

Бойко Т. Музику допомагає творити диригент: [5-річний ювілей камерного хору обл. філармонії] // Свобода. — 2003. — 1 листоп. — (Мистецькі ювілеї).

Гак А. Від Баха — до сучасності: [Камерний хор обл. філармонії] // Нова Тернопільська газета. — 2003. — 12 лют. — С. 3. — (Анонс).

Коверко О. Камерний хор влучив у трійку. Кращик!: [Про участь камерного хору Терноп. обл. філармонії у IV міжнар. фестивалі хорової музики «Передзвін»] // Нова Тернопільська газета. — 2006. — 29 берез. — С. 10; фотогр.

Садовська Г. Сольний концерт камерного хору // Вільне життя. — 2003. — 22 лют.

Сачко Я. «Зашебетала сива ластойка...» на Різдво?: [Камерний хор філармонії] // Тернопіль вечірній. — 1999. — 3 берез.

Собуцька В. Усі дороги ведуть до Бога: [Концерт духовної музики камерного хору філармонії під орудою С. Дунця] // Свобода. — 2004. — 3 квіт.

Чорна О. Аве, Марія: [Про камерний хор філармонії] // Ровесник. — 1999. — 25 лют.

Камерний хор Святослава Дунця: великі таланти, яких треба слухати і бачити: [Розм. з диригентом хору обл. філармонії] // Нова Тернопільська газета. — 2003. — 29 жовт. — (Культура).

Святослав Дунець: «З виступу хору намагаюсь зробити певне мистецьке дійство...»: [5-річний ювілей камерного хору обл. філармонії. Розм. з худож. керівником і диригентом хору] // Соломія. — 2003. — № 21 (листоп.), фотогр.

Собуцька В. Пісень барвистих передзвони: [Розм. з керівником хору обл. філармонії С. Дунцем] // Свобода. — 2006. — 1 квіт. — С. 8; фотогр. — (Враження).

Шергей Г. Камерний хор — колектив вокалістів Тернопільської обласної філармонії // ТЕС. — Т., 2005. — Т. 2. К–О. — С. 21; фотогр.

Іменний покажчик

- Агнон Ш. Й., 6, 83–86
Андріяшик Р., 5, 62–64
Базилікут Б., 6, 91–92
Бальзак О., 14
Баран М., 4, 38–40
Барвінський В., 4, 35–37
Басок П., 15
Безпалько М., 5, 73–74
Блажкевич І., 12
Бордуляк Т., 8
Борисикевич М., 4, 37–38
Брикович С., 6, 92–93
Будзиновський В., 4, 23–25
Будний С., 6, 88–91
Вишневецький (Байда) Д. І., 15
Віргуш Н., 4, 34–35
Вітенько І., 5, 50–51
Вітошинський Й., 5, 74–76
Галамай С., 15
Ганкевич Р., 5, 71–73
Гасай Є., 5, 53–56
Герета І., 6, 106–108
Герман О., 5, 48–50
Гладишовський О., 10
Глібовицький Л., 14
Голубович С., 4, 40–42,
Гриб А., 7, 122–123
Грушевська М., 15
Гуцал П., 4, 29–31
Гушалевиц І., 16
Давидко Л., 7, 126–128
Дороша Є., 7, 113–114
Дудар С., 4, 25–28
Жук С., 11
Івасюта М., 12
Капій М., 5, 60–61
Качалуба М., 7, 119–122
Климишин І., 4, 21–23
Коваль О., 12
Коритко Е., 17
Корницький Є., 7, 111–112
Косар А., 12
Курбас Р., 4, 19–20
Кусень С., 17
Кучмак І., 10
Лавренюк В., 7, 130–132
Левицький М., 4, 42–45
Лукьянович Д., 13
Лучаківський В., 5, 45–48
Лушпинський О., 6, 81–82
Мазепа Б., 5, 64–66
Малоца А., 4, 28–29
Манастирський А., 7, 116–117
Мердак І., 7, 128–130
Нагаєвський С., 5, 76–78
Назарук О., 6, 93–97
Нижанківський Н., 12
Нижанківський О., 8
Олійник О., 15
Падох Я., 7, 135–136
Панькевич Ю., 6, 78–80
Паращук М., 7, 123–126
Попович (Боярська) К., 8
Різник Л., 4, 20–21
Савак Б., 7, 132–134
Савич В., 12
Сатке (Satke Władisław) В., 11
Снітинський В., 4, 31–32
Стадникова С., 13
Стечишин М., 9
Студинський К., 6, 108–111
Тернопільський став, 5, 51–53
Уєйський К., 13
Хаварівський Б., 6, 99–101
Хворостецький І., 5, 58–60
Цинкаловський О., 8
Чайковський Б., 9
Чикалок С., 16
Чопик М., 4, 33–34
Чумак С., 14
Шабатура С., 7, 118–119
Шаповал Ю., 12
Шатківський О., 5, 70–71
Шергей Г., 6, 86–87

Зміст

Від упорядника	3
Знаменні і пам'ятні дати Тернопільщини на 2008 рік	4
Перелік пам'ятних дат, які не увійшли до основного списку	8
125 років від дня народження Романа Пилиповича Курбаса	19
70 років від дня народження Левка Йосиповича Різника	20
75 років від дня народження Івана Антоновича Климшина.....	21
140 років від дня народження В'ячеслава Титовича Будзиновського.....	23
75 років від дня народження Євгена Михайловича Дударя	25
100 років від дня народження Антона Івановича Малюци.....	28
50 років від дня народження Петра Зеновійовича Гуцала.....	29
60 років від дня народження Володимира Васильовича Снітинського.....	31
75 років від дня народження Марти Теодорівни Чопик	33
60 років від дня народження Наталі Василівни Віргуш	34
120 років від дня народження Василя Олександровича Барвінського	35
160 років від дня народження Михайла Михайловича Борискевича	37
80 років від дня народження Михайла Миколайовича Барана	38
135 років від дня народження Сидора (Ізидора) Тимофійовича Голубовича.....	40
60 років від дня народження Михайла Васильовича Левицького	42
170 років від дня народження Володимира Дмитровича Лучаківського	45
60 років від дня народження Олега Михайловича Германа	48
70 років від дня народження Ігоря Володимировича Вітенька.....	50
460 років із часу утворення Тернопільського ставу.....	51
70 років від дня народження Сфрема Олександровича Гасая	53
160 років із часу скасування панщини і кріпосного права в Галичині.....	56
120 років від дня народження Івана Федоровича Хворостецького.....	58
120 років від дня народження Мирослава Дмитровича Капія	60
75 років від дня народження Романа Васильовича Андріяшика	62
80 років від дня народження Богдана Івановича Мазепи	64
95 років із часу заснування Тернопільського обласного краєзнавчого музею.....	66
100 років Черніхівської трагедії.....	69
100 років від дня народження Олексі Яковича Шатківського	70
125 років від дня народження Лева Юліановича Ганкевича	71
70 років від дня народження Михайла Антоновича Безпалька.....	73
170 років від дня народження Йосипа Сильвестровича Вітошинського.....	74
100 років від дня народження Ісидора Дмитровича Нагаєвського	76
145 років від дня народження Юліана Івановича Панькевича.....	78
130 років від дня народження Олександра Онуфрійовича Лушпинського.....	81
120 років від дня народження Шмуеля Йосефа Агнона	83

50 років від дня народження Григорія Платоновича Шергея.....	86
65 років тому відбувся III Великий надзвичайний збір ОУН.....	87
75 років від дня народження Степана Франковича Будного	88
70 років від дня народження Богдана Омеляновича Базиликута	91
125 років від дня народження Степана Васильовича Бриковича	92
125 років від дня народження Осипа Тадейовича Назарука.....	93
20 років із часу створення ансамблю народної музики «Візерунок» Тернопільської обласної філармонії	97
60 років від дня народження Богдана Васильовича Хаварівського	99
50 років із часу заснування Тернопільського державного музичного училища ім. С. А. Крушельницької.....	101
45 років із часу відкриття меморіального музею Соломії Крушельницької.....	104
70 років від дня народження Ігоря Петровича Герети.....	106
140 років від дня народження Кирила Йосиповича Студинського	108
70 років від дня народження Євгена Петровича Корницького.....	111
60 років від дня народження Євгена Григоровича Дороша	113
90 років із часу утворення Західноукраїнської Народної Республіки.....	114
130 років від дня народження Антона Івановича Манастирського.....	116
70 років від дня народження Стефанії Михайлівни Шабатури (Кульчицької).....	118
100 років від дня народження Михайла Олексійовича Качалуби	119
70 років від дня народження Антона Євдокимовича Гриба	122
130 років від дня народження Михайла Івановича Паращука.....	123
60 років від дня народження Люсі Степанівни Давидко.....	126
75 років від дня народження Івана Григоровича Мердака.....	128
75 років від дня народження Венедикта Антоновича Лавренюка.....	130
60 років від дня народження Богдана Маркіяновича Савака.....	132
100 років від дня народження Ярослава Миколайовича Падоха.....	135
370 років із часу видання у Кременці «Граматики...»	136
90 років із часу створення Української галицької армії.....	138
10 років із часу створення камерного хору Тернопільської обласної філармонії.....	139
Іменний покажчик	141